

DOI: 10.7596/taksad.v1i3.141

III. SOSYOLOJİ ÇALIŞTAYI (26 Mayıs 2012, Karabük Ü.)

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Karabük Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Doç. Dr. Hür Mahmut YÜCER:

Sayın Rektör Yardımcım, Safranbolu Belediye Başkanım, Türkiye'nin farklı üniversitelerinden teşrif eden Aziz Misafirlerimiz, Saygıdeğer Meslektaşlarım ve Sevgili Öğrenciler; Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölüm Başkanlığı tarafından organize edilen III. Ulusal Sosyoloji Çalıştaya hepimiz hoş geldiniz, sefalar getirdiniz.

Bu yıl ulusal anlamda III.'sü düzenlenmekte olan çalıştayın, üst bir kültür ve dünyaca ünlü kadim bir Osmanlı Kenti Safranbolu ile sanayi şehri olarak kurulmuş ve resmi ideolojinin kültürel misyonunu, vizyonunu temsil eden Cumhuriyet Kenti Karabük arasında yapıyor olması anlamlıdır. Çalıştayın, yeni kurulmuş olmasına rağmen Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünün ev sahipliğinde yapıyor olması, akademik anlamı yanında Karabük ve Safranbolu'nun tanıtımı açısından da büyük imkânları beraberinde getirmektedir.

Bilindiği gibi Sosyoloji, XIX. yüzyılda Batıda sanayileşme ile birlikte çevrede tesis olunan kentlerde ortaya çıkan, daha önce karşılaşılmamış problemleri teşhis ve açıklamak üzere kurulmuş akademik bir disiplindir. Bu akademik disiplin, Türkiye'ye hemen ilk yıllarda resmi ideolojinin hedef ve gayelerini gerçekleştirmek üzere transfer edilmiştir. Ancak bu transferde, sosyolojinin temel kavramları, metodolojisi, yöntemi aktarılırken bazen problemlerin de tercüme edildiği görülmektedir. Yani olmayan problemler üzerinden veya farklı konjonktürdeki, birbirine benzemeyen sıkıntılar üzerinden kıyaslar yapılarak tartışmaların yapıldığı gözlemlenebilmektedir. Bunun en bariz örneği, kent vasfını kazanamamış, olmayan kentler üzerinden 'Kent Sosyolojisi' yapılması gibi. Tabi burada Cumhuriyetin ilk yıllarında 'Köy/kır Sosyolojisi' alanında yapılan çalışmaların hakkını yememek gerekir.

Bilindiği gibi sosyoloji disiplininin, bir olguyu teşhis etmek, bunu belli bir bilimsel yöntemle açıklamak ve en sonunda gelecekle ilgili öngöründe, tahminde bulunmak gibi üç aşamalı bir fonksiyonu vardır. Üçüncü aşama dediğimiz husus yani 'gelecekle ilgili öngöründe bulunmak' bazen siyaset ve ideolojinin konusu olabilmektedir. Çünkü bilim adamı gelecekle ilgili tasavvurunu acaba akademik bulgularına mı dayandırmaktadır, yoksa zihninde olmasını

istediği, ideolojisine, milliyetine, diline, dinine uygun hedeflere göre mi dile getirmektedir. Bu durumda, öngörülerdeki hayali (imajinetif) olanla gerçek (reel) olan nasıl ayırt edilebilecektir.

Toplumları devlet başkanları idare eder. Devlet başkanlarını ise aydınlar ve entelektüeller yönlendirir. Bu ülkede, bir asır önce aydın adına iki sınıf vardı. Birisi müderris ve hocalardan oluşan resmi ulema ki bunların eğitim yeri medreselerdi. İkincisi ise tarikat şeyhleri ve ârifler ki bunların eğitim ve kökenleri tekke müessesesi, tarikat olgusu ve tasavvuf düşüncesi idi. Yeni devlet ideolojisi, her iki kurumu da kapattı. Yerine birisi üniversite diğeri halk evleri olmak üzere iki kuruma ağırlık verdi. Birinden akademisyen-aydınlar, diğerdinden halk entelektüelleri yetiştirmek istedi. Halk evlerinden fiziki dünya için iyi uygulayıcılar çıktı ise de halk entelektüelleri çıkmadı. Zira metafiziği yoktu. Sonunda bunun yerine gazetelerde köşe yazarlığı yapan üçüncü bir entelektüel-aydın sınıfı türedi.

Gerek akademisyen entelektüeller, gerekse gazeteci aydınların dayandığı temel sistem, pozitivist dünya görüşüne sahip bakış açısıydı. Gel gör ki sosyal yapı, sosyo-kültürel bakış açısı dünden bu güne kolay değişmiyordu. Halkevlerinin yoksa da halkın bir metafiziği vardı. Halk metafiziğinden uzaklaşsın diye alfabesi bile değişmiş, baba ve dedesinin yazdıkları, duygu ve düşünce dünyaları anlaşılabilir olmuştur. Ne var ki söz, gücünü (sözlü kültür) gösterdi. Din, toplumun düğünlerine, cenaze merasimlerine, özdeyişlerine, çeşme başlarına, han ve hamamlarının kapı üstlerine, ilahilerine, türkülerine, uzun havalarına kadar işlemişti. Metafizik yok edilemezdi, belki metafizik algı değiştirilebilir, yön verilebilirdi.

Sonuçta medreseli aydınlar ve tekke menşeli ârifler yok edilemedi, onların yanına pozitivist kökenli akademisyen aydınlar ve gazeteci kökenli entelektüeller yerleşti. Dörtlü bir yön vericiler sınıfı oluştu. Fakat ne medreseli aydınlar ne de tekke menşeli ârifler eski yön vericiler değillerdi. Bazılarının zemini veya varlık algısı değişmiş, yaşanan ideolojiler savaşında dilleri farklılaşmış oldu. Olması gereken dörtlü yapı da çok daha çeşitlenmişti. Diğer taraftan bazı medeniyet tasavvurcuları (medrese zihniyetliler), akademik eğitimlerini tamamlamış, yüksek seviyeli ürünler vermeye başlamış, hatta üniversitelerde akademisyen olmuşlardı. Metafizik yorumlama yöntemlerini, pozitif bilimin yöntemleriyle açıklamaya başlamışlardı. Yeni dili öğrenmişlerdi, kendilerine özgüven gelmişti. Einstein'ın 'Görecelilik/İzafiyet' teorisi (Bilimin verilerinin hakikatin belirleyicisi olarak tek doğru kabul edilmesi) ve 1950'lerde pozitivist Batıda güç kaybı, akademisyen aydınları, zahiren olmasa da, 'ilmihalleri' ellerinden alınmış özgüvensiz ama hırçın çocuklara çevirdi. Hırçınlık, saldırıyı; saldırı, kavgayı getirdi. Pozitivist akademisyenler ya da pozitivist aydınlar, henüz pozitivist devlet anlayışından vazgeçmemiş yöneticiler ve onların hukuk anlayışından destek aldılar. Uzun süre muhataplarını dövdüler. Bir süre sonra yeni nesil niçin saldırdığını, niçin dayak attığını sorgulamaya başladı, bazıları vehimlerini ileri sürmeye (niyet okuma, muhtemel tehlike) devam etti, bazıları kavganın anlamsız olduğunu ifade etti.

Şimdi yeni bir sosyolojiye ihtiyacımız var. Niyetlerden, vehimlerden hareket etmeyen, bu toprakların geçmişini inkâr etmeyen aynı zamanda onu tanıyıp ondan bilgi, hikmet, güç ve destek alarak yaşadığı toplum üzerinde çalışması gerek. Bu halkın metafiziğini ihmal etmeyerek kelimelerin yerlerini değiştirmeden¹ (algı yönlendirmesi yapmadan) toplumun metafizik algısından yola çıkarak toplumun fiziği hakkında öngöründe bulunması gerek.

Sosyoloji çalışmalarını elbette karşıtlık ilkesi üzerine bina etmemek gerekir. Yani bazen felsefi çalışmalarda karşılaştığımız ‘Medeniyet temelli’ çalışmalar, kısmen doğru bir yöntem olsa da hakikati keşfetmek anlamında bize yeterli malzemeyi sunmayabilir. Evet, İslam toplumları (Doğu) din üzerinden kendilerine apayrı ve üstün nitelikli bir medeniyet üretebilmiştir. Bu üstün nitelikleri, kendisini ezmek ve yok etmek için üzerine yüklenen Batı-Modern dünyaya anlatması gerekir. Ancak bu ‘*anlatma yönteminde*’ bile onun imkânlarından istifade edecektir. Diğer taraftan ‘Batı’ veya ‘Hristiyan Medeniyeti’ dediğimiz olgu da tek düze ve yekpare değildir, doğrusal hareket etmemektedir. Hatta ‘Batının batısı’ ve Hristiyan karşıtlığı önce orada yaşanmış, Hristiyan medeniyetine veya dünyasına ağır bir darbe vurduktan sonra doğuya yönelmiştir. Bundan yüz veya iki yüzyıl önce Hristiyanlarla Müslümanların yaşantısı genellikle birbirine benzemekte idi. Benzer tarzda giyiniyor, benzer tarzda besleniyorlardı. Aldatmamak, anne babaya saygı, sencil davranışlar (bencil değil), sünnet olmak, haram yememek ortak değerlerdi. Asırlar içerisinde yenilgiye uğradılar ve bazıları bu değerleri terk etti, az da olsa bazıları sahiplenmeye devam ediyor.

Toplum tahlillerinde belki ‘Hikmet’ temelli bir tarife gitmek daha doğru olsa gerektir. Zira ‘Hikmet’ insanlığın ortak değeridir. Kişinin, toplumların tabiatına, yaratılışına uygun

¹ Kelimelerin yerini değiştirmenin en güzel örneğini ‘Mahalle baskısı’, ‘Sadaka kültürü’, ‘Biat kültürü’ kavramsallaştırmalarında bulabiliriz. Mahalle baskısı; bir kişiye, gruba, topluma, olumsuz anlamdaki davranış kalıpları öğretiliyor, bu kalıplara psiko-sosyal etki ile özendirme veya zorunlu yönlendirmelerle bulunuluyorsa mümkün olabilir. Kişiyi, gruba, topluma, olumlu davranış kalıpları öğretiliyor ve yönlendirmelerde bulunuluyorsa buna *baskı değil* eğitim denilebilir. Peki, olumlu davranış kalıbı nedir ve bunu kim tespit edecek? Olumlu davranış kalıbı; kişiyi, onun çocukluk, gençlik veya ihtiyarlık dönemine göre değil, bütün hayat formlarını kapsayacak şekilde olabilir.

‘Sadaka kültürü’ kavramsallaştırılması ile devlet yöneticilerinin yardımlarla taraftar ve oy toplaması söz konusu edilmekte ve gerek aydınlar gerekse siyasiler tarafından yerilmektedir. Halbuki ‘Sadaka’ kavramı, Kur’ânî bir kavramdır, bütün toplumlar ve dinlerde övülen, teşvik edilen bir davranıştır. Hatta sadaka vermek işlemini Tanrı, kendisi ile özdeşleştirmekte, sadakanın fakire değil ‘*hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Tanrıya verildiği*’ benzetmesini yapmaktadır. Toplumsal yararları olan bir davranışın, dini bir kavramın, politik sahaya çekilerek ‘itibarsızlaştırma, değersizleştirme’ ameliyesine maruz bırakılması, yani vermenin ve yardımın tereddüt ve şüpheye atılması ne acıdır.

Dini bir kavram olan ‘Biat Kültürü’ kavramsallaştırılması da politik söyleme çekilerek (kelimelerin yeri değiştirilerek) aynı muameleye maruz bırakılmaktadır. Bu topraklarda ‘Biat’, insanın elest bezminde önce Tanrıya biatını ve bağına hatırlatmaktadır. İkinci olarak, Akabe Biatlarında, Medineli Müslümanların Hz. Peygamber’e bağlılığının adıdır. Ve en son olumlu davranışlar için çocuğun annesine, öğrencinin öğretmenine veya hocasına söz vermesine ve sözünü takip etmesine denilir. Pratik menfaatler uğruna kökleri metafizik temellere dayanan kavramları kullanmak, ya cehaletin ürünü ya da bilinçli pozitif yöntemin yeni versiyonudur.

davranması, kelimenin hükmüne riayet etmesi olarak tarif edebileceğimiz hikmeti aramak ve onu bozan şeylere dikkat çekmek daha doğru bir yöntem olsa gerektir.

Sayın Hocalarım, Sevgili Gençler! Bu seneki çalıştayın ana teması ‘*Sosyolojinin Problemleri*’ ve ‘*Sosyologların İstihdamı*’ olarak belirlenmiştir. Çalıştaya farklı üniversitelerin sosyoloji bölümlerinden çok sayıda bölüm başkanı ve akademisyen yanında alanla ilgili bürokratlar katılmaktadır.

Çalıştay, iki temel üst başlık altında gerçekleşecektir. İlki, sosyolojinin multi-disipliner faaliyetleri çerçevesinde, son zamanlarda ‘popülerleşmenin’ oluşturduğu akım ile konuşulması ve alanın yetkin isimlerince fikir alış-verişinin bir zorunluluk haline geldiği ‘**Sosyolojinin Problemleri**’ üst başlığını taşıyacaktır. İkincisi ise günümüz iş ve meslek dünyasının yoğun ihtiyacı olan nitelikli istihdama yönelik ‘*sosyoloji bölümü mezunlarının*’ istihdam profili tartışılacaktır. Bu tartışma zemininden ulaşılabilecek sonuç ise; toplumsal işleyiş adına üretebilecek katma değer yanında sosyologların istihdam sorununun nedenleri, yaşanan sürecin çözümünün neler olabileceği, **üretilen çıktılarının hedefi ve yol haritasının planlanması** gibi konular olacaktır. Amaç; sosyolojinin üzerinde durduğu potansiyel katma değerlerin kamu kurumları ve özel teşebbüslerce farkındalık düzeylerinin artırılmasını sağlayarak, disiplinin istihdam kaynağına sağlayacağı nitelikleri belirlemek ve bu konuda alanın kalite düzeyini tartışmaya açmaktır.

Bu çalıştayın oluşturacağı ulusal gündem adına, Karabük Üniversitesi Sosyoloji Bölümünün ev sahipliğinde yapılıyor olması, Üniversitemizin bilimsel dünya içinde kısa zamanda eriştiği düzeyin görünürlüğü önemli bir veri teşkil etmektedir. Karabük Üniversitesinin ülkenin ihtiyaçlarına kayıtsız kalamayışına bağlı olarak ‘Sosyoloji Çalıştayına’ gösterdiği önem büyüktür. Akademik dünyadan, bürokratik yaşama, oradan sivil toplum örgütlerine kadar çok geniş bir yelpazede katılımının gerçekleşeceği çalıştayın misafir profilini Karabük halkı adına ağırlıyor olmak ayrıca bir kıvanç kaynağıdır.

Bu vesile ile organizasyona desteklerini esirgemeyen Rektörümüz Prof. Dr. Burhanettin Uysal, Edebiyat Fakültesi Dekanımız Prof. Dr. Zeki Tekin, Safranbolu Belediye Başkanımız Dr. Necdet Aksoy, Safranbolu Ticaret ve Sanayi Odası Yetkilileri, çalıştay metinlerini neşrecek Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi Yetkililerine teşekkür ederim.

Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı-Sosyologlar Derneği Başkanı Prof. Dr. Sami ŞENER:

Kıymetli Rektör Yardımcım, Değerli Öğretim Üyeleri ve Sevgili Öğrenciler... Sosyoloji Çalıştayları bildiğiniz gibi ilk ikisiyle Sakarya’da başladı ve üçüncüsü Karabük’te devam ediyor. Süreç tabii ki bizler istedikçe ve şartlar el verdikçe devam edecek. Umuyorum

dördüncü çalıştayda da biz daha güçlü ve daha yeni meseleleri önümüze koyarak, daha iyi bir geleceğin planını yapmaya çalışacağız. Karabük Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'ne özellikle bu organizasyon çabalarından dolayı teşekkür ediyorum misafirperverlikten dolayı şükranlarımı arz ediyorum.

Değerli arkadaşlar bildiğimiz gibi sosyolojik araştırmalar Türkiye için büyük önem arz ediyor. Türkiye'nin şekillenmesinde ve geleceğin planlanmasında sosyolojiye çok büyük iş düşüyor. Fakat itiraf edelim ki, sosyologların sosyal birlikteliği istenilen seviyeye gelebilmiş değil. Belki bugün karşılaştığımız problemlerin başında birbirimizden fazlaca uzak oluşumuzun ve meseleleri birlikte tartışmayışımızın da büyük önemi var. Şimdi öncelikle bugünkü birinci oturumda ele alınan konu aslında bana göre işin can damarı. Yani biz nasıl bir sosyoloji eğitimi yapıyoruz ve bu sosyoloji eğitimiyle toplumun hangi problemlerini çözmeye çalışıyoruz veya hangi nitelikte çözecek insanlar, uzmanlar yetiştirebiliyoruz? Bunun bence öncelikle çözülmesi lazım. Çünkü sosyolojiyi biz bir felsefi tatmin aracı olarak veyahut da sadece kendi dünyamızda oluşturduğumuz bir düşünce hareketi olarak almamız mümkün değil. Sosyolojiyi bir işe de dönüştürmek, problemi çözücü bir noktaya da ulaştırmak zorundayız. Bu yüzden sosyoloji bölümlerinin eğitimi, sadece felsefi ve teorik nitelikte olmamalı, aynı zamanda kurumsal sistemlerle ve uygulamalı saha araştırmalarıyla bağlantılı bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Ve biz buna ait altyapıyı, bu eğitim programlarını yeniden şekillendirmek suretiyle çevreyi, toplumu ve kurumları dikkate almak suretiyle yeniden belirlemek durumundayız. Tabi çok şikâyet edilen ve çok zikredilen üniversite, kamu, sanayi gibi birtakım işbirliği ve iletişim konuları da elbette bizim için de geçerlidir.

Türkiye'de büyük ölçüde kamuda bürokratların sosyal projelerde bilim adamlarından istifade etmeler, birtakım programlar, birtakım yeni yapılanmalar içerisine girdiğini görüyoruz. Bana göre bu, oldukça tehlikeli bir durum. Bir konu uzmanların görüşü alınmadan, uygulayıcıların fikirleri alınmadan ortaya konulan birtakım düzenlemeler, o toplumda sadece teorik anlamda birtakım gelişmeleri gösterir. Hiçbir zaman hayatı yansıtmaz. Ve tabi ki sosyologların kamuda ne yapacağıyla ilgili hiçbir çalışma, hiçbir program oluşturulmuş değildir. Olayın dışında olan yetkililerin belirlediği birtakım programlar, birtakım görevlendirmelerle sosyoloji biliminin adeta pratik hayattaki fonksiyonu ortadan kaldırılmıştır. Mesela birtakım çalışmalar yapıldığında bu anlamda bilim adamlarının görüşlerinin dikkate alınmaması ve aile meselelerinin sadece belli bir meslek grubuna indirgenmesi de bu ifademize açık bir örnek teşkil etmektedir. Dolayısıyla bugün arkadaşlarımız tabi oturumda konuşacaklar, anlatacaklar çeşitli boyutlarıyla. Yani aile danışmanlığı ve aile meslek uzmanlığı konularında sosyolojinin adının bile geçmemesi buna en açık bir örnektir. Dolayısıyla bu sadece bir uygulama hatası değil, bilimsel alana ve uluslararası bilim anlayışına da aykırı bir davranıştır. Sosyoloji eğitim müfredatlarının Türkiye ve uluslararası sistemlerde sosyolojiye bilimsel ve mesleki görev olarak bırakılan alanlara cevap vermesi gerekiyor. Yani gerek Türkiye'nin sosyal meselelerini gerekse

uluslararası alandaki birtakım sosyal gelişmeler elbette ki sosyoloji müfredatlarında yer almalı ve bunun meslek olarak karşılıklarının ortaya çıkması gerekiyor.

İkinci bir konu sosyoloji eğitiminde büyük gruplara ders anlatmak suretiyle sosyoloji eğitiminin yapılma zorluğudur. Buna özellikle açık öğretim sosyoloji bölümünün varlığını da ilave ettiğimizde ortaya çok garip bir durum çıkmaktadır. Daha çok niteliksel araştırma yapan sosyolojide, alan araştırmalarından, kurumsal birtakım programlardan ve problem çözme özelliklerinden ayrı bir şekilde bir eğitim tarzı içerisinde gerçekleştirilmeye çalışılması sosyolojik analiz imkânlarını da büyük ölçüde azaltmaktadır ve öğrenci sayılarının kesinlikle sosyoloji bölümlerinde azaltılması ve böylelikle kalitenin artırılması gerekmektedir. Bu konular oturumlarda detaylı olarak incelenecektir. Ben daha çok yapılması gerekli birtakım hususlar üzerinde durarak konuşmamı bitirmek istiyorum. Sonuçta şu anda taşıdığım kurumsal sorumluluk bizim günlük konularda artık problem çözücü ve uygulama alanlarına yönelik birtakım gelişmeler içerisine girmemizi gerektiriyor. Yapılacak işlerin başında sosyoloji eğitimlerini belirsizlikten, yüzeysel bilgi veren ders fazlalığından kurtarmamız gerekiyor. Sosyolojinin bütün toplumu kuşatan bilim olması dolayısıyla her sosyal bilimle yakın olması sebebiyle çok fazla bilgiyle yüz yüze geldiğini biz biliyoruz. Dolayısıyla bu bilim dallarından sadece belirli bir bölümünü öğrencilerimize vererek onları iyi sosyolog yapma imkânımız yok. Dolayısıyla belli bir sınıftan sonra onları ihtisas alanlarına ayrılması ve bu ihtisas alanlarına uygun bilgileri derinlemesine alarak o alanda iş yapabilecek, problem çözebilecek bir niteliğe kavuşturmamız gerekiyor.

Bu yüzden geçen sosyoloji çalıştayında sunduğumuz bir program taslağını sizlerin önüne tekrar getirmiş bulunuyoruz. Çünkü bu konuyu eğer halledemezsek öğrencilerimiz mezun oldukları zaman hangi konuyu bildiklerini ve hangi konuyla ilgili iş yapıp yapamayacaklarını maalesef bilemeyecek duruma düşüyorlar. Yeniden eğitilmeleri gereken, yeniden yönlendirilmeleri gereken bir eleman durumunda kalıyorlar ve dolayısıyla bu da sosyolojinin etkinliğini ve itibarını bu ölçüde zedeliyor. Şimdi sosyologların bu eğitiminin ardından görev tanımlarının yapılması gerekiyor. Özellikle sadece kamuda değil aynı zamanda özel sektörde de karar verici kurumların yeniden çalışma içerisine girmesi gerekiyor. Bu çalışmalarda da tabii ki bizim gibi meslek gruplarının da mutlaka yer alması gerekiyor. Mesela 'Mesleki Yeterlilik Kurumu' meslek tanımları yapıyor. Fakat biz sosyologlar olarak bu kuruma henüz sistemli bir bilgi aktarabilmiş ve meslek tanımları teklifini verebilmiş değiliz. Bu bakımdan bizim bu çalışmalara ait dernek bünyesinde bir komisyon oluşturduk ve bu komisyon bu tür çalışmaları yaparak bu kurumları harekete geçirecek. Ne gariptir ki iki kurumla bizzat görüşmeme rağmen onları şimdiye kadar toplantılara getirebilmiş değiliz. Kurum içi birtakım toplantıları öne sürerek şimdiye kadar çalıştaylara, hatta derneğimizin açılış toplantısına bile gelemediler. Bu gösteriyor ki biz bir baskı gücü zorundayız. Kendi sesimizi duyurmak, kendi haklı beklentilerimizi elde etmek için birlikte hareket etmek

ve bu güçle almamız gereken haklarımızı ve sosyolojiye getirmemiz gereken yeni düzenlemeleri de biran önce çıkarabilmemiz gerekiyor.

Bu size sunmuş olduğum tablo ve meslek alanları, bu meslek alanlarına ait hangi meslek tiplerinin oluşturulacağı hususundaki taslağı bir şekilde sonuçlandırıp, önce devlet sonra da devlet kurumlarına ulaştırma düşüncesindeyiz. Bugün bu toplantıya katılma sözü verdiğim için YÖK Başkanı'nın Sosyologlar Derneği'yle ilgili yani Sivil Toplum Kuruluşlarıyla Gebze'deki TÜBİTAK'ta yaptığı toplantıya ben katılamadım. Fakat yardımcı arkadaşarımdan birini gönderdim ve bugün burada sunduğum konuşma başlıklarının kendisine iletilmesini sağlama imkânını bugün bulacağız. Ve ayrıca özellikle sosyolojide ihtisaslaşma birimlerinin oluşmasıyla ilgili, kendisine aktardığımız bu teklifimizi, genel anlamda prensipte olumlu karşılandığı haberini aldık. Bu konuyla ilgili kendisiyle daha sonra detaylı bir görüşme yapacağız. Bu bakımdan sizlerin bu konuya ait görüşlerinizi almamız son derece önemli.

Sosyologlar Derneği olarak sosyologların eğitimi, mesleki gelecekleri ve sosyoloji biliminin toplumsal inşadaki rolüyle ilgili çalışmayı el birliğiyle yapmalıyız. Bu çok önemli bir sorundur ve çok bilgi isteyen hassas bir konu. Türkiye'de ve dünyada ister kabul edelim, ister etmeyelim sosyolojinin ilgisine bakıyor. Bu bakımdan bu sorumluluğa taşımak zorundayız. Çok yakın zamana kadar sosyolojinin ne olduğunu birçok entelektüel, birçok üniversite bitirmiş insan bile bilmiyordu. Burada acaba problem kimden kaynaklanıyor diye düşündüğümüzde; ben, büyük ölçüde bizden kaynaklandığına inanıyorum. Çünkü biz kendi sosyolojik çalışma dünyamızda onun pratik hayata yön veren ve onu şekillendiren bir bilim olduğu özelliğini biraz ihmal ettik. Ve konuyu fazla uzatmadan, Sosyologlar Derneği olarak, sanıyorum önümüzdeki hafta çok acil olarak Aile Danışmanlığı ve Aile Meslek uzmanlığı konularında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin Hanım'dan bir randevu almak zorundayız. Bu durumda Devlet Bakanımız Sayın Beşir ATALAY'ın da destekleri var. Aynı zamanda sosyolojiyi sadece kamunun bir memuriyet görevi olarak değil de aynı zamanda özel sektörün ve sivil toplum kurumlarının da ihtiyaç duyduğu ve problem çözümünde yardımcı olacağı bir disiplin olarak yeniden gündeme getirmek amacıyla İstanbul Ticaret Odası Başkanıyla da bir randevu almak üzereyiz. Onunla da bir takım ortak çalışmalar yapmayı düşünüyoruz ve sosyologlarımızı özel sektör kurumlarında çeşitli branşlarda iş yapabilecek ve o kurumdaki bazı sorunları çözebilecek nitelikte birikime sahip olduğunu da ispat etmek istiyoruz. Böyle bir uygulama çalışması içerisindeyiz. Bu doğrultuda tabi ki sizlerin yeni ve farklı önerilerine açık olduğumuzu da ifade etmek istiyoruz. Hepiniz buraya teşrif ettiniz sağ olun.

Biraz önce söylediğimiz gibi İstanbul'da 4. Sosyoloji Çalıştayı'nı Sosyologlar Derneği olarak, bütün bölümlerin en azından % 80'inin katılacağı bir toplantı haline getirmeyi planlıyoruz. Buna ait çalışmalara da yakında başlayacağız. Ve umuyorum bugünkü toplantı

hem sosyoloji bilimine hem sosyoloji eğitimine hem de sosyologların gelecekteki itibarlarını yeniden almasına katkıda bulunacak. Hepinize saygılarımı sunuyorum.

I. OTURUM: SOSYOLOJİNİN TEMEL SORUNLARI

OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Beğlü DİKEÇLİGİL (bdikeçligil@erciyes.edu.tr)

KONUŞMACILAR: Prof. Dr. Ümit TATLİCAN (utatlican@adu.edu.tr)

Prof. Dr. Muammer TUNA (muammert@hotmail.com)

Prof. Dr. Müzeyyen GÜLER (muzeyyengu@yahoo.com)

Prof. Dr. Zeki ARSLANTÜRK (zekiarslanturk@yahoo.com)

Oturum Başkanı Prof. Dr. Beğlü Dikeçligil (Erciyes Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi) : Saygıdeğer konuklarımızı saygı ve sevgiyle selamlıyorum. Bu güzel toplantıda birlikteyiz. Hep dileğimiz şey bu toplantıların devam etmesi ve pratiğe dönük çözümler üreten, sorunlar çözen, pratik davranışlara vesile olması. Bu toplantılar bunun için çok büyük bir adım. Bir de sosyal hayatın her alanında olan ve olması gereken ilişki budur. Çünkü biz insanlar öyle bir varlığız. Hayatımız da ne varsa; bir ilişkimiz, yaşadığımız bir durum ve yahut da bizi ilgilendiren bir şey, sosyal dünyaya ilişkin bir durum... Bir olması gereken vardır bir de olan vardır. Ne olup bittiği anlamında. Bir de olması gereken isteklerimiz vardır. Beklediklerimiz vardır. Olan ve olmayanların arasında ne kadar mesafe açılırsa o zaman orda bir sorun vardır. Mesafe varsa sorun var demektir. Ve bu mesafe ne kadar açılırsa da sorun o kadar derinleşmiş ve genişlemiş demektir. Tabii olanla olması gereken bir biriyle örtüşür mü? Aradaki mesafe sıfırlanır mı? Böyle bir şey hayatın doğasına aykırı bir şey. Sosyal dünyada bu mümkün değil. Yani her zaman şu veya bu şekilde sorunlar olacak. Önemli olan o mesafenin mümkün olduğu kadar az olmasıdır. Olmasını istediğimiz bir hayatımız vardır ama bir de olan vardır. Yaşadığımız bir hayat vardır. İş ilişkileri vardır. Olmasını istediğimiz bir devlet vardır. Ve yahut sistem vardır. Ama bir de yaşadığımız gerçekler vardır. Bu insanlara göre de değişebilir.

Şimdi biz de burada bugün yine sosyolojinin, olması gerekenle olan arasındaki, hem akademik bir disiplin olarak hem de uygulamadaki sorunları olarak, olan ve olması gerekenlerinin açılmış mesafesinin sıkıntısıyla buradayız aslında. Dilerim tüm bu çalışmalar aradaki mesafeyi hızlı ve olabildiğince azaltmaya yönelik olur. Bu toplantıda bize ayrılan süre 2 saat. Başlangıç süremiz 11'e beş var ve konuşmacılara 15'er dakika vereceğiz daha önce de

Karabük Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Mahmut Yücer Hoca'nın da belirttiği gibi katılımcılara da zaman ayırmak istiyoruz. Ben öncelikle Adnan Menderes Üniversitesi'nde çalışan ve Türkiye'deki sosyoloji literatürüne önemli katkılarda bulunan Ümit Tatlıcan Hocam'a söz veriyorum.

Ben öncelikle Prof. Dr. Ümit TATLİCAN'a söz vereceğim. Bildiğiniz gibi, kendisi Adnan Menderes Üniversitesi'nde ve çok değerli çalışmaları ile sosyolojiye önemli katkılarda bulundu/bulunuyor. (Kendisine dönerek) Eğer bir sunumuz varsa yer değiştirebiliriz.

Prof. Dr. Ümit TATLİCAN (Adnan Menderes Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi) : Evet, var. Değiştirebilirsek iyi olur. İlk konuşmacı olmanın avantajlarını süre konusunda kullanmak istiyorum (karşılıklı gülüşmeler).

Prof. Dr. Beğlü DİKEÇLİGİL: Süre konusunda o zaman karşılıklı restleşelim (gülüşmeler devam ediyor). Gönül ister ki herkese çok söz verelim ama...

Prof. Dr. Ümit TATLİCAN: Benim sunumumun üst başlığı “Sosyolojide Bitmeyen Tartışmalar: Durkheim ışığında Sosyolojik uğraşı Yeniden Düşünmek ve yeniden Düşündürmek”. Şimdi öncelikle şu var, ben yaklaşık... Bu arada Beğlü Hocam, benim Hacettepe lisanstan hocamdır. Onun için de ayrıca bir torpil bekliyorum kendisinden (karşılıklı gülüşmeler). Aynı zamanda kendisi, benim doçentlik jürimde de vardı. Ben yaklaşık olarak 1982'de mezun oldum. 11 yıl kadar felsefe öğretmenliği yaptım ve bu da benim felsefeyi unutmamama ve bir çok şeyi yeniden pekiştirmeme yardımcı oldu. Bir de şu var tabi, benim verdiğim dersler daha çok teori ağırlıklı dersler. Örneğin; Sosyoloji Tarihi, Çağdaş Sosyoloji Teorileri, Sosyolojide Yeni Yaklaşımlar... -ve doktorada olduğu gibi- Sosyal Bilimler Felsefesi gibi derslere giriyorum. Aslında felsefenin, sosyoloji için çok önemli olduğunu düşünüyorum ve bu konuda bugün Durkheim üzerinden bazı şeyleri size anlatacağım/aktarmaya çalışacağım.

Önce size bir anekdotumu anlatayım... Birkaç yıl önce Didim'de -belki duymuşsunuzdur, Güney Çeğin'le beraber- Bourdieu ve Bhaskar üzerine karşılaştırmalı bir bildiri sunmuştuk. İkisinin bilim anlayışını aktarmıştık. Sunumlar bittikten sonra soru geldi. Öğrenci şunu sordu, “felsefe... felsefe... sosyoloji göremedim?” demişti. Tabi ben -biraz da farkında olmadan- gayri ihtiyari sesimi yükselterek... “Bakın” dedim. “Toplum nedir diye sorarsanız, bu ontolojidir -zaten sosyal ontoloji dediğimiz bir alan var-. Peki, “bu toplumun bilgisini nasıl edirsiniz” dediğiniz zaman; bu, epistemolojidir -zaten sosyal epistemoloji dediğimiz çalışmalar söz konusudur-. Şimdi şu var tabi, aslında biz araştırma nesneminin ne olduğunu ortaya koymadan, onun bilimini yapamayız. Ya da araştırsak bile çoğu kez eksik ya da yetersiz kalır. Dolayısıyla bir araştırma nesnemiz ne ise -bu, birey ya da toplum olabilir- onun ne olduğunu öncelikle iyi derecede bilmemiz gerekir. Bu tartışma çok eskiye gider... Weber'i okursanız, hermeneutik felsefe ile pozitivist felsefe arasındaki tartışmayı sürdürür. Benzer şeyleri Marx'ta da görürüz. Hatta öğrenciye şu cevabı vermiştim: Marx okursanız,

'tarihsel materyalizmden' ne anladığını bilmeniz gerekir. Ya da örneğin, Durkheim'in 'Dinsel Hayatın İksel Biçimi'ni anlamak istiyorsanız, onun, 'Kantçılık' konusundaki tartışmalarını bilmeniz gerekir. Özellikle Kant'ın 'kategoriler teorisini' bilmeden, aynı zamanda Durkheim'in bunu nasıl çözdüğünü bilmeden, oturup sosyoloji yapamazsınız. Bu anlamda, felsefeyle sosyolojinin hatta sosyal bilimin pek çok konusu ortak.

Örneğin 'nesnellik sorunu'... Yani 'nesnellik mümkün müdür?' Evet bu, hem felsefeyi ilgilendirir hem de -doğrudan doğruya- sosyolojiyi ilgilendirir ya da başka bir soru 'mutlak bilgi mümkün müdür?' 'Kesin doğru mümkün müdür - değil midir?' Yani 'bilgi mutlak mıdır - görelidir?' dediğinizde buradan hem felsefeye girmek zorundasınız hem de sosyolojide bu soruların cevabını vermek zorundasınız. Örneğin -hocam belirtti mesela (Beğlü Dikeçligil'e dönerek)- 'nesnellik mümkün müdür?' dediğiniz zaman... Aslında nesnellik tam olarak mümkün değildir. O halde nesnellik tam olarak mümkün değilse, araştırmacı asla bundan kurtaramıyorsa kendini, pekala nesnellik arayışını terk etmeli mi? Veyahut da bu ikisinin bir ara yolu var mı? Ben mesela sosyoloji tarihine bakıyorum -çoğunlukla- bilgi sosyolojisine bakıyorum Manheim'dan tutun da bir çok kişiye kadar... Günümüzde Habermas'ıdır, Giddens'ıdır, Bourdieu'sudur, Parsons'ıdır -sayarsak bir anlamda- bunların hepsi bu sorunun cevabını bulmaya çalışmıştır. Yani dolayısıyla siz burada 'felsefi sorunları' bilmeden ya da temel felsefe bilmeden... Ya da şöyle söyleyeyim aslında, Durkheim'e baktığımızda, 'Durkheim pozitivistti'. Ama bildiğimiz pozitivist değildir. Durkheim aslında empirizmi eleştirir. Yani 'gerçek bilginin sadece gözleyebildiğimiz şeyin bilgisi olduğunu' eleştirir. Dolayısıyla bu noktada realisttir. Yani gördüklerimizin bizi yanıltabileceğini, sadece gözlemler yaptığımızı, dolayısıyla aslında gerçeğin görünen yüzünü görmemize rağmen arkasındaki o temel süreçleri (somut süreçleri) bu anlamda yakalayamayacağımızı dolayısıyla arkasına bakmamız gerektiğini (söylemektedir). Salt basit gözlemlerle bize gerçeğin bilgisini veremezler. O halde sizin, alttaki pek çok mekanizmayı bilmeniz gerekiyor.

Ya da örneğin; sadece burada kalmaz... Durkheim'in ilk kitabı 'Toplumda İşbölümü'dür. 'Toplumda İşbölümü' büyük ölçüde pozitivisttir. Yani dış gözlemlere dayalı bir bilgi. Ancak daha sonra 'İntihar'ı yazdığında bunun; bireysel, öznel ve kişisel boyutlarının olduğunu fark etmiştir. Bu açıdan Durkheim'i daha dikkatli okuduğumuzda, aslında bunlara da kafa yorduğunu görürsünüz. O halde şu var; 'ilgili bireylerin, aktörlerin ya da sokaktaki insanların gerçekten de görüşleri önemli mi - değil mi?' Fakat siz şöyle sorarsınız - Durkheim'in yazılarını okursanız- 'sokağın düşünceleri bulanıktır... Dolayısıyla bilim adamı sokağın düşüncelerine itibar etmemelidir' der. Ama diğer açıdan da şu vardır 'intihar', ona göre en bireysel eylemdir. Durkheim'in asıl derdi, 'sosyolojinin bir bilim olduğu kabul ettirmektir. Sosyoloji denen bir bilimin olması gerektiğini de ispatlamaya çalışır bu anlamda. Şunu söyler dolayısıyla, en öznel bir davranış bile (intihar eylemi), mutlaka sosyolojik şeylere göre değişiyorsa -Protestan ya da Katolik olmayan, bekar ya da evli olmayan, normal dönemlere ve kriz dönemlerine göre- aslında onlar bile bir anlamda sosyolojiktir. Olgulara

şöyle bakar Durkheim; davranışlar, düşünceler ve duygulardır (yani bakın duygular da bu anlamda). Arkasından, oturur, 'kollektif bilinç' kavramını geliştirir. Ya da şöyle söyleyeyim, Durkheim -mesela yeri geldiğinde- bakın şu anlattıklarımın hepsiyle sonuçta şuraya varmak istiyorum. Aslında hepsi halen bir anlamda günümüzde de tartıştığımız ve sosyal bilim öğrencilerinin mutlaka bilmesi gereken tartışmalardır. Örneğin şunu tartışıyoruz, Kant'a göre *bilgi*; aslında 'sentetik aprioridir'. Yani doğuştan bilgilerimiz zihnimizde yoktur. Duyumlar olmadan bilgi olmaz. Fark edersiniz ki burada empirizm konuşuyor. Ancak şunu söyler; doğuştan bilgi gelmese bile, doğuştan kategoriler vardır. On iki tane zihinsel kategori vardır. Biz dışarıdan gelen uyarıcıları burada sınıflandırırız. On iki ayrı önerme kurarız. Ayrıca ek olarak, zaman ve mekan kategorilerinin doğuştan geldiğini söyler. Ama Durkheim'a bakınca, 'Dinsel Hayatın İlksel Biçimleri'ne başladığında, doğrudan doğruya empirizm ve rasyonalizmi eleştirir. Ve der ki, ben, 'yenilenmiş irrasyonalizmi' savunuyorum. Örneğin burada -Kant'ın savunduğunun tam tersine- kategorilerin, sanıldığı gibi doğuştan insan zihninde var olmadığı, bunun -doğrudan doğruya- insanların kolektif deneyimlerinin ürünü olduğunu söyler. Bunun için de 'ilkel toplumlara' gider. Oradaki, en saf halini -çünkü şu vardır, modern dünyada pek çok şey iç içe geçtiği ve karıştığı için- o halde biz 'ilksel düşünceyi' en saf haliyle orada görebiliriz. O halde tek tek anlatır. Örneğin 'kategori' kavramının, yön kavramının, mekan kavramının ya da zaman kavramının aslında doğuştan olmadığını; kabile hayatının getirdiği bir şey olduğunu söyler. Örneğin der ki; *kabile*, daire şeklinde yerleşmişse dünyayı yuvarlak olarak algılar. Eğer başka bir şekilde yerleşmişse dış dünyayı farklı bir şekilde algılar. Ya da -hepimiz güler geçeriz- eski insanların değişiyile, 'dünya öküzün boynuzları üzerindedir'. Çünkü bu insanlar tarım toplumdur ve tarım en temel şeydir. O halde her şey o hayvana bağlı olduğu için, dünyayı da bir anlamda öküzün boynuzları üzerinde görmektedir. Bu anlamıyla baktığımızda, Durkheim'ın bu konuları tartıştığını görürüz.

Şöyle söyleyeyim, yani bir anlamda... Ben alıntılar getirmiştım ama sanırım bu alıntıları aktarmak mümkün olmayacak. Kısaca birkaç şeyi başlık olarak belirtmek istiyorum. Mesela, öncelikle Durkheim, felsefeyi sıkı eleştirir. Çünkü ona göre felsefe, spekülasyonlardan ibarettir. Yani soyut akıl yürütmeye dayanır. Yani bir gün geldiğinde bir şeyleri ortaya koyarsak, bunun mutlaka empirik-somut bir yanının olması gerekir. Ve dolayısıyla sosyolojinin kurulduğu zaman, daha ziyade felsefi spekülasyonlardan meydana geldiği söylenir. Örneğin, sosyolojinin bir bilim öncesi dönemi vardır. Bu dönem; Comte'lar, Spencer'lar ve birçoğu... bir anlamda sosyolojinin bilim öncesi dönemidir. Örneğin der ki (Durkheim), Comte'un üç hal yasası aslında, gerçek bir şey değildir ya da empirik yolla elde edilmiş bir şey değildir. Daha doğrusu, Comte kendi kafasında toplumların üç ayrı evreden geçtiğini varsayar ve (ona göre bu iddia bir) spekülasyondur. Ya da örneğin, Spencer'ın 'işbirliği' kavramının, empirik bir kavram olmadığını, aslında onun sadece bir varsayım olduğunu söyler. Ve daha sonra, bunlardan kurtulunması gerektiğini söyler. Bu çerçevede

felsefeyi eleştirse bile daha sonra sosyolojinin, felsefeye ve psikolojiye çok ciddi katkısı olması gerektiğini söyler. Mesela, onun bir yazısı vardır -üç dört sayfalık- ‘sosyolojinin felsefe ve psikolojiye katkısı’ bağlamında ve bizim onlara nasıl yardımcı olabileceğimizi ortaya koyar.

Ya da örneğin (Durkheim) ‘yasa’ fikrini tartışıyor. Mesela ben onun yazılarını okuyorum -daha doğrusu Say Yayınları benden bir kitap istedi Durkheim üzerine- bu kitap çeviri içeriyor aynı zamanda da kendim yazıyorum. Ben de yaklaşık otuz civarında metin buldum. Orada, felsefi yönler var bu anlamda. Dolayısıyla bunları okudukça, büyük ölçüde Durkheim’ı tanımadığımı -gerçek anlamda tanımadığım- ve ona dair çok eksiklerimin olduğunu söyleyebilirim. Türkiye’deki Durkheim olgusuna baktığımda, çoğumuzun Durkheim’ı gerçek anlamda bilmediğimizin farkına vardım. Ve dolayısıyla Durkheim baştan itibaren, sürekli olarak, felsefe ile sosyolojiyi iç içe geçirerek (ya da sosyolojinin sorunlarını felsefe ile) tartışır. Şunu söyler örneğin, felsefenin önermelerinin eğer daha kesin olmasını istiyorsak, o halde onların da empirik sosyolojinin karşısında odaklanması gerektiğini söyler. Arkasından, orada, doğrudan doğruya aynen fizikteki şeyleri kullanıyor. Comte sosyolojiye ‘sosyal fizik’ diyordu. Durkheim da baştaki yazılarında, sosyolojinin bir ‘sosyal fizik’ olduğunu ispatlamaya çalışıyordu. Doğrudan doğruya ‘kap’ der mesela. Kabın içindeki madde-atom miktarı az olduğunda orada fazla bir sorun yok der. Ama oradaki madde-atom miktarı arttığında aradaki etkileşimleri artar ve daha fazla basınç arttığında da orada sorunlar ortaya çıkar. Toplumdaki çatışmalar da buna benzerdir. Nüfus artışının beraberinde böylesi sorunları getirdiğini söyler, yani çatışmaları. Düşünceleri de elektrik akımlarına benzeter bu anlamda. Bir anlamıyla, sosyolojinin aslında ‘sosyal fizik’ olduğunu ispatlamaya çalışıyor. Ayrıca öte yandan şunu söyler, ‘sosyoloji de *ahlaki olguların*’ bilimidir. *Ama ‘ahlakçılık’ değil.* Bu anlamda, ‘ahlaki olgular’ da diğer olgular gibidir. Yani dışsal ve zorlayıcıdır ve dolayısıyla bizler ‘ahlaki olguları’ herhangi bir ‘nesnel olgular’ gibi araştırabiliriz. Örneğin, günümüzde bizim bu tarz sorunları tartışmamız gerekir.

Başka şeyler söyleyerek devam edelim. Birkaç örnek daha... *İdealist* bir yönü vardır. Mesela, ‘toplumsal hayat, bireyi kuşatan *ahlaki olgulardan* başka bir şey değildir veya daha uygun bir ifadeyle, bireyi kuşatan *ahlaki ortamların* özet bir toplamıdır. *Ahlaki* olarak adlandırmakla, toplumsal hayatın fikirlerden oluştuğunu ima ederiz’. O zaman ne diyor, ‘*toplumsal hayat; aslında fikirlerden oluşur*’ diyerek pozitivistlere ters düşen bir anlayıştaymış görüntüsü vermektedir. Ya da *realizm* konusunda -az önce sizlere bahsettim- gördüğümüze aldanmayalım, saf gözlemler bizi yanıltır. O halde, o olayları ortaya çıkaran alttaki nedenleri görmeli, açığa çıkarmalıyız. Bu anlamda ‘*realist*’ bir bilim anlayışını buraya getirmeye çalışıyor. Arkasından ‘*doğruluk*’ dediğinizde şunu söyler, ‘*herkesin üzerinde uzlaşabileceği tek bir anlayış yoktur.* Bir birinden büyük ölçüde farklı olan anlayışlar vardır. Bu yüzden, doğruluk tek olduğu takdirde, zihinlerin çeşitliliği sadece insanların her zaman bir ve özdeş olan bu *doğruyu* keşfetmelerini engeller’. Mesela burada da şeyi tartışıyor, 1913-14 yıllarında

verdiği ‘pragmatizm’ üzerine verdiği dersler vardır ve ‘pragmatizmi’ ciddi manada tartışır. Bu çerçevede Durkheim, ‘o halde birisi için *doğru* olan bir şeyin başkası için *doğru* olması gerekmez. O halde ‘*doğruluk*’, mevcut rasyonalizmin kabul ettiğinden çok daha kompleks bir şeydir’ diye bir yorum var. Başka bir yorumu da ‘*inanç*, bizzat gerçekliği yaratır. Başarım inancı, başarmanın en iyi koşuludur. Düşünce burada olan bir şeyin ifadesi değil, ortaya çıkacak gerçeklik içindeki bir faktördür’. Bu anlamda ‘*gerçeklik*, sabit ve istikrarlı bir şey ya da aşılabilir sınırlar içinde kapalı bir şey değildir. *Gerçeklik*, insan deneyimiyle sürekli değişir. Bu deneyim gerçekleşirken yayılır ve genişler’ der. Arkasından şunu da söyler örneğin, ‘*gerçeklik*, tanımlanmış bir şey olmadığı için’ ve tamamlanmadığı için ‘*mutlak gerçeklik yoktur*’ diyor bu anlamda. *Gerçeklik* ya da *doğruluk* sürekli olarak değişir, onun değişmez olmaması anlaşılabilir bir şeydir. ‘*Doğruluk*, önceden oluşmuş hazır bir sistem değildir. O, binlerce şekilde oluşmuş, bozulmuş ve yeniden oluşmuştur’. Bu anlamda *gerçekliğin*, dinamik bir şey olduğunu söyler. Bu da hala günümüzde sosyal bilimcinin dikkate alması gereken bir konudur. ‘Diğer tüm insani şeyler gibi *doğruluk* da değişir ve evrimleşir’. Ancak arkasından bir başka şey daha ve çelişki gibi görünür... ‘Pragmatistler, kesinlikle doğrunun nasıl zenginleştiğini ve daha kompleks hale geldiğini gösterebilirler de buradan zorunlu olarak *doğrunun* değiştiği görüşü çıkmaz...’ bakın çelişiyor gibi görünüyor. ‘*Yeni türler gelişirken hayatın yasaları değişmez. Ona göre, bilgimiz artar ya da azalır ama hayatın yasaları kesinlikle değişmez. Hala daha bir yandan pragmatizmle pozitivizmi de uzlaştırmaya çalıştığımızı görüyoruz. Dolayısıyla yeni toplumsal türler ortaya çıksa da, bu bize toplumsal hayatın yasalarının artık aynı olmadığı sonucuna ulaşma hakkı vermez. Özetle, doğruluğun (veya gerçekliğin) zenginleşmesiyle doğrunun geçici doğası aynı şeyler değildir*’. Bu çerçevede bunları söylüyor.

Bitireyim yavaş yavaş... Aslında daha fazla şeyler var ama... Örneğin, şunu söylüyor Durkheim, Pragmatizm ile sosyoloji arasında şöyle bir paralellik olduğunu söylüyor: ‘Sosyoloji, *tarihsel bakış açısını*, insani şeyler düzenine uygulayarak benzer bir probleme yol açmıştır. *İnsan, tarihin ve bu yüzden bir oluşumun ürünüdür*’. Bakın oluşum ve süreç var. Mesela, ben şaşırıyordum. Durkheim’ın yazılarını çevirirken, iki ayrı yazısında direkt Simmel’den bahsediyor. Simmel, örneğin, ‘*toplum diye bizden bağımsız bir şey yoktur*’ diyor. ‘*Toplum, bir isimdir, toplum bir süreçtir*’ diyor. *Toplum; -daha ziyade- ‘benzer şekilde tekrarlanan ve kalıplaşmış etkileşimlerden başka bir şey değildir*’. O halde aynı Durkheim’ın dediği gibi; *bizim dışımızda, orada, bizden bağımsız, başlı başına varlık olarak toplum yoktur* diyerek, burada toplumun bir oluş ve süreç olduğunu söylüyor. Durkheim’da bu yüzden benzer bir şekilde, ‘*insan, tarihin ve bu yüzden oluşumun bir ürünüdür. Onun için de verili olan veya önceden belirlenmiş hiçbir şey yoktur. İnsanın (zihni) içindeki her şey tarihin seyri içinde insanlık tarafından yapılmıştır. Netice olarak, ‘doğruluk’ insaniyse, insani olduğu kadar onun tarafından yaratılmış da bir üründür. Sosyoloji de aynı anlayışı akla uygular dolayısıyla akıl ve düşünce kategorileri de bu anlamda toplumsaldır*’ diyerek bunları

ispatlamaya çalışmaktadır. Ben daha fazla uzatmak istemiyorum. Eğer sorularınız olursa onlarla daha da açma fırsatı buluruz. Teşekkür ederim dinlediğiniz için.

Prof. Dr. Beğlü Dikeçligil: Ümit Tatlıcan hocamız bize, bir disiplin olarak sosyolojinin temel sorunlarından bahsetti. Aslında, benim de katıldığım, ‘araştırma nesnesini ortaya koymadan sosyoloji yapamayız’ cümlesi çok önemliydi. Ontolojik, epistemolojik ve ben buna bir de ‘metodolojiyi’ katmak istiyorum; o tür ilkeler olmadıkça biz aslında ‘sosyolojik tahayyülü’ geliştiremeyiz. Yani paradigmanın ne olduğunun farkına varamayız diye düşünüyorum. Ü. T. Hocamızın bahsettiği, sosyolojinin temel bir sorunu olarak, sosyolojiyi kuran ve geliştiren düşünürlerin, tarafımızdan yeterince bilinmediğini gösteriyor. Aslında pratikte de pek çok sorunu çözebilmek ve sosyoloji eğitimi adına da sosyoloji teorileri ve tarihinin ne kadar önemli olduğunu Durkheim örneği üzerinden bize göstermiş oldu. Kendisine çok teşekkür ediyoruz. Ve sözü Muammer Tuna Hocaya bırakıyoruz. Kendisi Muğla Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Başkanı.

Prof. Dr. Muammer Tuna (Muğla Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi) :

Çok teşekkür ediyorum sayın Başkan. Öncelikle Karabük Üniversitesi’ne Sosyoloji Bölümüne böyle bir toplantıyı düzenledikleri için çok teşekkür ediyorum. Ve daha da önce aslında Sami Hoca’ya bu fikri ortaya attığından ve bu süreci başlattığından dolayı teşekkür etmemiz gerekiyor. Sami Hoca daha çok sosyolojinin mesleki değeri açısından bakıyor ama tabii ki daha geniş bir boyutu da var. Şimdi üçüncüsü düzenleniyor ama Hacettepe Üniversitesi de benzer bir toplantı yaptı... Evet artık biz projektörü kendi üzerimize tutarak kendi kendimizi anlamaya çalışıyoruz. Tabi kendi kendimizi anlayamıyoruz desek daha doğru olacak. Anlayamamızın sonucunda böyle bir gereklilik doğdu. Öyle bir alanda var biliyorsunuz; ‘sosyolojinin sosyolojisi’ diye. ‘Sosyolojinin sosyolojisini’ yapıyoruz. İçinde bulunduğumuz sabah oturumunun başlığı ‘sosyolojinin problemleri’. Şimdi bu problemler de uçsuz bucaksız aslında. Çok sayıda problem var. Birkaç tanesi açılış oturumlarında da bahsedildi. İşte ‘gel-git sosyolojisi’, ‘evrensellik meselesi’, ‘aktarma meselesi’ önemli bir problem. Bunun üzerine konuşabiliriz belki saatlerce. Ama ben burada daha çok sosyolojinin kimliği, ‘ne’liği, sosyoloji nedir? Sosyolojini kimliği nedir? Nasıl tanımlanabilir? Tanımlanır mı? Ve tanımlanabilirse nasıl tanımlanır? Bunu üzerinde durmaya çalışacağım biraz. Ve bu bağlamda aslında sosyolojinin işlevini tartışacağım.

Bir bakıma sosyolojinin işlevi, sosyolojinin kimliğini belirliyor. Toplumda nasıl bir iş görür sosyoloji ve sosyolog nasıl bir iş görür? Bu bağlamda pratik olarak düşündüğümüzde öncelikle iş/meslek olarak sosyoloji; belirli bir sürede sosyolojik formasyon alıyoruz. Ve bunun sonucunda bir meslek sahibi olmak ve bu mesleğin gerektirdiği donanıma sahip olmak... Yani çalışıp para kazanmak, geçimimizi sürdürmek. Öğrencilerimizin ve bizlerin böyle bir beklentisi var. Ama sosyoloji bundan ibaret değil, bundan çok daha fazlası aslında

sosyoloji. Başka bilimlerden farklı olarak sosyolojinin çok daha önemli bir özelliği var. Özgürleştirme işlevi var. Yani bu bağlamda meslek olarak sosyoloji ile özgürleştirme edimi anlamında işlevi bir bakıma tabî ki çelişiyor. Ve bu bizi bir açmazla karşı karşıya getiriyor. Bizi sosyoloji olarak bu iki uçtan kendimizi nerde konumlandıracağız. İçinde bulunduğumuz siyasal sistemin sonuç itibarıyla meşrulaştırması yönünde bir işlev mi göreceğiz, yoksa toplumsal değişime katkı sağlayan bir özgürleştirme işlevi mi göreceğiz? Temel problemimiz bu. Böyle bir açmazla karşı karşıyayız. Ve fakat bu iki uç noktanın her iki ucu riskli ve tehlikeli.

Hür anlamda bir özgürleştirme militanı ve sahip olduğunuz sosyoloji edimiyle bunun ötesinde siyasi bir görüşün militanı olup ortalıkta dolaşabilirsiniz. Tabî ki bu sosyolojik bir bakış açıdır. Son derece riskli, tehlikeli ve olmaması gereken bir tutumdur. Diğer ucu da yine kendi içinde bulunduğumuz toplum açısından; deyim yerindeyse bir ajan -sistemin ajanı- görevini üstlenmiştir. Tabi ki bu da olmaması gereken bir konum olarak karşımıza çıkmaktadır. Peki o zaman nasıl bir işlev göreceğiz. Tamamen pratik sorunlarımızla çok yakın. Sami Hoca açılıştaki bahsettiği mesleki yeterlilikler... Pratik olarak böyle bir donanım kazanmayı bekliyoruz öğrencilerimiz de bunu bekliyor ve bunun sonucunda da bir iş görecekler. Fakat şunu belirtmemiz gerekiyor. Sosyolojiyi tanımlanmış mesleki yeterlilikler çerçevesi içerisinde sınırlandırmak hatta bir adım ilerisine gidersek hapsedmek sosyolojiyi iğdiş etmektir. Çünkü sosyolojinin toplumu, toplumsal sorunları, devleti anlama yetisi vardır ve buna bir çözüm getirme pratiğine sahiptir. Bunun dışında sosyolojinin diğer herhangi bir bilim dalının sahip olmadığı bir özgürleştirme belki özgürleştirme bazı arkadaşlarımıza ve öğrencilerimize köşeli gelebilir biz ona şöyle diyelim daha sosyolojik bir deyimle “toplumsal değişime katkıda bulunma”. Çünkü biz istesek de istemesek de toplum zaten değişiyor fakat bu değişim sürecinde sosyolog nasıl bir konumdadır? Yani bu değişim süreci içerisinde aktif bir aktör olarak yani bir reflexive aktör mü olacak? Yoksa bu sürecin bir figüranı mı olacak? Burada sosyologun reflexive aktör olması gerekiyor ve bir ‘action’ yani eylem içerisinde olması gerekiyor.

Başka bir deyimle sosyolog değişimin öncüsü değişimin aktif bir aktörü, ajanı ve diğer bir taraftan da aynı zaman da var olan sistemin de bir ölçüde daha iyi anlaşılması pratik sorunlara pratik çözümler bulması yönünde bir fonksiyonu var. Dolayısı ile bu önerilen ders programı da var burada. Şimdi bunlar çok tartışılan konular fakat burada birinden birini tercih edilmesi ya da tamamen bir sosyoloji teknisyenliğine indirgenmesi sosyolojinin yada mesleki yeterlilikler çerçevesi içerisinde sıkıştırılması sosyolojinin işlevselliği açısından, doğası açısından ortaya çıkmış koşulları açısından düşündüğümüzde son derece sakıncalı bir durum oluşturuyor. Bu da biz daha çoğul olarak ders programlarının içeriklerini konuşmamız gerekiyorsa, ki böyle öneriler de sunulmuş, başka bölümlerden başka önerilerde ortaya çıkabilir burada bu iki açmazı dengeleyen bir öneri olmalıdır sadece mesleki kaygıları mesleki yeterlilikler içerisinde sıkıştırılmış bir sosyoloji değil tabi buda dahil olmak üzere

bundan daha önemli olarak sosyolojinin toplumsal değişimin bir örgüsü doğal olarak sosyologun aktörü olması dolayısı ile biz öğrencilerimizi eğitim programları içerisinde yönlendirirken bu iki çerçeveyi bir arada buldurmamız gerekiyor ve bu çok daha önemli bu noktaya temas ettiğimizde karşımıza çıkan daha somut olarak karşımıza çıkan işte sosyolojinin teorisine ve sosyolojinin yöntemine ilişkin daha doğrusu sosyolojik düşünce biçimine ilişkin olan sorunlar oluyor. Yani bir sosyolog nasıl şüphelidir, toplumu nasıl anlamalıdır, nasıl anlamlandırılmalıdır evet hepimizin çok iyi bildiği gibi sadece dış görünüş itibarı ile dokusal olguları incelemek bizim için son derece yetersiz yani sadece deney gözlem vs. ile pozitivist bir referans ile toplumu artık inceleyemeyeceğimizi biliyoruz. Fakat bunun arakasında ne gerekiyor görünenin arka planında ki görünmeyeni anlamak ve anlamlandırmak. Şimdi bu aslında biraz önce söylediğim reflexive tepki ile çok yakından ilgili bunu anlamak ve anlamlandırmak.

Sonuçta iş gelip sosyoloji ders içeriğine dayanıyor. Önce komple bir sosyolog adayının sosyoloji öğrencisi adayının aktif bir toplumsal değişimin bir ajanı görevini öğrenmesi ve sahiplenmesi ve bu işlevi yerine getiren bir donanıma sahip olması gerekiyor. Somut olarak neyi ifade ediyoruz aslında sosyolog ve sosyoloji meselesi bu çerçevede aslında bir havan atışı meselesi. Yani toplumda siz kendinizi nerde konumlandırıyorsunuz? Toplumda toplumsal değişimde nerde konumlandırıyorsunuz? Kendi kendinize nasıl bir işlev biçiyorsunuz, tanımlıyorsunuz, görev tanımlıyorsunuz bir bakıma tüm sosyoloji eğitimi içeriği kişinin kendi kendini ön değerlendirmesini yapabilecek şekilde bir donanıma sahip olmasını gerektiriyor. Bu çok soyut olarak ifade ettiğimiz sarkaç içerisinde “ özgürleştirme” “ meşrulaştırma” sarkacı çerçevesi içerisinde ve nasıl bir tavır alınacağı meselesi somut olarak dedik ki teoriyi özetle yöntemle ilgili olarak sosyolojik düşünme ile ilgili olarak yani görünenin arka planında görünmeyeni bir bakıma ortaya çıkarmakla ilgili olarak bir tavır alış meselesi olduğudur. Şimdi burada bir adım daha ileri gidecek olursak bu bağlamda bazı ciddi sorunlar karşımıza çıkıyor. Bütün bu donanıma, bu tavır alışa bir sosyolog hangi süreçlerle sahip olacak? Daha doğrusu bu eğitim süreci içerisinde bu bahsettiğimiz donanımları sağlayabilecek olan eğitim programı ve ekibinin çerçevesini kim oluşturacak nasıl oluşturacak. Burada şöyle bir açmazla karşı karşıyayız. Sosyoloji ortaya çıktığı ve geliştiği süre içerisinde herkesin bir bakıma el attığı bir alan haline gelebiliyor zaman zaman. Sosyoloji böyle bir alan değildir aslında. Sosyoloji kesinlikle sosyolojik formasyonu zorunlu kılan bir alandır. Öncelikle sosyoloji camiası içerisinde yer alanların çok sağlam bir sosyolojik formasyona temel bir formasyona sahip olması gerekir. Dışarıdan da tabii destek alabilir ama öncelikle bu formasyona yeterince sahip olmayan kişilerin sosyoloji alanı içerisinde çok fazla yer almaması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bu giderek birçok farklı alandan kişilerin sosyoloji alanına müdahil olması sürüyor.

Sosyoloji doğrudan doğruya baştan beri tartışmaya çalıştığım içeriği ve kimliğini etkileyen bir bakıma bozan işlevle görmekteyim. Dolayısı ile alanımıza bizim sahip çıkmamız

gerekiyor birçok meslek alanları iş alanları çok sıkı sıkıya sahip çıktığı gibi bizimde sahip çıkmamız lazım. Bu anlamda bu örgütlenmeleri son derece yararlı görüyorum sosyoloji derneğinden sonra sosyologlar derneğinin inde kurumlaş olması mezunlar derneğinin de kurulmuş olması. Tabi bu örgütlenme kimsenin tekelinde değildir çok farklı görüşler çok farklı yaklaşımlar ortaya atılabilir ama nihai olarak tabi tartışmamız gereken asıl sıcak konu evet sosyoloji ve sosyologun toplumsal işlevi nedir nasıl tanımlamamız gerekir ve bunu kendimize ve topluma nasıl kabul ettirmemiz gerekir bunun üzerinde kafa yormamız gerekiyor. Tabi iş meslek boyutu çok önemli bana soracak olursanız daha önemli sosyolojinin içeriği meselesi kimliği meselesi daha önemli öncelikli bir konu olarak karşımıza çıkıyor.

Prof. Dr. Zeki ARSLANTÜRK (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fak. Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi) :

Ben ömrümü bu mesleğe verdim sosyolog olarak. 1973-74 İstanbul üniversitesi edebiyat fakültesi sosyoloji mezunuyum. O zamandan bu yana ömrüm bu problemlerle geçti. Benim gördüğüm kadarı ile bir varlığın felsefesi yok ise o varlığın yaşaması mümkün değildir. Sosyolojinin de felsefesini yapmak zorundayız. Bir bakıma sosyolojinin felsefesi sosyolojinde sosyolojisini yapmak sureti ile yapmak sureti ile son zamanlarda yapılır. Diğer taraftan muammer hocanın söylediği şekli ile esas problemlerimizden birisi sosyolog kimdir ne iş yapar? Bunu açıklığa kavuşturamıyoruz. Yani öğrencilerimiz geldiği vakit sizi sosyolog yapacağız tamam sosyolog yapacağız da artık bitmiştir diğerleri o sosyoloji müktesebatını ona vereceğiz ki o öğrenci kendisini sosyolog olarak kabul etsin. Bir kere sosyoloji bölümlerinde özellikle ben ilahiyat fakültesinde din sosyolojisi okutuyorum bizim problemlerimiz arasında mesela ilahiyat fakültesinde ilk üç ay sosyolojinin bu ümmetin problemlerini çözmeye bir araç olabileceğini anlama, açıklama ve inşaada bir araç olabileceğini ilk üç ay zor anlatıyorum. Üç ay sonrada başımın etini yiyorlar aman hocam bizi hazırla din sosyolojisinde yüksek lisans doktora yapacağız. Başımın etini yiyorlar ama anlamıyorlar ondan sonrada biz yok muyuz diyorlar. Bizde de var İbn-i Haldun gazali vs. biz İbn-i Haldun'un torunlarıyız ama 1400'lü yıllardan 1600-1700'lü yıllara gelinceye kadar İbn-i Haldun'dan kimse haberdar değildir. Sosyolojiyi aldı kendi toplumlarını anlama ve açıklamada kullandı. Üstelik antropolojiyi de aldı başka toplumları sömürebilmek için kullandı. Hâlbuki antropolojinin gerçek kurucusu Biruni'dir. Bugünlerde Biruni'nin antropoloji argümanını topluyoruz ve hala onun kullandığı envanteri bugün anlayacak kimse yoktur. Ama biz Biruni'nin kitabını bilmiyoruz oysa Biruni bizim kafadan akrabamız ama bilemiyoruz. Burada vurgulamak istediğim öğrenci geldiği vakit bir geçmişten kendisinden kalan veya ailesinden, hocalarından kalan ideolojik yapı ile geliyor. İki kendi ailesinin olaylara bakışı veya çevresinin bakışı veya içinde bulunduğu cemaatin, cemiyetin, grubun sosyal bakış açısı ile geliyor ve geldiği vakit ve sen o bakışı düzeltmiyorsun. Sınıfın içerisinde ideolojik hareket etmemek gerekiyor. Mutlak doğru Allah'ın doğrusudur. Eğer bilim doğruyu bulma, doğruyu yanlıştan ayırt etme ise sen en iyi

ibadeti yapmış olursun. Burada bizim problemlerimiz arasında bir kere çocuk kendisini algılayamıyor. Sosyolog kimdir ne iş yapar? Sosyolog kimdir ne iş yapar diye sorduğumuz vakit ‘‘kimdir’’i algılayamadığı vakit ne iş yaparı da algılayamıyor. Ne iş yaparı da biz vereceğiz ona. Sosyoloji bölümlerinin ders programlarını 2000 yılında topladım. Yurt dışından da topladım. Amerika’dan getirttim Almanya’dan getirttim ve neler okutuluyor. Yeni bir program yapabilir miyim diye Marmara Üniversitesi sosyoloji bölümü için. Yani bir çatısı yok biri dağdan biri bayırdan. Ama genelde sosyoloji bölümleri olarak hangi müktesebata birikime öğrencimizin sahip olacağını tespit edip de konuları ona göre planlayamıyoruz. Ben eskiye göre tenkit ediyorum ama aynı durum orda da var burada da var. Demek ki neleri sosyolojinin konusuna dâhil edeceğiz de bu çocuklara sosyoloji birikimi kazandıracacağız. Bir sosyolojik birikim, iki sosyolojik kişilik üç üslup meselesi. Bizim genelde sosyolojik araştırmalarda kullandığımız üslup ya kavga eden iki kişiden birisinin yanında ya da iki kişinin yanında yer almak sureti ile o kavga edenlerin yanında karşı tarafla kavga ediyoruz. Hâlbuki bilimin dili üçüncü kişi olmaktır gözlemci olmaktır. Gözlediğini anlatabilmek için ister katılımlı olunsun arkayı da görürsün arka planı da görürsün istersen katılımlı olmaz normal olarak gözlem yapabilirsin. Burada yine ikilik doğuyor nitel araştırma ile nicel araştırma arasında bir birlik sağlamış değiliz. Aynı şekilde ideolojik sıkıntımız var. Bundan önce bütün dünya böyle idi ve ideolojik bir zaman dilimi yaşandı. Ama ne yazık ki Türkiye hala ideolojik sıkıntılarının sonuçlarını çekiyor. Bu sıkıntılar çerçevesinde bende bu sıkıntıları çekiyorum. İlahiyat fakültesinden bir hoca hemen yapıştır Molla. Ben molla değilim ama hep beraber hem sosyolog hem de molla olabiliriz.

Prof. Dr. Müzeyyen GÜLER (Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi) :

İstanbul’a gelen insanlar nedir kimdir? Kendilerine bir türlü yer bulamıyorlardı. Aynı bu şekilde yurt dışına gitmiş kişilerimizde kendilerinin nerede olduğunu yerleştirememişler. Kimlik sorunlarıyla halen uğraşıp duruyorlardı. Onları dışlayan insanlar ve kendilerini kabul ettirmeye çalışan bu işçiler sosyolojik bir problemdi. Ben onları anlamaya çalıştım. Onlardan bir tanesini sizinle paylaşacağım. Malum Türkiye’de 1950’den itibaren göç başlıyor ve sanayileşmeyle birlikte (sanayileşme olmasa da) Türkiye’de büyük kentlere göç başlamıştır. Sanayileşmenin arkasından gelen sorun; bu insanlara yer ve iş bulmak problem olmuştur. Mesela bu günlerde geçmiş yıllarda devletin planlı iskan politikaları eleştiriliyor. Halbuki Anadolu’dan gelenler plansız olarak İstanbul’a yerleşmişlerdir. İstanbul’un her tarafı gecekondu. Ankara’da öyle tabi. Göçle birlikte kentleşme sorunları karşımıza çıkmaktadır. Yurt dışı göçleri karşımıza 1960’larda çıkmaktadır. Almanya’ya resmi anlaşmalarla giden insanlara önce erkekler sonra kadınlar katılıyor. Zaten dünya üzerinde kadınlardan daha çok göç eden yok. Çünkü aynı köyde bile olsa evlenip başka bir aileye göç ediyorlar. Böylece kadın en çok göç eden cins ve istemeden bu göce katılıyorlar. Gerek yurt içinde gerekse yurt

dışında en çok kadınlar sıkıntı çekiyor. Şimdi 1999 yılında iç göçle ilgili gecekondular bölgesinde çalışma yaptım. Sizinle onu paylaşacağım.

Çarpık bir yerleşme var programlı bir yerleşme olmadığı için dış göçle ilgili olarak da Amerika'ya bu kültür 1967 yılında girer. Türk vatandaşlarının sorunlarına ve sosyal uyumlarına bakmak üzere gider gitmez bir çok Türk vatandaşı gördüm ve deneysel bir çalışma yaptım. Şimdilerde ikinci kuşak, Amerika'da neler yapıyor diye geçenler de gitmiştim. Değişen pek fazla bir şey yok. Biz Türkler her yerde aynıyız ve kolay kolayda değişemiyoruz, maalesef. Binlerce yıl önce bin yıl önce Anadolu'ya Asya'dan Anadolu'ya gelmişiz ve biraz da kimliklerimiz değişmiş. Pek büyük değişiklik olmamış. Şimdi ben Amerika'ya giden Türk göçmenlerinin yaşadığı bölge olan kazanılan paralar kasabada kaloriferli evlerin yapılmasını sağlıyor.

Burada aklımdayken şunu söyleyeyim; “hoca oldun”, “büyük yerlere geldin ama para kazanamadın” dediler. ‘Ben erkek miyim?’ Ben kadımmın! Bir aileyi geçindirebilecek, oğlumu eğitebilecek ve kendime yetecek kadar param oldu ama hanlar hamamlar alamadım. Zaten sosyoloji bölümündekiler böyle bir avantaja sahip değiller. Sizde nitelikli insanlar olacaksınız ama para kazanamayacaksınız. Buradaki insanlar Amerika'ya giden, okuması yazması olmayan insanlar ama iyi para kazanmışlar. Böyle evler yapmışlar. Amerika'daki Türk vatandaşlarından örnekler. Amerika'ya kocaları gitmiş olan ve kendileri arkada uzun yıllar kalmış olan kadınlar. Yürek acısı bir olay. Kızlarda anneleri gibi Amerika'ya gitmiş. Kaçak işçiyle evlenmiş. Kocasının geleceği zaman hiç belli değil. Bir uygulama örneği olduğu için anlatıyorum. Bu annemiz Amerika'ya oğlunu ziyarete gelmiş ama on saat uçakta tuvalete gitmeden gelmiş. Kendisine havaalanında yardımcı olmak istedim. Kadınlar bu şekilde böyle yollara düşmüşler. Bu bir göçmen ailesi. Amerika'da bir oda, bir salon evde oturan... En önemli sorunları dil ve Amerika'da yaşayan -yirmi otuz yıl- İngilizce bilmeyen Çinliler gibi, bizimkilerde aynı bu şekilde. Çocukların dalga geçmesi üzerine evdeki hanımlar İngilizce kursuna başlamış.

Tabloda. Bir sürü tablo var: ‘ekonomik sıkıntı nedeniyle gittiklerini’ söyleyenler %34'nü oluşturuyor ve ‘evlilik ve iş bulma hedefiyle gelenlerde’ %28'ini oluşturuyor. Giden insanlar kolay kolay geleneklerini bırakmıyorlar. Yiyeceklerini, içeceklerini yaşam biçimlerini eğlencelerini gerçekleştiriyorlar. İlanda düğün görüntüsü var. Esnaf kökenli aileler... Kadınlarının bir çoğu okuma yazma bilmiyor. Orda bulunuyorlar, her şeye rağmen hayatlarına devam ediyorlar. Çalışmadan tabi. Nasıl İstanbul'a gelen kadınlar çalışmadan hayatlarına devam ediyorlarsa, kadınların Türkiye'deki iş de bulunma halleri %24'lere kadar inmişse, orada da daha beter bir durum söz konusu. Evlere hapsolmuş durumdadır. Burada Bilecik bölgesinden kadınlar ve çocuklarından örnek ve Amerika'da da küçük yaşta evlenen kız çocuğunun kucağında kocaman oğluyla birlikte görüntüsü. Türkiye'nin kadın ve çocuk meselesi büyük problem. Yurt dışına gitse de yurt içinde kalsa da büyük problem. Yurt dışında Almanya'da Amerika da bulunun kadınlar daha çok dindar oluyorlar. 50 yaşından

sonra dil bilmek çok zor ama kuran öğrenebiliriz diyorlar. Orda kuran öğreniyorlar. Bu değişik bir örnek. Orada, öğretmen hanımın kızı oraya gitmiş ve kocası ticaret yapıyor. Orada piyona almışlar ve piyano öğrenmek istiyor. Kur'an öğrenmek isteyen bayanlar. Sonra bu örneği de koymak istedim. Böyle örneklerde var tabii! Bu değişim devam edecek. Kendimizi, Batıya göre geliştirmekte gecikmiş olan insanlarız. 'Piyano ne demek?' 'Bizim kendi yöresel enstrümanlarımız varken' diye düşünebiliriz ama bütün dünyaya açılmak zorundayız. Küreselleşmeyle sadece ekonomik etkileşim değil kültürel etkileşimde söz konusu. Bir kaç kadından örnek vereceğim. Norveç'te bu kadın tarlada fasulye, domates yetiştirip pazarda satıyor. Hem öylesi var hem de böylesi var. Bu genç kız ise Almanya'da eğitime destek veriyor. Şimdi bu her yerde kadınlarımızın önümüze çıkan bir özelliği.

Amerika'daki evlerinin iç donanımları ve süslemeler. Sonuç olarak, kadınlar veya erkekler -özellikle kadınlar- kendi istekleriyle göçe katılmıyorlar. Eğitimsizlik ve mesleksizlik herkesin sorunu olmuştur. Kimlik sorunu bir yana, eğitimlilerin mesleği yok ve iş bulamıyorlar. Eğitimsizler daha zor durumda değil, onlar her türlü işi yapıyorlar ve de para kazanabiliyorlar. Fakat sosyologlar para kazanamıyorlar. Kazanamayacaklar da! Üzgünüm ama böyle. Benim dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Beğlü Dikeçligil:

Müzeyyen Hocamız kendi konusunu daha çok sosyolojik bir problem üzerine odaklayarak seçmiş bulunuyor. Göç konusunda bize çok yeni ve açılımlar sağlayan bir sunum yaptı çok teşekkür ediyorum. Ben şimdi kısaca... Aslında ben, kendimi konuşmacı olarak biliyordum. Oturum başkanı olunca, konuşma hakkımı kaybetmek istemiyorum. Biz hocalar, konuşmayı seviyoruz. Malum! Ben de on beş dakikada ana hatlarıyla çalışmayı anlatacağım. Sadece niyetim soru işaretlerini uyandırmak. Zihinsel süreçleri provoke etmek ve kapı aralamak. Umarım daha sonralarda daha geniş zamanda, sosyoloji üzerine konuşabiliriz. Gerçekten hocalarımızın da ifade ettiği gibi sosyolojinin kimliği, neyle ilgilendiği önemli bir soru ve ontolojiyle alakalı bir şey yıllarca göz ardı edildi. Ama biz bilimsel bilgiyi, sosyolojik bilgiyi yönetmek istiyoruz. Bunun için belli bir metodoloji izliyoruz. Yani nasıl üretebiliriz? sorusuyla işe başlasak bile bunun arkasında ne tür bir bilgi var, neye dayanıyor ve neyi inceliyoruz ki onun ne tür bir bilgisi var ve ben buna nasıl ulaşabilirim. Bir dizi ontolojik, epistemolojik temelli birbirine geçmiş üç soru var. Bu soruları ne kadar çok tartışırsak, bunun o derecede pratiğe de yansıyacağını düşünüyorum.

Şimdi, tabii! Pozitivizm baskısıyla belli bir toplumsal yapı var. Kabul ediyorum. Yeni bir paradigma oluşurken yeni bir ontolojik soruya insanlar pek bulaşmak istemiyor. Özellikle post-modernist ve post-yapısalcılar... Hep epistemoloji üzerine tartışılıyor. Ben aslında pozitivizm eleştirisini yaparken, hiç bir zaman böyle anti-pozitivizm karşıtı değilim. Şimdi bilimsel birikim sürecine göre; bugün bir takım şeyleri tartışıyorsak, bilimin eleştirel özelliği sayesinde tartışabiliyoruz. Bugün geldiğimiz noktaya bakınca pozitivizm sayesinde şu, bu

falan tutumları olmuştur. Altan alta giderken anca altmışlarda, yetmişlerde kendini göstermeye başlamıştır. Ama yine bu birikim sürecinde pozitivism çok şey katmıştır. Mesela ben her zaman, 'nicel yöntem' örneğini veririm. Önce öğrencilere öğretilmesini, onun mantığının çok iyi benimsenmesi gerektiğini düşünüyorum ama 'o pozitivism gibi tek yöntem onun dışında sosyoloji değildir' diyerek de o saplantıdan kurtulmuş bir biçimde, 'nerde - ne zaman' nicel yöntem gerekli?, 'ne zaman ihtiyacımız var?' onun farkına vardığımızda vazgeçilmez bir yöntem. Şimdi bilimsel yöntem paradigmasının modası başlıyor. Aynı hataya düşmemek gerekiyor. Onun için pozitivismin her zaman katkılarını, bugün geldiğimiz noktaların, onun sayesinde olduğunun bilincine varmalıyız. Bizim kültürümüzde 'yiğidi öldür hakkını ver' derler. Onu yapmak gerekiyor. Şimdi tabi çok uzun uzun konular ama ben kısaca pozitivist bilim anlayışıyla yeni bilim anlayışını karşılaştıracam.

Bunlar burada var ama hep soru işaretleri var. Yeni kapılar açsın diye... Onun için çok fazla durmayacağım üzerinde. Parça yerine bütün olmalı. Pozitivism parça biyoloji bir molekül bulduysa ki o da parçalandı. Fizikte atom en küçük parçaydı (tabi o da parçalandı). Bizde de ne yaptık benzer olarak. O zaman pozitivist sosyoloji olarak aileyi aldık. Tabi o da bölünemez. Sosyal dünya daha gerçekçi. İnsana haddini daha güzel bildiriyor. Parçalar arasında ki o bağıntı bir bütün ve bir parça indirgeyemezsiniz. Parçalar arasındaki o bağıntıyı gördüğümüz zaman bütünü idrak edersiniz. Bu bütün toplum olabilir. Organizasyon olabilir. Büyük bütüne göre parça niteliği şeklinde oluşur. Genellikle böyle oluyor dediğimizde %20'sini sayamayız. Paradigmanın farkında olmayan bazı hocalarımız var. Doğuda insanlar %70 kaçakçılıktan para kazanıyor. Pozitivist mantıkla 'herkes kaçakçılıkla geçiniyor' dedi. Çünkü geri kalan %25 değil, çoğunluk önemli. Halbuki biz genel ve özel durumlar arasındaki bir araya getirmeye çalışıyoruz. Zihnimiz bazen aşırı genelleme oyunlarına da düşürebiliyor. İşte bundan biraz kaçınmak gerekiyor. Burada yapı yerine eskiden süreçler önemliydi. Zaten bunu tartışan hoca da 'ifade etmişsiniz' etkileşimle oluyor. Bakın etkileşim kavramına girdik. Parçadan bağıntılar oluşturacağız. Sosyolojide etkileşim kavramını oluşturuyor. Mümkün olduğunca objektif olmakta bilimsel olmanın parçası. Dengeyi kurmak gerekiyor. Gerçek yerine, o yüzden takribi betimlemeler yapıyoruz ama mutlak ve nihai kesinliği yakalar diyemiyoruz. İnsanların tabiata ki konumu, bilgi sadece kafanızda kalmamalı. Bilgiyi -soyut bilgileri- somut karşılıklarını hayatta görmeye çalışmalısınız. Hem kendi hayatınızda hem yaşadığınız hayatta... Hatta tarihte (tarih okuyorsanız eğer) bu nedenle biz çok şanslıyız. Laboratuvarın içindeyiz. Hayat laboratuvarı; fizikçi, kimyacı gibi ayrı bir laboratuvarımız yok. İkinci şansımızda en iyi gözlemleyeceğimiz beyaz fare ben kendimim kobay. Dolayısıyla bu kavramları somutlaştırabiliriz. İçselleştirdiğimiz oranda sosyolojideki değişikliği sosyoloji tarihinin ne olduğunu daha da iyi anlayabileceğiz. Şimdi hem toplumla ilgili -daha aşağıdaki hiyerarşik yapıyla ilgili- daha evvel pozitivist sosyolojide; toplum üstünde, bir varlık (her ne kadar kavramsal bir varlık olsa bile) toplum ve birey arasını şekillendiren... Halbuki şimdi şuradaki şekilde kurum, kuruluş, sosyal gruplar ve de insanı

parçalara ayırsak, bunlar arasındaki bağıntının tümü düşünüldüğünde toplum, bunların üstünde bir şey değil.

Ben toplumdan söz ediyorsam sıkı bir etkileşim örüntüsünden söz ediyorum. Bu ikisinin algısı çok farklı bir şey. Dolayısıyla ben sosyal hayatta hem nitel hem nicel yöntemi gerektiği zaman gerektiği yerde kullanırım. Doğru bilgiye ulaşmak için yaparım bunu. Burada kurum, organizasyon hepsi birbirinin içine geçmiş vaziyette. Burada çok güzel örneklerle, somutlaştırabiliriz ama yani kısaca söyleyeyim sizlere. Mesela, futbol takımı kurması onunla ilgili kupası, hakemler komitesi, futbol takımları bir dolu organizasyonlar var... Her bir kurum aslında hayata davranışlarla, eylemlerle geçiyor ama her bir örüntü ya da organizasyon ilişkileri, alttaki sosyal gruplardan (ikinci gruplar var, yönetim grubu var, top toplayıcılar var malzeme grubu var, futbol takımı var bu tür gruplar var) ama bu grupların içinde informal gruplar yönetim kurulu birbirine rakip kuruluşlar var. Alt grupla çekişmeleri olabiliyor. Dolayısıyla o gruplaşmalar için diyoruz ki; organizasyon içinde gruplaşmalar var, hepsi iç içe geçmiş. Yeni sosyolojide hiyerarşi sıralanma falan yok. Onların hepsi birbirinin içine geçmiş vaziyette. Niye ama? Bakın! Aynı zamanda en alttaki insan, aslında her bir grubun üyesi, bütün grupları oluşturan yine insan. Dolayısıyla şimdi niye sosyolojide insan önem kazanıyor? Bütün algısının gelişmesi, etkileşimin önem kazanması, süreçlerin önem kazanması ve süreçlerin işleminde insan temelli olması... Tabi bu psikolojizm falan değil. Pozitivist olgulardan kurtulmak lazım. Psikoloji bilgilerine de ihtiyacımız var şüphesiz. Çok doğru bir şey ama onlar, bize sosyolojinin etkileşimini daha iyi anlamamızı sağlayacak bir background olacak. Ortada her kurum birbiriyle kesişiyor. Ama bilim seçici olmak zorunda. Hepsini birden insan zihninin alması mümkün değil. O yüzden bazı kesişimleri seçiyorum. Pozitivizm; 'hayata, şunla şunun arasında ilişki vardı' deyip bir yerde sadece o ilişkiye sıkışıp kalması bazı uygulamalı çalışmalarda sorun oluyor ama ben gene o çalışmayı yaparken, onun koca bir etkileşim olduğunu, bir oymağın küçük bir yumak olduğunu farkındaysam, o zaman sorun kalmaz. Aslında bu da ifadelere yansiyacaktır. Bu böyle böyle etkileşim içinde ama ben bunlarla sınırlandırıyorum.

Bu şeklin tam ortasında insan vardır. Mekan ve zaman... Mekan coğrafyadan. Önceden indirgemecilik vardı. Bir etken söylersin, hemen psikolojiye git oradan coğrafyaya git oradan kültüre git. Şimdi paradigmalarda indirgemecilik yok. Şu etkendir dediğimde, diğer etkenleri de hesaba katıyorum. Şimdi bütünden nesneye, insanın anlam dünyasında şu şekilde ortadaki fiili gerçeklikler vardır ve etrafındakiler potansiyel gerçekliklerdir. En basit eylemlerimizden düşünce tarzlarımızdan bu anlam ortaya çıkıyor. Bu anlam denilen şey, sosyolojinin içine girmek zorunda. Daha evvel pozitivizm, sosyolojide anlamdan değerlere şeklinde bir koğuş yaşadığı için değerler de ideolojik renk kazanmıştır. Dolayısıyla anlam dünyasını hesaba katmadan yapmazsanız. Folklorik bir çalışma olur. Yeni çalışmalar, yeni akımlar, yeni çalışma türleri yeni alanlar demektir. Daha doğrusu nasıl çıktı bunu da bilmek durumundayız ve gerçekten hocalarıma katılıyorum. Sosyoloji geçmişimizi hem Türkiye'de

hem Batıdaki sosyologları çok iyi derecede bilmek zorundayız ve de sosyolojinin sosyolojisini de dert etmek durumundayız. Biz bunu yaptıkça uygulamaya yönelik çalışmalarımızın çok daha verimli olacağını düşünüyorum. Çok teşekkür ediyorum. Evet son konuşmacı olarak, sözümü bitirdikten sonra oturumdan sorumlu kişi olarak da hepinize çok teşekkür ediyoruz. Şimdi soruları alalım.

Katılımcılara 15 dakika verdiğimiz göre konuşmacılara en fazla 3 dakika lütfen. Yani hani malum şey vardır ya 3 dakika da dertlerini anlatmalarını isteyeceğiz. Katılımcılarımızda cevaplayabilirler. Daha interaktif bir şekilde tamamlayabiliriz. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Aylin Görgün Baran: Ben Aylin Görgün Baran. Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanıyım. Öncelikle yapmış olduğunuz değerli konuşmalar için teşekkür ediyorum. Gerçekten aydınlatıcı ve değere layık görüşlerdi. Ben Muammer Hocama soru yönelmek istiyorum. Sosyolojinin, sosyologların özgürleştiriciliğinden söz ettiniz. Bu çok önemli bir şey ancak sosyoloji bölümlerine gelen öğrencilerin belirli bir puanla geldiklerini de biliyorum. Fakat gelen bu öğrencilerin hepsinin isteyerek seçmediklerini biliyoruz. Acaba bu özgürleştirici olmayı tüm gelen öğrencilere yayılabilir mi? Yoksa hep bir kısmı mı özgürleştirici olabilir. Bu zor bir şey yani. Şunu biliyoruz tabi. Üniversite yeteneklerin geliştirildiği bir yer fakat her yeteneğe sahip olarak bu üniversite sınavlarından geçerek gelinmiyor. Çok farklılıklar. Oraya girmek istemiyorum. Ben sadece özgürleştirici yönünün böyle bir profilde nasıl kullanılabileceğini merak ettim. Bu konuda açıklamalarda bulunursanız sevinirim. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Muammer Tuna: Bu konuda haklısınız tabi ki. Öğrenciler genellikle puanlarla atanıyorlar. Puanın ötesinde önemli bir kısmı, yarısı, bazen dördte üçü istemeden geliyor. Dolayısıyla önce öğrencilerimize bölümü sevdirmeye çalışıyoruz. Psikolojik anlamda da sevdirmeye çalışıyoruz. Ondan sonra tabi ki böyle sorunlar gündeme geliyor. Ama kim ne kadar bu sosyoloji de sahip olması gereken işlevlere sahip olacak. Tabiki fazla değil. Yani şöyle diyelim biz buna, Platon'un idealar kavramıyla ifade ettiği 3 hal. Yani bu ideal bir durum. Ama insanların çok azı bu ideal durumdan pay alıyorlar. Yani çoğunluğu çok az pay alıyor. Çok azıda daha yüksek bir pay alıyor. Bu kimlik oluşturma konusunda. Dolayısıyla evet biz böyle imkânı sunacağız öğrencilerimize ama öğrencilerimizin bu kimliğe ne kadar sahip olup olmayacakları biraz kendi çabalarına bağlı.

Yrd. Doç. Dr. Vehbi Bayhan: Aslında bu çalıştay Sokrates'in kendini bilme noktası. "İlim sendedir, ilim ilim bilmektir. İlim kendini bilmektir. Sen kendini bilmezsen ya nice okumaktır."a denk düşüyor. Konuşmacı hocalarıma teşekkür ediyorum. Zımni olarak bütün konuşmaların altında belki şu da yatıyor. Sosyolojinin ilk geleneğini oluşturmasındaki "sosyal mühendislik", "toplum hekimliği" olduğunu hissettim. Dolayısıyla çağ dönüşümündeyiz ve sosyolojiye yeni misyonlar ekleneceğini düşünüyorum. Yani biz aslında sanayi toplumunun sorunlarıyla aslında toplumsal olarak Araf'ta olduğumuz belki... Şimdi refleksif aktör olma

konusunda çok önemli belki Muammer hocamın söylediği. Hatta hocamın sorusuyla da ilgili. Bunu nasıl sağlayacağız. Liselerde sosyoloji eğitimini zorunlu yaparak sağlayacağız. Hem 1. sınıfta hem 2. sınıfta çeşitlendirerek ve müfredatta vermek zorundayız. Milli eğitim bakanlığı liselerdeki eğitim-öğretimi yeniden yapılandırıyor ve dolayısıyla sosyologlar derneğine burada önemli işler düştüğünü düşünüyorum. Çünkü Felsefe grubu öğretmenliği diye bir üst bölüm var. Onun altında sosyoloji değersizleştiriliyor. Felsefe ayrı olmalı, sosyoloji, psikoloji bağımsız dersler olmalı ve sadece sözel hazırlananlara değil sayısal da hazırlananlara... Bir paradoks var burada bize gelen öğrenci eşit ağırlıkla geliyor ve sosyoloji dersi almadan geliyor. Sosyoloji de okuyor sosyoloji dersi almadan geliyor tam bir paradoks. Her yerde söylüyorum. Gerekçem şu “Diyelim ki sayısal bölümden hazırlanıyor çocuk doktor ya da mühendis olacak son tahlilde toplum içerisinde insanlarla mesleğini icra edecek onun için sosyolojiye ihtiyacı var. İyi bir vatandaş olması için lisede iyi bir sosyoloji dersine ihtiyacımız var. Bunu yapmamız lazım. Bunun dışında üniversitelerdeki Sosyologlar Derneğinin açılışında da bahsettim. Geçen sene 55’e yakın sosyoloji bölümünün aldığı öğrenci sayısı 4.000 küsur, sadece Açık öğretim Fakültesinin aldığı öğrenci sayısı 15.000. Tam bir uçurum var. Öncelikle Açıköğretim Sosyoloji Bölümünün kapanması lazım. Yıllar önce de açılmıştı. Sosyoloji Derneğinin girişimiyle kapatıldı. Şimdi de bu dönemde Sosyologlar Derneğinin girişimiyle Açıköğretim Sosyoloji Bölümünün kapatılmasını öneriyorum. Çünkü Türk Dili Bölümü kapatıldı, Okul Öncesi Öğretmenliği kapatıldı. Çünkü bu okuldan mezun olanlarla sosyoloji bölümünden mezun olanlarda pedagojik formasyon aldıklarında yine öğretmen olacaklar. Yani biz bu gerekçeyi YÖK’e sunmalıyız. Yani birinci önceliğimiz Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu ile görüşerek sosyoloji dersinin müstakil ve zorunlu olması, çeşitlendirilmesi. İkinci önceliğimiz de Açıköğretim Sosyoloji Bölümünün kapatılması. Her yeni açılan üniversiteye de maalesef sosyoloji bölümü açılıyor. Bunu da sorgulamalıyız aslında. Burada bulunmamızın bir diğer nedeni de bu olmalı. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Sami ŞENER: Öncelikle, konuşmacılara teşekkür ediyorum. Ben, Ümit Hoca’ma soru yöneltmek istiyorum. Sosyolojinin Türkiye’ye gelişi Batı kaynaklı ve özellikle de Fransız ekolünden oldu ve bilgi birikimlerimizin dışında, yoğun bir Batı literatürüyle karşı karşıya kaldık. Bu anlamda da Batı’yı yakalamaya çalıştık. Yani Batı’nın tarihi sürecini, Batı’nın epistemolojik çatışmalarını okuduk. -Biraz önce Zeki Hoca’nın da belirttiği gibi öğrencilerimiz ‘biz burada neredeyiz’ demeye başladılar. Halen de çeşitli bölümlerde bu sorular soruluyor. Dolayısıyla, size göre bu çıkış -bu bilgi kaynağının arasında- ve özellikle bu bilgilerin o toplumların tarihi ve sosyolojik süreçleri içerisinde ortaya çıkması ve o problemlere çözüm arayan bir mantık içerisinde ele alınması nedeniyle, biz bu dengeyi nasıl sağlayacağız ve bu bilgi seçimini nasıl yapacağız.

Prof. Dr. Ümit TATLİCAN: Öncelikle şöyle söyleyeyim. *Teoriden*, ne anladığımızı belirlememiz gerekir. *Teori demek, kuru bilgiler yığını değil.* Mesela, eğer siz ‘Sosyoloji Tarihinde’ sadece sosyologların görüşünü anlatırsanız/aktarırsanız, o, kuru bir bilgidir ve

öğrenciyi sıkır. Ama aslında sosyologların, başından beri -ben bir çok sosyologu anlattığımda- bir çok ortak problemle meşgul olduklarını gördüm. Mesela, *'nesnellik mümkün müdür?'* Ya da *'toplum nedir?'* *'Toplum nedir?'* dediğimizde... Foucault'un da belirttiği gibi örneğin *'toplum şudur'* diyor ya da Durkheim'ında belirttiği gibi *'toplum bizim dışımızda olan şeylerdir'* dediğinizde, daha çok pozitivist yöntemlere ve de dış gözlemlere bakıyorsunuz. Ama örneğin, aslında toplumu bir anlamda, *bireylerin anlamlarının oluşturduğu bir 'şey'dir'* dediğinizde, orada bir birey tanımlı yapmaya başladığınızda orada artık öznel sebeplere de girmek zorunda kalıyorsunuz. Şimdi bu, aslında nedir? Tüm ülkelerdeki sosyologların çözmesi gerektiği bir sorundur. Ya da şu anlamda bir bilgi veriyor bize; *'sosyoloji evrensel bir bilimdir'* ya da *'aynı zamanda ulusaldır'* diyebiliriz. Ama aslında *'sosyolojinin evrensel sorunları vardır'*. *Benim görüşüm; biz bunları tartışmadan, ne olduğunu iyice bilmeden, oturup 'milli sosyoloji' yapamayız. Çünkü örneğin, 'biz olaylara makro düzeyde mi - mikro düzeyde mi bakacağız?'* *'Birey mi - toplum mu?'* Örneğin *'fail mi - toplum mu (yapı mı)?'* Bu aslında her yerde, her toplumda, her sosyolojinin cevabını araması gereken sorulardır.

Ben diyorum ki, biz bu donanımlara iyi derecede sahip olduğumuzda (eğer o bilgiye, o donanıma sahipsek, o zaman teoriyi ne yaparız?) toplumsal anlamın yolu o nispette kolaylaşır. Yani bu temel tartışmalara girmeden (hatta bu temel teorileri bilmeden) bu anlamda bunu yakalayamıyorsunuz. Aslında *'teori; gerçeğe sorduğumuz sorudur. Ya da ona verdiğimiz cevaplardır'*. Aslında bana her yaklaşım farklı perspektifler; aynı olaya farklı açılardan yaklaşmamı sağlıyor. Ancak ben bunları bildikten sonra, ele aldığım somut gerçeklere yöneldiğimde, bu teorilerin ne kadar gerçek ya da doğru olduğunu bilmem gerekiyor. Yani -benim burada vurgulamak istediğim- ne kadar sağlam teorilere sahip olursak ya da onun tartıştığı şeylerin ne olduğunu bilirsek, oradan da varabileceğimiz şey, toplumdaki olaylara nasıl yaklaşabileceğimizi verecektir. Bu şuna benzer, *'biz sahada anket mi uygulayalım?'* yoksa *'onların öznel anlamlarını mı yakalayalım?'* Aslında sizler, araştırma yönteminizi/nesnenizi bu kuramlar vasıtasıyla elde edebilirsiniz. Ya da örneğin şöyle belirteyim; *'Weber, anlam diyor'* ama fenomenolojik sosyolojide vardır. Shutz, bununla yetinmiyor ve *'bireylerin öznel anlamlarını yakalayamayacağımızı'* söylüyor. O zaman neyi yakalayacağız? O (Shutz), *'özneler arasılık'* diyor. Bunu ne anlamda kullanıyor? *'İnsanların biriktirdiği ortak öznelere bakacağız'* diyor. Yani, bu anlamıyla, *sosyolojik bakış: insanların içinde buldukları durumları nasıl anlamlandırdıklarını, nasıl değerlendirdiklerini;* nasıl olduklarını bilmeden, (ya da) onu niye yaptıklarını bilmeden, onları kavrayamıyoruz. Aslında burada, bu temel (noktaları) -ben buna teorik ya da metodolojik tartışmalar diyorum- bildiğim takdirde; bu noktalarda iyi bir donanıma sahipsen, somut gerçekleri de buna göre inceleyebiliyorum. Bu anlamda hem dünya genelinde ortak sosyolojik sorunlarımız var ve bunları bileceğiz, arkasından da bunları bizzat uygulayacağız. Yani bu, şu anlama geliyor; *'teori mi?'*, *'empirizm mi?'* İki de değil... Hatta şu anlamda *iyi bir teorik donanıma sahip*

değilseniz iyi empirik (uygulamaya dönük) sorular soramazsınız. Çünkü her farklı teori bana, (aynı olaya) farklı açılardan bakmama yardımcı olur. Ben bunları karşılaştırdım ve bunlardan hangisi ya da hangileri ya da onların hangi yönleri doğru gelirse onları bir araya getiririm ve arkasından doğru soruyu sorduğumda (da) daha doğru cevaplar alabilirim bu anlamda. Ya da ben şöyle örnek vereyim; ben doktora tezimi yaparken (biraz da el yordamıyla) –benim doktora tezim (ayrıntıya girmeyeyim) ‘1980 sonrası ekonomi politikalarının genelde çalışanların özelde mühendislerin durumunu nasıl etkilediği’ydı’. Oraya bakıyorum da üç tane farklı yaklaşım vardı: sanayi toplumu yaklaşımı, kapitalist toplum yaklaşımı, mek piyasası yaklaşımı. Ben onları okuduktan sonra, örneğin farkına varamayacağım bağlantıları fark etmeye başladım ve orada hipotez kurmaya başladım. Yani bu anlamda, teoriler bize, alana girerken daha sağlıklı hipotezler kurmayı sağlayabilir. Ama örneğin ne olur? Var olan görüşler doğrulanmaz ama ona göre biz yeni görüş üretiriz. Yani benim demek istediğim; aslında -ya da hocamın da (B. Dikeçligil’in) dediği gibi- biz, öğrenciye öncelikle ne vereceğiz? Biz öğrenciye sağlam bir teorik donanım, sağlam bir araştırma yöntemleri ve teknikleri bilgisi vermek zorundayız. Hatta öğrenci bütün bir bunları almalı ve ancak ondan sonra hangi alana yönelmek istiyorsa, onları seçmeli derslerle görerek oralara aktarmamız gerekiyor. Yani bu anlamda siz iyi bir teorik donanıma sahip değilseniz, Türkiye’de de (iyi bir) sosyoloji yapamazsınız. Türkiye’nin sorunlarını anlayamazsınız. Ancak ikisini bir araya getirebilen bir ‘sosyoloji kültürüne’ ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.

Prof. Dr. Sami Şener: Hocam, ben tabii, teori ve pratik bütünleşmesinin hiçbir zaman ihmal edilemeyeceğini düşünüyorum. Yalnız bu teoriler hazırlanırken, o bilim adamlarının kendi toplumlarındaki gerçekleri dikkate alarak ve kendilerine ait felsefi ve ahlaki değer kalıplarıyla hareket ettiklerini ama bizim dünyamızda, bizim medeniyetimizde daha farklı bir cevaplar olduğunu biliyorum. Ve işte bu kaynaşmayı ya da bu etkileşimi nasıl gerçekleştireceğiz?

Prof. Dr. Ümit Tatlıcan: Ben şöyle söyleyeyim... Ben, Durkheim’i anlattığım zaman ya da Marx’ı ya da Weber’i ya da Simmel’i, mutlaka içinde buldukları toplumu aktarıyorum. Örneğin bakın şu var; Durkheim’i anlamak istiyorsanız Fransız toplumunda; Fransız Devriminin arkasından (da) Sanayi Devriminin oraya nasıl yansıdığını... Örneğin ‘anomi’ kavramı mesela... Niye? Çünkü, Durkheim’e göre, ‘bir geçiş toplumu’. Dolayısıyla, aslında Durkheim hep kendi toplumunun sorunlarına çözüm aramaya çalışmıştır. Yani siz bunları aktarırsanız... Aynı zamanda, örneğin, bu sorunların bizim sorunlarımıza ne kadar benzediğini ya da benzemediğini, nerede ayrıldığını ya da birleştiğini ortaya koyduğumuz takdirde... O halde, sadece Durkheim’i aktarmak olmuyor. Niçin Marx öyle söylüyor. Mesela, Weber’i iyi anlamak istiyorsanız, öncesinde ‘sosyalizmle hesaplaşmasını’ bilmek zorundasınız. Hatta ben şunu söylüyorum; ‘demir kafes’ dediği zaman, onun bir kaygısı vardı. Arkasından ‘sosyalizm geldiği zaman’, ‘demir kafes daha sıkı hale geldi’ diyor. Çünkü bütün bir toplum büyük bir bürokrasiye dönüşecektir. Weber’in Alman milliyetçisi oluşunu biliyorsanız -ırkçı değil ama milliyetçi- hatta onun asıl sıkıntısının ‘Alman burjuvazisinin

toprak ağası denilen insanları tatmin edemediğini', kendi toplumsal bağlamı/koşulları içinde hangi sorulara cevap arıyor, hangi soruları soruyor. Karşılaştığımızda, o mevcut sorunlar, bize ne kadar benziyor ya da benzemiyor anlaşılacaktır... Mesela ben, hep şuna dikkat ediyorum; dersimi anlatırken güncel haberler veriyorum. Mesela Durkheim'ı anlatırken benzer sorunları güncel haberlerle belirtmeye çalışıyorum. Güncelleştirerek kendi toplumumuzun sorunlarını da buna aktararak (daha) anlamlı oluyor. Bu konuda size katılıyorum ben. Ben de kendi dersim adına böyle bir yöntemle bu sorunu aşmaya çalışıyorum.

Çağlar Deniz: İsmim Çağlar Deniz. Uşak Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden geliyorum. Zeki Hocaya ve Müzeyyen Hocama sorum olacak. Sunumunuzda piyano öğrenme kadınlar ve Kuran öğrenenler kadınlardan bahsettiniz. Ben orda piyano öğrenmeye daha işlevsel daha özenilen bir şey olarak algıladım. Kuran öğrenmeyi de piyano öğrenmeyi de göçmen kadın içinde göçmeyen kadın içinde kendini geliştirme yolu değil midir? Neden bu durumdayız? Bunu sormak istiyorum. İkinci sorum ise Zeki Hocama. Kendisi İlahiyat Fakültesinde de sosyoloji dersleri veriyor. Muammer Hoca'nın bir sözü oldu. Sosyolojiye farklı alanlarından "işsiz güçsüz insanlar" tabirini kullandı hocam. Bunların müdahil olması alanı bozar dedi hocam. Zeki hocam herhâlde daha farkındadır. Farklı alanlardan sosyolojiye gelen insanlar sosyolojiye bir şeyler mi katıyor? Yoksa sosyolojiden dejenere bir yapı mı üretiyor? Mesela gündelik hayatla alakalı en önemli kitaplardan biri Del Sarto'nun kitabı. Del Sarto ilahiyatçı. Bu anlamda hocamın fikirlerini almak istiyorum.

Prof. Dr. Müzeyyen Güler: Teşekkür ederim. Böyle bir soru yönelttiğiniz için. Belki biraz daha subjektif bir açıklamayla ben de biraz daha konuşacağım. Kadınların veya herkesin Kur'an öğrenmesi tekipleştirme bence. Tabii bir sosyal etkinlik. Bilmediğiniz her şeyi insanların öğrenmesi lazım. Ama sanat anlamında değişik sanat kollarında faaliyet göstermeyi pek bilmiyoruz toplum olarak. Onun için oradaki pek çok Kur'an okuyan ya da öğrenmeye çalışan, ulus-aşırı yerlerde Kur'an öğrenmeye çalışan kadınların yanında piyano çalmaya çalışan veya eğitimini annesinin etkisiyle böyle bir sosyal etkinlik veya sanatsal etkinlik yapmaya çalışan bir genç kız örneğini verdim. Yani çoğunluk, yüzlerce kadın, Kur'an öğreniyor belki ama bir veya iki kişi piyano öğreniyor. Piyano öğrenmek değil, mesela bağlamada olabilirdi veyahut da çalabilirdi. Kadınlarımız zaten böyle müzikle, sanatla falan ilgisini toplum değil. Normal karşılamıyor veya az normal karşılıyor diyebilirim. Orada benim ilgimi çekti.

Eğitim gören göçmenler arasında gecekondü bölgelerinde eğitim gören kadınlar kızlar az. Hele sanatsal faaliyet gösterenler daha da az ama Kur'an öğrenenler daha çok. Her tarafta Kur'an kursları var. Türkiye'de de öyle yurtdışında da öyle. Benim kendi kanaatimi soracak olursanız. Bu insanların tekipleştirilmesi. Şimdi yeni yeni insanlar itiraz ediyor. Geçmiş yıllarda herkes aynı kıyafetlerle okullara gidiyor veya insanlar birbirinin aynısıydı. Acaba renkliliği yok mu insanların? Ben psikoloji eğitimi de gördüm ve insanların sanatsal düşünsel

farklılığını ve öncülüğünü daima takdir ederim. Bu piyano eğitimini örnek olarak oraya koymuş olmam bu anlamda (kendi fikrimi soracak olursanız) keşke bu kadar Kur'an okuyan öğrenen olmasaydı da daha çok sanatla ilgilenen olsaydı. Daha çok bilimle ilgilenen olsaydı. Kadınların ve insanların pek çoğu dinle ilgili ama sanatla ve bilimle ilgili değil. Burada arkadaşlarımız zaten hep bundan bahsetti; bilime nasıl sırt çevrildiğinden ve İbn-i Haldun'un 300 yıl sonra ancak Evliya Çelebi tarafından keşfedildiğinden söz edildi. Bizde de bilimsel çalışmalar, sanatsal çalışmalar var ama ne kadar insan bununla ilgileniyor. Benim kendi kanaatim böyle. Ben de mesela bir enstrüman çalmayı isterdim veya bir spor yapmayı isterdim. İnsanın çok renkliliği ile ilgili faaliyetleri bunlar. Hal bu ki daraltılmış alanda (özellikle kadınlar daraltılmış alanda) dışarı çıkamadıkları için Kur'an öğrenmeye gitme şeklinde programlanıyor. Türkiye'de de böyle gecekodu bölgelerinde. Avrupa'da da böyle. Amerika'da da böyle. Ben oralarda hep gözlemler yapıyorum. Bu kadınların gerek eğitim düzeylerinin yükselmesi, gerekse de mesleki eğitim niteliklerinin çoğalması anlamında büyük bir handikap, büyük bir engelleme var. Söylediklerimin arkasındayım. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Zeki Arslantürk: Ben hemen kısa yazdım cevabımı çünkü uzatmayacağım. Şimdi İlahiyat Fakültelerinde din sosyolojisi anabilim dalı var. Din psikolojisi anabilim dalı var. Felsefe ile ilgili tarihi, mantık bilim dalları var. Bizim ilahiyat fakültelerindeki sosyoloji ve din sosyolojisi derslerinin amacı sosyolog yetiştirmek değildir. Amacımız gariban olmaktan bu çocukları kurtarmaktır. Yani sosyoloji, felsefe ve psikoloji ile birlikte bir ilahiyatçı yetiştirmektir. Dolayısıyla sosyolog arkadaşlar merak etmesinler, biz onların mesleğine talip değiliz. Biz kendi alanımız içinde mesleğimize ihtiyaç duyuyoruz. Bir başka şekilde şöyle diyebilirsiniz. Senelerdir ben 1994'ten bu yana Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı Başkanlığını yapmaktayım. Doktora programım var, yüksek lisans programım var ve öğrencilerim de burada herhalde. Sinan Yılmaz da benim öğrencim yetiştirdiğim de belli değil mi?

Bu anlamda din sosyoloğu sosyolog olma hüviyetini kazandığı vakit üniversitelerde onlar da görev alacaklar. Bu anlamda ben şikayetçi değilim ve de haklarının olduğuna inanıyorum. Sağ olun.

Prof. Dr. Beğlü Dikeçligil: Tabi çok güzel aslında. Keşke zaman olsa bunu tartışsak hepimiz buradayken. Şimdi Müzeyyen Hocamızın tabi bakış açısı benim tam da söylediğim paradigmayla ilgili bir şey. Daha dıştan ve belirli bir araştırmacılığı var. O oradan değerlendiriyor. Halbuki yeni sosyolojide müzik aslında yeni de değer hükmü deniyor. Araştırmacı -bana göre- böyledir diyor ve böyle değerlendiriyor. Ama öbür paradigma da diyor ki değerlerden oluşur. Yok, böyle mutlak bağımsızlık mümkün değil. Değerlerim var benim deniyor ama daha objektif davranılıyor. Çünkü neden? O yeni paradigmadan o konuyu incelediğinizde ne yaparsınız. Müzik aleti çalan, piyano öğrenen kız o piyanoya ne anlam yüklüyor. Kendi sosyal dünyası kurduğu hayatı içinde ne anlamı var. Onu nasıl değerlendiriyor, katkılarını getirilerini götürülerini nasıl değerlendiriyor. Onu anlamaya

çalışın. Aynı şekilde Kur'an öğrenenin, neden Kuran öğrendiğine yüklediği anlamı, neye ihtiyaç duyduğunu, kazanımlarını, kendisinin o dünyayı nasıl anlamlandırdığına bakmayalım ki? Dolayısıyla tam aslında bir nesnellik burada gerçekleşmiş oluyor. Bunu anlamaya çalışın. Bundan sonra ben yorumlamak istiyorsam bunu da yorumlarım. Aslında anlamaya çalışmakta gerekiyor. Bir de ben kendi tercihim deyince; hocam, ben de kendi tercihim söyleyeyim. Ben de hakikaten müzik aleti çalmayı çok isterdim ama yeteneksizim ne yapayım. Gitarla uğraştım gençliğimde olmadı. Ama şimdi ki hayatıma baktığımda yani Kur'an öğrenmemin Yaradanın 'yap ya da yapma dediklerinin' hayatıma ne anlam kazandırdığını, daha da kolaylaştırdığını ve hayatı daha kolay ve daha güzel anlamlı yaşamaya elverdiğini düşünüyorum. Ama bir müzik aleti en fazla geçici bir haz olabilirdi. Bunu müziği dışlıyorum anlamında değil, her ikisi beraber olsa daha güzel olur tabi. Bu da ben hani sübjektif hoca dedi, ben de sübjektif yorumumu bu şekilde söyleyeyim. Ama eğer sadece sosyolog olarak bakıyorsam demin anlattığım şekilde bakmam gerektiğini düşünüyorum. Ben bir Muammer Hocama kısa bir söz vereyim. Buyurun.

Prof. Dr. Muammer Tuna: Şimdi konumuz, sosyoloji alanının sosyoloji dışından kişiler tarafından da çıkar demiyim de hani yani kişilerinde gelmesi ile ilgili olarak söylediğim. Aslında güzellikle söyledim ama biraz tabi ki provokatif bir şeydi. Burada söylemek istediğim şu eğitimin hiçbir aşamasında lisans, yüksek lisans ve doktora aşamalarında hiçbir sosyoloji formasyonuna sahip olmadan bir şekilde sosyolojiye kanca atıp ve oraya yerleşip sosyolojinin 'ne'liği konusunda kafa yoran kişiler şahsında söyledim ben bunu. Yoksa her bir İlahiyat Fakültesi, din sosyolojisi çok önemli. Hocam da çok güzel ifade etti. Ama tabi şöyle de bir sonuç çıkabilir. Eğer İlahiyat Fakültelerinde din sosyolojisi okumayanlar, 'Taliban mı olacak' o zaman?

Prof. Dr. Zeki Arslantürk: Yok o anlamda söylemedim ben onu.

Prof. Dr. Muammer Tuna: Yok anladım.

Prof. Dr. Zeki Arslantürk: Bizim amacımız o.

Prof. Dr. Muammer Tuna : Tabi çok önemli. Benim bahsettiğim sosyoloji formasyonu ile ilgili bir şey. Diğer sosyal bilimler kendi alanlarını sıkı sıkıya korurken, maalesef sosyoloji kendi tercih alanını korumuyor. Sonuç itibarıyla bu mesele tüm konuşulanlara da etki etmektedir. Sosyoloji sosyal bilimlerin alanıdır. Bu aslında burada konuşulan konuları yatay keser bir konu. Çok daha ayrıntılı konuşulabilir. Belki başka sorular gelirse çok daha açabiliriz.

Arş. Gör. Zeynep Kurnaz: Hacettepe Üniversitesi'nden katılıyorum çalışmaya. Hiç söz edilmeyen bir konudan bahsetmek istiyorum burada. YÖK'ün kurmuş olduğu bir dernek var ve bu dernek aracılığıyla bölümlerin akreditasyonu söz konusu. Biz burada sosyoloji bölümünün sorunlarından kimlik arayışlarımızdan bahsederken, YÖK kanalıyla bölümlerin akreditasyonunun yapılmasının, bizim için ciddi sorunlara yol açabileceğini düşünüyorum. Ve

bu bağlamda bilimlerin, özellikle de bizim açımızdan sosyolojinin özgürleşmesinin önüne mi geçiliyor? Müzeyyen Hocam tek-tipleşmeden bahsetmişti. İşte bu FEDEK aracılığıyla yapılmaya çalışılan bir tek-tipleştirmedi. Bizim hem eleştirel duruşumuzun hem de alana dair özgürlüğümüzün önüne geçilecek bir şeydir bu. Bizim bunu dert etmemiz ve sorunların tartışıldığı bir ortamda söz konusu etmemiz için başımıza mı gelmesi gerekiyor? Çok yeni bir iş bu, çok yeni bir eylem... Bir beş sene sonra bölümlerin standartlaştırıldığı, akredite edildiği bir ortamda başımıza geldiğinde, 'nedir bu?' ve 'bu sorunu nasıl aşabiliriz?' diye konuşmak yerine, başımıza gelecekleri öngörüp şimdiden konuşmanın çok daha sağlıklı olabileceğini düşünüyorum. Bunun için de sosyoloji bölümleri ya da temsilcilerinin bir araya geldiği şu ortamda, sosyolojinin akreditasyonu ile ilgili ortak konsensüs oluşturduğu bir ortamın kesinlikle acilen sağlanması gerektiği kanaatindeyim. Ben ancak sosyologların örgütlenerek özgürleşebileceğinden yanayım.

Prof. Dr. Beğlü Dikeçligil: Teşekkür ederim. Ben kısaca şöyle yanıt vereyim. Akreditasyon tabi ki uluslararası ilişkilerde ve üniversite sistemine dahil olmada gerekli olan bir şey. Fakat derslerin burada en önemli olan noktası programlarının içeriği değil, Ümit Hoca'mın da dediği gibi, teori ve yöntem derslerinin çok iyi verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü biz ne kadar iyi araştırmacı yetiştirirsek sadece bilgi değil -çünkü bilgi her hangi bir yerden de alınır ve küçümsemiyoruz hiçbir zaman- o zaman piyasada çok daha iyi iş ve istihdam imkânı bulabilir. Akreditasyonun şekilsel işleyişi tartışılabilir ama zaten üniversitede her bir hoca dersin adı ne olursa olsun bir anlamda muhtevasını kendisi belirliyor. Hatta hiç anlatmasa bile -futbol anlatsa bile- kimse niye öyle yapıyorsun demiyor. Dolayısıyla orada akademik özgürlüğü aşan tuhaf bir özgürlük var ki dolayısıyla akreditasyon sizin sandığınız şekilde korkulacak bir sonuç getirmez. Yani ben bunca yıllık tecrübelerime dayanarak bunları söyleyebilirim.

Yrd. Doç. Dr. Zuhâl Güler: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde Öğretim Üyesiyim. Ben Türkiye için 'sosyoloji ne yapar?' ile 'sosyolog ne yapar?' sorusunun iki ayrı soru olarak sorulması gerektiğini düşünüyorum. Eğer sosyolojiyi bir yapı olarak kabul edersek, sosyologu da birey olarak kabul edersek; Türkiye açısından, sosyolojiyle sosyolog arasındaki mesafe oldukça açık. Dolayısıyla o mesafeyi kapatmak gerekiyor. Bu nedenle de özellikle kurumsallaşma sürecinde, meslek haritasının çok iyi çıkarılması ve 'sosyolog ne yapar?' sorusunun da karşılığının verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü öğrenciler açısından yaşadığımız en büyük sıkıntı bu oluyor. 'Sosyolog ne yapar?', 'nerede çalışır?', 'ne iş yapar?' Huzurevinde sosyolog ne yapar? Kamuda sosyolog ne yapar? Dolayısıyla şu ana kadar Türkiye'de meslek haritası çalışmaları devam ediyor ama bir an önce meslek haritası çalışmalarının tamamlanıp, 'sosyolog' luk mesleğinin de, o haritanın içerisindeki yerini alması gerektiğini düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

Elif Öner: Birinci sınıf öğrencisiyim. Sorumu Zeki Hoca'ma sormak istiyorum. Dinin toplumda önemli bir yeri olduğunu biliyoruz. Önemli bir kültür unsuru olduğunu da biliyoruz.

İnsanların varoluşunu simgeleyen öge olduğunu da biliyoruz. Ancak günümüzde -özellikle siyasette- dini alet ederek insanların duygularıyla oynanıldığını düşünüyorum. İnsanların var olan konumlarını sürdürebilmek için dini alet edip insanın duygularıyla oynandığını düşünüyorum. Bu konuda size şunu sormak istiyorum. Bu konu gerçekten böyle mi devam etmeli veya biz bu konuda neler yapmalıyız? Ya da ben mi yanlış düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Zeki Arslantürk: Türkiye’de din istismar ediliyor. İstismarda şu üç şey, üçüz kardeşir: din, siyaset ve ekonomi. Bu yalnız Türkiye’de değil bütün dünyada da böyle. Bir bakarsınız din öne çıkar, hâlbuki arkada siyaset ve ekonomi amaçtır. Meşrulaştırma aracı olarak dini kullanırsınız. Bir bakarsınız ki siyaset öne çıkar, demokrasi hürriyet getirecek diye ortaya koyulur. Arkasında misyonerlik var, arkasında siyasi emeller var, o Büyük Orta Doğu Projesi var. Arkasında başka şeyler var. Ve İslam ülkelerini karıştırıp Orta Doğu’yu yönetme var. Hâlbuki -amacı demokrasi hürriyet falan getirdiler- ne getirdilerse belli değil. Şimdi ekonomik sömürü var işin içinde hâlbuki petroleri de sömürecekler. Libya’da yaptıkları iş petrol paylaşımı oldu. Sudan’da yaptıkları iş Sudan’ı parçaladılar petrol bölgesini aldılar. Geri kalan fakir bölgeyi de Müslümanlara bıraktılar. Daha bir şey yapmıyor oradaki Ömer Efendi. Dolayısıyla din, siyaset ve ekonomi ilişkisi problemlili alan. Bu problemlili alanda biz çalışıyoruz. Ne derecede başarılı olduğumuz tartışma konusu.

..... : Ümit hocam konuşmasının başında çok önemli bir şey söyledi. Bu meslek içi tartışma sosyolojinin ortaya çıkışından beri sürdürüle gelen bir tartışma. Bununla ilgili şöyle düşünüyorum bununla ilgili sınırları belirlerken çok katı davrandığımızı düşünüyorum. Kendimiz konuşurken meslekten yana tavrımızı önemli şekilde ortaya koyuyoruz. Bizim kendi değerlerimizle ilgili sübjektif konularla bir taraf olma ihtiyacı hissediyoruz ya da bir şekilde taraf oluyoruz farkında olaraktan veya farkında olmayarak. Sevgili Zeki hocam sunum yaparken 3. Kişi olmaktan bahsetti biraz Weber’ci bir yaklaşımla ele aldı. Sınıfla olsa bile bizim kendi dünya görüşümüzle ilgili bir soru geldiğinde biz gerçekten ne kadar realist olabiliyoruz. Ya da gerçekten ne kadar tarafsız olabiliyoruz. Ya da biz nihayetinde bilimsel bilgi üretmeye çalışan insanlarız. Bilimsel bilgi ürettiğimiz zaman kendi ideal yargılarımızdan ne denli kopuk oluyor. Bununla ilgili gerçekten çok katı sınırlar belirlemiyor muyuz? Bu konuyla ilgili bir sorum olacak.

Prof. Dr. Ümit Tatlcan: Tam nesnellik asla mümkün değil. Dolayısıyla gerçekliğin tam bilgisini elde etmek de mümkün değil. Artı bir de şu var, ‘sosyal gerçeklik’ diye bir şey yok. Hatta bugün doğru bile olsa dediğimiz, gerçeklik değişiyorsa ‘sosyal gerçeklik’ bir süre sonra eskimeye başlıyor. Aslında biz, gerçekliğe olabildiği kadar yaklaşmaya çalışıyoruz. Bu anlamda ‘mutlak doğru yok’. Hem ‘doğrunun kendisi (sürekli olarak) değişir’ ikincisi de zaten biz ‘tam doğrunun kendisine (hiçbir zaman) erişemiyoruz’. Ama şunu yapabiliriz - hocamın dediği gibi (B. Dikeçligil)- ‘sosyolojinin sosyolojisi’ mesela. Sosyolojinin - Goldner’ın dediği gibi- ‘arka plan kabulleri’ var. Sosyolog da bir toplum ya da bir toplumun

bir kesiminin üyesidir. Hatta Weber bunu tartışıyor. Weber diyor ki, *'araştırma konusu seçerken nesnellik aranmaz'* diyor. Ben kendi çocukluğuma bakıyorum -babam öğretmendi ama- kenar mahallelerde büyüdüğüm için, 'sosyal sınıf' hala benim için ciddi bir konu. Ama bazılarına göre 'sınıflar bitmiştir/ortadan kalkmıştır' (Bu) Benim yetişme tarzım ve benzerleri... Başka bir örnek İkinci Bahar'ı izlediğimde bana doğal geldi. Ama bir başka sosyolog vardı; Fransız lisesinden mezun, Fransa'da okumuş ve çok yapay geliyor aynı şey. Ona uydurma gelen şeyler, bana göre de bir 'gerçekliği' anlatıyor. *Yani bu anlamda (sosyal) 'mesafe'... Hem kendi değerlerine hem de toplumdaki değerlere mesafe koyabildiğim ölçüde gerçeklere yaklaşabilirim. Ama asla gerçeklik söz konusu değil bu anlamda. Durkheim'e baktığımızda 'ideoloji... Ona göre de 'hiç kimse aslında ideolojilerden arınık' değildir. İdeolojiyi şimdi biz yanlış anlıyoruz. Aslında ideoloji bir dünya görüşü. Herkesin bir değerler sistemi varsa, bu anlamda, bu açıdan herkesin yorumu bir nebze ideolojiktir. 'Sapık/sapkın ideoloji' diye bir şey yoktur. Mesela var ya... Gençler için 'sapık (sapkın) ideoloji' falan diyoruz. Aslında biz bunu yaparken 'bir ideoloji' yapmış oluyoruz. Bu anlamda, bir sosyologun tamamen değerlerinden arınık olamayacağını bileceksiniz. Ama yine de ben bu değerlerimin ne zaman ortaya çıkabileceğini, araştırmalarımı nasıl etkileyeceğini göz önünde bulundurduğumda o zaman 'gerçeğe' olabildiğince yaklaşabilirim. Ama asla 'benim ortaya koyduklarım kesin nesnelir' demem mümkün değildir. Ama bunu Weber de tartışıyor, Durkheim de tartışıyor ve hala da tartışılmaya devam ediliyor. Öyle sorular vardır ki sosyoloji de bunlar sürekli tartışıldı. Hatta daha önce tartışılabilirse bile kimin bu konuda ne dediği hangi cevaba ulaştığını bildiğim taktirde ben de kendi anlayışımı da -örneğin nesnellik anlayışımı- daha kolay belirleyebiliyorum. Mesela bunun çağı (dönemi/modası) geçmiyor. Her sosyolog bunun cevabını aramalı ve bunun tartışmasını yapmak durumundadır. Bu soruların cevabını kendince vermek durumundadır. Ya da örneğin, *'topluma nasıl yaklaşmam gerekir?'* dediği zaman... Bunun cevabını mutlaka vermek zorundasın. Bunlar yüz yıl önce de tartışılıyordu ve hala da tartışılıyor ve yüz yıl sonra da tartışılmaya devam edecektir. Ama bu donanıma sahipsek ve biz bunları/bu teorileri biliyorsak gerçeğe daha fazla yaklaşma ihtimalimiz olacak demektir. Bu açıdan nesnellik, her zaman elde edemeyeceğimiz bir idealdir bu açıdan. Ben öyle değerlendiriyorum. Biraz fazla konuştum ama... Biraz da acıktık galiba (salonda görüşmeler).*

Arş. Gör. Faruk Karaarslan: Erciyes Üniversitesi'nden. Eskiden Karabük Üniversitesi'nde çalışmış birisi olarak, bir sorunun açıklığa netliğe kavuşmadığını düşünüyorum. Hocalarımın nezaketinden dolayı yüzeysel geçildiğini düşünüyorum. O soruyu cesaretimi toplayarak netleştirmek istiyorum. İlahiyat Fakültelerinde sosyoloji, din sosyolojisi alanlarının olması başlı başına anlamlı bir durum. Ama Türkiye'de somut olarak görünen bir görüntü var. Yeni kurulan bir çok üniversitenin başında da ilahiyatçılar var. Bir çok kadro ilahiyatçılardan müteşekkil oluşuyor. Acaba bunun sosyolojinin geleceği adına, Türkiye'de 'ne gibi getirileri' olur 'ne gibi götürüleri' olur? Bence bu soruyu net bir şekilde ortaya koyup çok somut

sorunlar üzerinden tartışmak gerekiyor diye düşünüyorum. Zeki Hocama ve Muammer Hocama bu soruyu net bir şekilde yönelterek biraz daha tartışılmasını talep ediyorum.

Prof. Dr. Zeki Arslantürk: Burada bir koordinasyonsuzluk var. Açın diğer sosyoloji bölümlerinin ders programlarını din sosyolojisi yok maalesef. Eğer orada din sosyolojisi olsa belki de... Bizim ders programlarımızı açın yüksek lisans ve doktora programlarımızı, orada iki şey ağırlıklıdır: metot ve konu. Benim iki kitabımda bitiriliyor. Yani konu ve metot açısından. Bu da metodoloji kitabı. İçinde; SPSS nasıl yapılıyor konuları bile var. Şimdi dolayısıyla eğer İlahiyat Fakültesi dışındaki bölümlerde 'din sosyolojisi', bizde de sosyolojinin diğer dalları okutulduğu vakit, bir problemimiz yok. Şu anda ben dedim size. Sinan Bey benim talebem ve bu talebemi ben ilahiyatta yetiştirdim. Alın imtihan edin onu. İstedığınız kadar sosyolog kendisi. Yani buraya geldi, sosyolojiden görev aldı değil mi? Sosyoloji bölümünde çalışıyor diye ilahiyatçı ne işi var burada? O zaman benim ne işim var İlahiyat Fakültesinde? Benim de esas mezuniyet yerim İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü. Cahit Tanyol Hocanın talebesiyim. Falancanın talebesiyim. Ne işin var İlahiyat Fakültesinde demediler bakın. Zeki Hoca'nın İlahiyat Fakültesinde ne işi var demedikleri gibi bana, biz de eğer bütünleşmeyi sağlarsak hem diğer bölümler hem biz de bir bütünlük içinde çalışırsak bu ayrım ortadan kalkar gibi geliyor bana. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Muammer Tuna: Evet! Daha önce biraz bu şeylerin ipucunu vermiştik. Tabi arkadaşımız bunu daha net bir konu haline getirdi. Önce doğrudan sorunun cevabını vereyim. Kendi bakış açım göre; İlahiyat Fakültesi, din sosyolojisi kökenlilerin sosyoloji bölümlerinde deyim yerindeyse, pür diye çalışmalarını biraz önce söylediğim bağlamda, çok uygun olmadığını düşünüyorum. Bunu söylemek istiyorum. Çalışabilirler, ancak idari olarak bulunmalarının çok uygun olmadığını düşünüyorum. Açayım bunu. Gerekçesi var. Yani bu bir taraf tutma meselesi değil bu. Yani Sosyoloji bölümlerinde; ilahiyat kökenli, ekonomi kökenli, mühendislik kökenli birçok kişiler çalışabilirler. Sosyoloji formasyonu ile birlikte ve fakat öncelikli kaygıları nedir? Bu çok önemli. İlahiyat Fakültesinden gelen kişinin öncelikli problemi ilahiyatsa, sosyoloji bölümüne uygun değildir. İlahiyat Fakültesinden gelen kişinin öncelikli problemi sosyoloji ise evet! Sosyoloji formasyonu varsa, evet bulunabilir! Bunu biraz daha genişletelim... Hatta herkes bunun ötesinde bir de ideolojiye sahip. Dünya görüşüne de sahip tabi ki de. Dindar olabilir, sosyolog olabilir, Marksist bir sosyolog olabilir, liberal bir sosyolog olabilir... Bu da kendi bireysel ideolojik kimliğiyle sosyolog kimliği arasında bir tercih söz konusu olduğunda, öncelikli kimliği eğer sosyolojiye hiç bir sorun yok. Her hangi bir sosyoloji bölümünde bulunabilir. Fakat kendi bireysel kimliği, sosyolog kimliğinin dışına çıktığında bu sadece sosyolojide değil, herhangi bir alanda da olabilir, bu çok ciddi bir problemdir. Yani vurgulamaya çalıştığımız ya da vurgulamamız gereken bu olmalı. Yani bu sadece din sosyolojisi ile ilgili bir mesele değil. Yani Marksist olan birisi içinde geçerli bir mesele. Hem Marksist olup hem sosyolog olabilir. Ama önce

sosyolog sonra Marksist olmalı. Hem Marksist hem sosyolog hem dindar olabilir. Ama önce sosyolog olmak zorundadır.

Daha da açalım bu söylediğimizi. Hocam dedi ki (Zeki Arslantürk) hem sosyolog hem molla olunabilir mi? Şimdi bakın bu teori olarak mümkün, evet! Sosyolog; molla dindar olabilir. Ama bana soracak olursanız, pratik olarak çok fazla uygulanabilir tarafı yok. Teorik olarak mümkün ama pratik olarak uygulanabilir bir tarafı yok. Ne demek istiyorum? Şunu demek istiyorum! Hem dindar hem molla olunabiliyorsa bu şunu da aslında beraberinde getiriyor. Bir sosyolog -aslında bir bilim adamı- sahiden sosyologsa, öncelikle kâfir olabileme riskini göz önüne alabilmelidir zaten. Ben bir adım daha ileri gideyim. Dindar olabilmesi mümkün olabileceği gibi kâfir de olabilmeli. Kâfir olabileme riskini göz önüne alabiliyor musunuz? O zaman sosyolog olunur. Peki, hem molla hem kâfir nasıl olacaksınız? Evet, problem burada. Yani böylelikle...

Prof. Dr. Zeki Arslantürk: Sayın Hocam müdahale edeyim. O şey bana ait. Aslında ben konuşmama başladığım vakit, Orhan Türkoğlan Hocayla başladım değil mi? Türkoğlan Hocanın bana vasiyetiyle başladım. Şu anda üniversitelerde görevli olan, yani İlahiyatçı diye falanca sosyoloji bölümünde görev alanların bir kaç tanesi hariç hepsi benim talebem, benim yetiştirmem. İstanbul İlahiyat da benim yetiştirmem. İkincisi; bu öğrencilere öncelikle bilim adamı olma özelliğini kazandırmaya çalışıyoruz. Sosyoloji bölümlerinde kurumlar sosyolojisi var. Din kurumunda görev almasının ne sakıncası var. Yani sosyolojide din kurumu var. Şimdi din kurumunu kim anlatacak. Din sosyoloğu anlatacak. O dinin, kurumun durumunu... Bu duruma farklı bir örnek vereyim. Diyelim ki bir yakınımız sağlık problemi yaşadı. Gittik hastaneye, doktor dedi ki senin hastalığını anlayabilmemiz için gideceksin şu kabın içinde bir miktar dışkı getireceksin. hastalığı ondan anlayacağız. Getirdik verdik ona, baktı baktı baktı... Dedi ki senin rahatsızlığın şu. Tamam, teşhis etti. Doktor için oraya kadar o şey pislik değildir. Pislik ondan sonra pislik haline gelir ve atar onu. Aynı şekilde biz sormuyor muyuz ki din adına, bu nedir diye? Alır eline, o doktor ellerini yıkar. Ondan sonra da gider camide namazını kılar. Sen biraz önce falancaya baktın niye camiye gittin diye soramazsın.

Arş. Gör. Faruk Karaarslan: Hocam, özür diliyorum. Çok yanlış anlaşıldığımı düşündüğümünden dolayı özür diliyorum. Ben isimlerden bahsetmemiştim. Ama çok yanlış anlaşıldığımı düşündüğümünden dolayı müdahale etmek istedim.

Prof. Dr. Beğlü Dikeçligil: Bu şimdi şöyle bir şey! Çok arzu ediyorsanız, dışarıda hocalarla kişisel olarak konuşabilirsiniz. Sohbet de edebiliriz. Şimdi oturumu kapatıyorum. 15 dakika daha uzamış oldu. Hepinize katılımlarınızdan dolayı teşekkür ediyorum. Buyurun.

Doç. Dr. Hür Mahmut Yücer: Karabük Üniversitesi Sosyoloji Bölümü. Benim aslında ev sahibi olarak belki tartışmalara müdahil olmamam gerekiyor ama olay öyle bir noktaya geldi ki hakikaten yani bizim pozitivist anlayışımızın, yani parçalı bilim anlayışımızın öyle görülüyor ki ciğerlerimize kadar işlediğini ve bunun da bir sonraki aşamasına yani çatışmaya

doğru gittiğini görüyoruz. Bu doğru bir yaklaşım olmasa gerek diye düşünüyorum. Yani ben, Sosyoloji Bölüm Başkanım ve ilahiyatım. Ve bütün hocalarımızı burada misafir etmekten onur duyarım. Kendi bilgimi, grgm arttırmak, geliştirmek ve topluma hizmet etmek için. Eğer bir çatışmadan bahsedecek olursak bundan önceki kuşağı belki zikretmemiz gerekir. Yani pozitivist bakış açısından. şimdiye kadar hiç bir sosyoloji çalışmasında biz bir ilahiyatıyı görmedik. Yani esas yanlış olan belki o. Burada bütünselci bakmak gerekiyor. Yani benim kanaatim, niçin paralıyoruz? Bir adam Kur'an okuyorsa müzik yapamaz, musikiyle ilgilenemez ne demek. Kur'an da okur. Bu soruyu aslında Zeki Hocaya sormak istiyorum. Biz de din sosyolojisi diye bir bölüm var. Bu bölümün isminin bile ben problematik olduğunu düşünüyorum. Sebep de şu: Batı'da dindar, dindar olmayanlar toplum öncesi zaten bölünmüştü, ayrışmıştı. O ayrışmaya bağlı olarak da o dindarlarla ilgili bir sosyoloji bölümü, din sosyolojisi alanı ıktı. Biz de ise iki gece önce Regaip kandili. Ben inanıyorum ki burada Kur'an ve musiki ayrımı yapan hocam da o geceyi değerlendirmek için elini kaldırdı dua etti. Yani Marksist de olsun, inanan da olsun. şu kesimden olsun bu kesimden olsun bu toprakların hamurudur çamurudur diye düşünüyorum. Din sosyolojisi ve diğerleri gibi de bu ayrımın suni olduğunu ve pozitivist döneme ait bir ayrım olduğunu düşünüyorum. Burada takınılması gereken, evet eğitimin dinler hanesinde okutulabilir din sosyolojisi veya diğer sosyoloji dalları. Ama en genelde ilahiyatçı şunu yapamaz bunu yapabilir demek mümkün değil. Yani buradaki önemli olanın bilimsel bir yöntem üslup takınılıp takınılmayacağıdır diye düşünüyorum. ODTÜ'de fizik hocamız bölüm başkanı bir başka yerde bir başka bölüm başkanı olabilir. Ama önemli olan burada bölüme, alana bir katkısı var mı yok mu? nn açıyor mu, yanlı davranıyor mu? şucu ya da bucu diye bir ayrıma gidiyor mu? Aslında olmayan ontolojik ayrımı epistemolojik dillerle bir çatışmaya döndürüyor mu döndürmüyor mu? Mesele budur diye düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Beğl Dikeçligil: Ben de çok teşekkür ediyorum. Zaten kategorik olarak böyle aşırı genellemeci toptancı değerlendirmemek lazım. Yani sosyoloji çıkışlı olup da backgroundu yine bir takım meselelerde zayıf olan arkadaşlar var. Bir de kendisini çok geliştirmeyen birey de zaman içinde krelecektir. Kimi alt dalın daha da üstüne çıkıp iyi bakabiliyor. Kimi orada kalıyor. Bu zaman içinde olacak bir şey burada yargılayıcı olmadan zamana bırakmak ve birlikte güzel şeyler üretmeye çalışmak en iyisi diye düşünüyorum. Çok teşekkür ederim.

II. OTURUM: SOSYOLOJİNİN İSTİHDAM SORUNLARI

OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Sami ŞENER (ssener@sakarya.edu.tr)

KONUŞMACILAR: Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN (abaran@hacettepe.edu.tr)

Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN (mustafa611968@hotmail.com)

Yrd. Doç. Dr. Vehbi BAYHAN (vbayhan@inonu.edu.tr)

Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK (aliozturk@bartin.edu.tr)

Prof. Dr. Sami ŞENER (Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı) : Sevgili öğrenciler! Biliyorsunuz, bugünkü oturumumuzun ikincisi konusu istihdam. Sosyologların istihdamı. Dolayısıyla pratik bir alana gireceğiz. Bir önceki oturumumuzun teorik ağırlığına karşılık -her ne kadar pratik konularda da bir takım görüşmeler olduysa da- asıl olayın gereğine uygun olarak biraz daha pratik olan bu oturumda anlatmaya çalışacağız.

Tabi öğretim üyesi olarak sosyologlar; elbette ki bilim alanındaki gelişmelerden, değerlerden sapmamaları gerektiği hususunda endişe içerisindedir. Bunları tabii karşılamanız gerekiyor ve açıkça şunu da belirtmek gerekir ki bir bilim dalının teorisi yoksa pratiği de yoktur. Dolayısıyla yani bir teori-pratik çatışması hiçbir zaman söz konusu değildir. Böyle bir endişeye de gerek yok. Her şeyden önce, biz bilim adamı olarak, korkularımızdan kurtulmak zorundayız. Yani eğer önümüzde bilim ışığı varsa ve bu bilimi de bilerek -bilhassa sosyal bilimciler için- toplumsal gerçeklere dayalı olarak yapıyorsa, o zaman fazla bir şeyden korkmamamız lazım. Çünkü toplumdaki gerçekler bizim bilimsel metodlarımızı ve bakış açılarımızı çok rahat bir şekilde ortaya çıkaracaktır. Ya onaylayacaktır veya kabul etmeyecektir. Bu bakımdan bir de işin pratik yanı var. Öğrencilerimiz iş istiyor, öğretim üyelerimiz bilim istiyor. Tabi her iki tarafı da memnun edecek bir çözümü bulmak zorundayız. Çünkü eğer biz sadece bilim dersek ve bu bilimin uygulamalarını ihmal edersek, korkarım ileri ki yıllarda sosyoloji bölümüne öğrenci de bulamayacağız. Yani bu gerçeği de belirtmek lazım.

Yanlış anlaşılması dileği ile bir hususu daha belirtmek istiyorum. Bugün sosyoloji bölümlerinin öğrencileri ağırlıklı olarak bayanlardır ‘acaba neden?’ dediğimizde -yani tabi toplumumuzun yapısı da dikkate alınır- daha çok mesleki sorumluluğu erkeklerin üstlenmiş olması dolayısıyla acaba ‘ben burada iş bulamaz mıyım?’ endişesinin gerektirdiği bir sonuç olarak da görüyorum bu konuyu. Bir de tabi öğrencilerimizin daha çok insan, kız öğrencilerimizin bayan öğrencilerimizin daha çok insan eğitime yakın olmaları dolayısıyla böyle bir manzaranın ortaya çıktığını da söyleyebilirim. Ama bunların altındaki nedenin; bir iş

bulamama kaygısının olduğunu altını da çizmek gerekiyor. Hocalarımız tabii bazı örnekler verdiler bir önceki oturumda. Bu örneklerin aslında çok büyütülmemesi kanaatindeyim. Yani bir çatışmanın da olduğunu ben düşünmüyorum ama biz hep kendi önümüzdeki örneklerden hareket ederek bir takım şeyler fotoğraflar oluşturuyoruz ve başka örnekleri görmeden aslında zaman zaman hata da yaptığımız oluyor. Peki bunu nasıl ortadan kaldırabiliriz? Bunu bu tür toplantılarla hatta bu tür toplantılardan daha uzun toplantılarla bir araya gelerek, tartışarak, meseleleri derinlemesine inceleyerek çözebiliriz. Sanıyorum bu tür toplantılarında bu açıdan bize faydası olacaktır.

Ben sözümü daha fazla uzatmadan ilk olarak Değerli Hocam Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN hocamıza söz vermek istiyorum. Kendisi Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanıdır. Buyurun Hocam.

Prof. Dr. Aylin Görgün Baran (Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı) :
Teşekkür ediyorum hocam.

Değerli katılımcılar! Biliyorsunuz, çağımız daha doğrusu son yüzyıl büyük değişimlere dönüşümlere sahne oldu. Bin 1900'lü yılların başlarından itibaren alsak, bir sürü değişimleri art arda sıralamak mümkündür. Birinci dünya savaşı 1914-18. 1916 Einstein'ın izafiyet kuramı... Arkasından 1929 ekonomik bunalımı... Arkasından 1933 Almanya'da Hitler'in iktidarı ve Avrupa'daki faşist hareketler... Arkasından II. Dünya Savaşı... Birleşmiş Milletlerin kuruluşu... 60'lar ve yetmişlere geliyoruz... Yeni teknolojiler ortaya çıkıyor. Yeni teknolojiler bazı meslek alanlarının gelişimini zorunlu kılıyor. 90'lar küresel sürecin artık hızla yayılmaya başladığı, çevre hareketlerin giderek belirginlik kazandığı bir dönem oldu. Dolayısı ile bu gelişmeler ister istemez birçok bilim alanını etkiledi. Bunlardan en çok etkilenenin de -belki biraz sosyolojide olduğumuz için- kendi alanımızın olduğunu düşünüyoruz. Aslında mühendisliklerden eğitime, güzel sanatlardan sosyal bilimlere varıncaya kadar çok büyük değişiklikler söz konusu. Her çağın paradigması farklı olduğu için farklı bir çözüm karşımıza çıkıyor. Bu dönem -özellikle 1970'lerden sonra- iletişim teknolojilerindeki gelişmeleri biliyorsunuz, Daniel Bell 'Post-endüstriyel Toplumun Gelişimi' diye bir kitap yazıyor. Bu kitabında hem mühendislik alanında hem de sosyal bilimler alanında yeni mesleklerin olabileceğini söylüyor ve 70'lerden itibaren giderek hizmet sektörünün ağırlık kazanacağını söylüyor. Oysaki daha önceki dönem sanayi dönemiydi. Hammaddelerin mamul hale getirilmiş şekli ön plandaydı. Dolayısıyla yoğun bir emek ve sermaye ilişkisi söz konusuydu. Gerçi bu dönemde de çok büyük bir emek sermaye konusu çok büyük bir değişim söz konusu değil ama artık hizmet toplumu dediğimiz beşerî alanların önem kazandığı bir döneme girdik. Bu beşerî alanlarda da en çok vurgulanan meslekler; sağlık bilimleri, eğitim ve sosyal bilimler.

Dolayısıyla toplum, ekonomik anlamda belki sanayi toplumu bağlamında ki kadar çok ekonomiye yatırım yapan bir özellik göstermiyor. Belki böyle söylemem doğru değil, bu kadar yatırım yapmak belki gerekmiyor ama sanayiden de vazgeçiliş değil. Çünkü yeni

teknolojiler iletişim teknolojileri dediğimiz bilgisayarlı iletişim, uydulu iletişim, deniz altı kablolu iletişim 70'lerden sonra belirginlik kazanan teknolojiler. Dolayısıyla bu bağlamda mesleklerde belli bir takım değişimler yaşıyor ya da yeni meslek alanları oluşmaya başlıyor. İşte bu hizmet sektörü bağlamında bakıldığında sosyolojinin de -belki kamusal ve özel sektörde de artık giderek sosyal sorumluluk projeleri arttığı için- özel sektörde de insani kalkınma bağlamında hizmet sektörüne ağırlık verildiği görülüyor. Bunu 1970'lerde Amerikan bilim adamları yazıyorlar ve hem kendi bilim politikalarını hem de mesleki anlamda gelişmelerini bir politika haline getirip uygulamaya çalışıyorlar. Biz bu günlerde daha henüz yeni yeni 2012'de bu konuları tartışmaya başlıyoruz. Geç kalınmış bir tartışma belki bu bağlamda. Fakat yine de nereden baksanız bir araya gelip tartışmak çok önemli. Büyük fikir alış-verişleri oluyor. Birbirimizin ne yaptığından haberdar olabiliyoruz. Bu başka bir şey. Bir tarafta bırakalım şimdilik bunu.

Mesleki anlamda biz sosyologlar, bu bakımdan yeni alanlara girmesi bağlamında, önemli bir gelişmenin eşliğindeyiz. Bu beşeri alanlar doksanlara kadar belki 2000'li yılların başına kadar etkinliğini gösterirken, artık bir de şimdi internet dediğimiz bir ortam var. İnternetin sosyal ortama; başlı başına bir toplumda neler olup bittiğini -insanlar hangi görüşleri nasıl yayınıyor, ne tür çatışma ya da fikirselle çatışmalar söz konusu oluyor gibi- çok farklı bir tekniğin çok farklı bir alana doğru gittiğini gösteren gelişmelerle karşı karşıyayız. Şimdi bu çağın bu olayları dikkate alındığında artık bizim 10 yıl öncesi 20 yıl öncesi 30 yıl öncesi hazırlanan programlarımız gerçeği söyleyelim ki maalesef karşılamıyor. İhtiyacı karşılamıyor ve burada bu nedenle müthiş bir eğitim sorunuyla da karşı karşıya gelmiş oluyoruz. Yani eğitimin öğretim boyutu hangi dersler olacak ve bu derslerin içeriğinin neler olacağını konusu çok daha belirgin bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. O yüzden zaman zaman üniversiteler, bölümler, sosyoloji bölümleri vb. programlarını yenilemek zorunda kalıyorlar ama ne kadar yenilersek yenileyelim öyle bir hız çağında yaşıyoruz ki buna yetişmekte de gerçekten zorlanıyoruz. Dolayısıyla sosyoloji, bir disiplin olarak (eğitimi bağlamında) öğrencisine nasıl bir bilgi vermeli ki istihdamı da ona göre oluşturalım ya da ona göre oluşsun.

Bu bilgi bağlamında bakıldığında sosyoloji bölümlerinin bir üniversitenin, bir fakültenin çatısı altında olduğunu görüyoruz. Fakültelerin dışında bir de yüksekokullar var tabii. Bu fakültelerle bu yüksekokul karşılaştırmasını yaptığımızda yüksek okulların daha çok meslek elemanı yetiştirmeye yönelik olduğunu, fakültelerin ise daha çok bilimle alakalı entelektüel çabayı gerektiren, akademik anlamda eğitimi ön plana çıkaran bir yapısının olduğunu görüyoruz. Fakat bugünkü karşılaştığımız manzara, bölümlere gelen öğrencilerin sayısına baktığımızda, bu kadar insanın akademisyen olamayacağı ya da entelektüel anlamda hepsinin aynı düzeyde geliştirmemizin pek mümkün olamayacağı dikkate alınınca, bir taraftan bu durum öte taraftan teknolojiye meydana gelen (biraz önce saydığım gelişmeler) ister istemez bizlerin de hocalar olarak/akademisyenler olarak öğrencilerimize meslek alanında istihdam sağlamak için neler yapmamız gerektiğini düşünmemize neden oluyor. Bu önemli bir çaba. Bu açıdan bakıldığında son dönem gelişmeleri itibarı ile beşeri alanda çalışması

düşünülen mesleklerin başında ne yazık ki sosyologlar çok tercih edilen konumda değil. Bunların içerisinde en çok Sosyal Hizmet Uzmanları ve Psikologlar çok daha fazla tercih ediliyor. Fakat kazara bu alanlara sosyolog girdiği zaman, sosyologun kendisi ya da yapmış olduğu eylemlerin boyutuyla bakıldığında bir fark gösterebiliyor. O yüzden de zaman zaman bu alanlarda sosyolog çalıştırılmasının önemli olduğu görülüyor. Hizmet alanları bağlamında giderek alanlar çeşitlendiği için sağlık boyutunda sadece hastane olarak düşünülmemesi gerekiyor. Birçok sağlık kuruluşu, ilaç sanayi bağlamında pazarlanması, değerlendirilmesi, yaşlı bakımı, özürlüler bakımı, engelliler bakımı gibi yeni bir takım alanların kurumsallaşarak burada sosyologların çalıştırılmasına ihtiyaç duyuluyor. Dolayısıyla yeni dönemin istihdam alanları da aslında giderek genişliyor. Yeter ki biz o genişliğe uygun bir öğretim sistemi uygulayabilelim.

Bu açıdan sabahki tartışmalarda vurgulanan iki temel boyut vardı; “sosyolojide bir kurumsal alana mı ağırlık vereceğiz?” yoksa “araştırma teknikleri, araştırma metodu bağlamındaki derslere mi ağırlık vereceğiz?” Aslında bunların birbirinden koparılması mümkün değil. Hocamız da bahsettiler bu ikisini. Biz öyle bir biçimde vermeliyiz ki bunları, alan öğrenci mutlaka girdiği iş alanında kullanma imkânını bulabilsin. Artık çağımız gerçekten araştırmalar çağı da. Bir taraftan o kadar çok sorunla karşı karşıyayız ki bu, sadece küresel boyutta bir sorun değil aynı zamanda yerel düzeyde de büyük sorunlarla karşı karşıyayız. Dolayısıyla bu alanların bilgisini gerektirecek bir eğitim programı ve buna ilişkin öğrencilerin eğitilmesi önemli bir şey.

İkinci bir nokta da o kadar çok öğrenci kontenjanı söz konusu ki bölümlerde bazı derslerin sağlıklı bir şekilde yapılmasını engelleyecek düzeye geliyor. Dolayısıyla biz öğrencilerimize ne kadar iyi niyet fedakarca çabalar harcayarak öğretmeye kalkarsak kalkalım mutlaka o kalabalığın içerisinde hepsine aynı derecede ulaşmamız mümkün gözüküyor. Biraz da istihdamın önündeki engellerden birisinin de bu olduğunu düşünüyorum. Çok fazla öğrenci sayısı var. Fazla mezun veriyoruz. Fakat bunların istihdam edilmesinde sıkıntılar yaşıyoruz. Son dönemde gene örneğin ‘Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’ kuruldu. Türkiye’de ‘Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’ kuruldu. İşte ‘Denetimli Serbestlik’ mesleği denilen Adalet Bakanlığına bağlı bürolar oluşturulmaya çalışılıyor. Kamusal alanda da aslında ciddi bir dönüşüm söz konusu. Fakat buralarda da zamanında belki -biraz öyle düşünüyorum- gerekli girişimlerimiz bulunmadığı için yine meslek elemanı olarak tercih edilenler Sosyal Hizmet Uzmanları ve Psikologlar oluyorlar. Hatta öyle bir noktaya geliyor ki o mesleğe başvuran sosyologlar, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları kendi aralarında çatışır duruma geliyorlar. ‘Bize ayrılmış kadroya siz nasıl talip olabilirsiniz’ diye.

Dolayısıyla bizlerin (ben kendim öyle görüyorum) çok ciddi çaba göstermesi gerekiyor. Bu bağlamda kurulmuş olan Sosyologlar Derneği’nin de böyle bir misyonu üstlenmesi ayrıca sevindirici bir şey. Çünkü ‘sivil toplum örgütleri’ olarak, sadece bir kuruluşun, bir örgütün çaba ve çalışmaları yeterli olmuyor. Bu artık bilinen bir gerçeklik ne kadar çok yerden başvurulursa o kadar ses getirecektir diye düşünüyorum. Sadece şunu

vurgulamak istiyorum; Sosyoloji Derneği ve Çorum Milletvekilinin önderliğinde, sosyologların genel idari hizmetler sınıfından alınıp ‘teknik hizmetler’ sınıfına geçirildiğini biliyorum. Bu yayınlandı dernek sayfasında. Bu önemli bir gelişme. Büyük bir çabanın sonucu olarak karşımıza çıkıyor ve bu kez de başka bir istihdam da başka bir sorunla karşılaşıyoruz. Evet! Teknik hizmetlere geçirmek güzel bir şey ama iş ilanlarına bakıldığında 20 tane sosyal hizmetler uzmanı isteniyorsa, 10 tane psikolog isteniyorsa 3 tane de sosyolog isteniyor. Yani mesleğin uygulama alanının darlığı bağlamında ciddi bir sorunla karşılaşmış oluyoruz. Ben süremi uzatmadan şunun altını çizmek istiyorum. Biz çok iyi bir teorik çerçeveyi oluşturacak dersleri geliştirmeliyiz, çağın koşullarına göre olmalı. Bununla birlikte araştırma projelerinin yoğun olarak günümüzde uygulamaya konulduğunu dikkate alırsak yoğun olarak araştırma konusuna da eğilmeliyiz. Bu iki alanın ciddi bir bilgisine sahip olduğumuz takdirde, önümüzdeki uzmanlık alanlarına ilişkin sorunları çözmek konusunda da donanım sahibi olabiliriz. Yani bu iki şeyden vazgeçemeyeceğiz. Araştırmacı yetiştirdiğimiz takdirde hemen hemen her alanda iş bulma imkânı çok daha fazla olacak. Onunla bağlantılı olarak, eğer ders programlarımızı da uzmanlık alanlarına göre oluşturabilirsek bu kez birçok bakanlığın, kamu kuruluşlarının alt alanlarında sosyologun görev alması kolaylaşacak. Şu anda maalesef belli sıkıntılarla karşı karşıya bulunuyoruz. Bunun için yapmamız gerekenler; istihdam koşullarını sağlamak için kendimize dönük programlarımızı da buna göre oluşturmamız gerekiyor diye düşünüyorum. Çok teşekkür ederim, beni dinlediğiniz için.

Prof Dr. Sami ŞENER; Değerli hocam! Prof Dr. Aylin Görgün BARAN’a teşekkür ediyorum. Ben ara yorumları yapmayacağım, ben sözü Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN hocama veriyorum. Buyurun hocam.

Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN (Bolu Abant İzzet Baysal Ü. Sosyoloji Bölüm Başkanı) : Hocam teşekkür ediyorum! Esasen 15 dakikalık süre kısa bir süre ama burada misafirlerimizi de dinleyicilerimizi de sıkmama adına -tahmin ediyorum Vehbi Bey’de yine istihdamla ilgili bir sunum yapacak- ben sabah ki oturumla ilgili bir takım tartışmaları yeniden açmak istemiyorum. Gerçekten bizim tartışmaya değil uzlaşmaya ihtiyacımız var. Sosyoloji Çalıştayı’nın da -muhtemelen buraya gelirken de kafamızda oluşturduğumuz şey de şuydu- Türkiye’de sosyolojiyi bilimsel anlamda daha ileriye götürmek için neler kazandırabilir. Sosyologlarımız! Sosyolog diyoruz! Sosyologluk ünvanı; (bildiğim kadarıyla) çoğu yerde kullanılmıyor. 2005’de galiba kullanılmaya başlandı. 2005’de ilk defa ‘sosyolog’ ünvanıyla insanlar istihdam edilmeye başlandı. Ama çoğu yerde hala bu ünvanı kullanmıyorlar. Neyse biz sosyolog diyelim. Sonuçta burada 1. sınıf öğrencilerimiz var. Karabük Üniversitesinin, bu insanlarımızın, öğrencilerimizin de bir beklentisi var yani. ‘Karabük’te üniversitemi olur!’ ‘Bolu’da üniversitenin ne işi var!’ ‘Bartın’da ne işe yarar üniversite!’ diye bakıldı. Bu (kusura bakmasın hocalarımız!), yanlış algılamamın -tırnak içerisinde söylüyorum- yansımasının bir sonucudur belki. Bugün -bakın dışarıdan almaları bırakın- başımdan geçen sade bir olay, araştırma görevlisini yüksek lisansa gönderdik. Mezun olduğu üniversiteye gönderdik. Şimdi isim vermeyeyim. Ben buradan hocamla hala konuşuyorum. Araştırma görevlisi mezun

olduğu sosyoloji bölümündeki yüksek lisansa alınmadı. Şimdi alan dışını bıraktık. Artık alan dışından almaları falan da attık bir tarafa attık. İstanbul'da bir üniversiteye gönderdik. 'Nereden geliyorsun?' Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğrencisine sorduğu soru şuydu: "tavır ne oldu?" "Alaycı bir tavır hocam" dediler. O zaman biz ne yapıyoruz? Ne yapmak istiyoruz? Bunu da bir sorgulamamız lazım artık. Bilim eskiden olduğu gibi sade kitaplara falan yazılı kalmıyor. Hocam bir dergiden bahsetti burada. Çok güzel bir dergiymiş. Siz basıyorsunuz bilgisayarın tuşuna, Karabük'te burada şurada dünyanın her tarafındaki şeylere ulaşma şansımız var. Dolayısıyla bu algımızın değişmesi lazım. Ha bilim yapılıyor mu? Ne kadar yapılıyor? Bunun niteliğini tartışalım. Yani karşılıklı bilim ne kadar oluyor, ne kadar yapılıyor falan... Ama iyi ki de var mı-yok mu? En azından insanlar bir şeyler okumaya çalışıyorlar. Şehrin sosyalleşmesi açısından kültürel anlamda bir şeyler kattığına ben inanıyorum. Buradan şöyle bir kaç başlık derledim. Hocam kaç dakikam vardı? Bitti herhalde. Altı diyorlar. Vehbi Hocam baya bir çalışmış. Geçen birkaç gün İstanbul'da bir toplantıda görüştük. Fikir alış-verişi yaptık.

Şimdi bu sosyoloji, madem istihdam sağlayacak. Nasıl istihdam alanlarını genişletebiliriz? İstanbul'a geliyorsunuz, hocam şöyle bir şeyden bahsetmişti. Amerika'da saygın yüz meslek gurubu içerisinde sosyoloji sekizinci sırada galiba. Ben sekiz diye hatırlıyorum. Altıncı olsun veya on beşinci olsun, yüz saygın meslek içerisinde. **East & Feast**'den bahsediyoruz hocam. Şimdi şöyle taradım biraz, buraya gelmeden önce. Mesela Amerika'da Fransa'da İtalya'da Yunanistan'da sosyologlar 'ne iş yapar?' Enteresan şeylerdi. Bunlar da en önemlisi şuydu zaten, ben şu anda sosyal hizmet bölümü açtım Bolu'ya. Onun da vekaleten başkanlığına bakıyorum şimdi. Arkadaşlarımız diyecekler ki hem sosyal hizmet bölümü açıyorsun hem de bölüm başkan vekilliği yapıyorsun. Hoca olmadığından dolayı yani. Şu anda hoca da öğrenci de almadık zaten. Şimdi Avrupa'da sosyologlar ('sosyal hizmet' çatı birimi tanımdır) sosyal hizmet bölümlerinin yaptığı her işi yaparlar diyor. Yanlış okumadıysam, sosyoloji bir çatı bilim dalıdır. Zaten sosyal hizmetin ötesinde hele iki yılda Hacettepe'deki hocamız bu bölümdeydi zaten. Geçen sene Düzce'de sosyal antropoloji dersine girmiştim. Sosyal hizmet bölümüydü. Ders yoklamalarına baktım. İlk iki yılındaki dersin çoğu sosyolojide okutulan dersler. III. ve IV. yılda uygulamaya gidiyorlar falan. Şimdi ne yapıyor adam! Avrupa'daki elin adamı! İsim isim vermeyeyim şöyle bir kısa başlıklardan, Avrupa'da gelişmiş ülkelerden çoğunda sosyologlar; kamu ve özel sektörde uzman koordinatör, sosyal politika uzmanı, sosyal ve sağlık hizmetlerinde yönetici, sosyal politikalarda refah uygulayıcı, görevlerini yürütebilmektedirler. Ülkemizde sosyoloji mezunlarının tüm meslek kurumlarında, başta yerel yönetimler olmak üzere, büyük şehirlerde var ve başlatıldı. İstanbul Büyükşehir Belediyesinde var. Ankara'da bazı yerlerde var. Kentleşme, ajanslar, tarım, sosyal güvenlik sanayisi alanlarında olmak üzere devlet hizmetlerinin tamamında, özellikle mevcut eğilimleri analiz etmek ve geleceğe yönelik planlama ve alternatif politikaların yürütülmesi ve uygulanması, özendirilmesi gerekiyor. Bunların tamamını Avrupa'da yapıyorlar.

Bir diğerk husus da şu; Avrupa'da ve Amerika'da kâr amacı gütmeyen sosyal hizmet kuruluşlarının tümünde, tüm alanlarda, devlet kurmalarının ve idari görevlere gelebilmelerinin önu açılmalı. Böylece genç, yaşlı, kadın, çocuk veya personel eğitimi, vaka yönetimi, grup çalışması gibi istenen tüm mesleki çalışmalarını yapabilmelerinin önu açılmalıdır. Bunu yapıyorlar! Avrupa'da yapıyorlar! Bizde yok! Olmayan şeyler! Sağlık hizmetleri sektörünün hemen hemen her biriminde. Sağlık planlaması yapan özel ve resmi kuruluşlarının tamamında. Doktor-hasta ve hasta yakınlarının iletişiminde, aile planlaması danışmanlığında ve madde kullanımı hususların da rehabilitasyon danışmanlığı gibi böyle garip işleri daha çok yapıyor. Amerika'da sosyologların yaptığı görev, İtalya'da da öyle. Sanal sınav ile Yunanistan'da öyle. Hemen yanı başımızdaki Yunanistan'da sağlık ocağı veya diğerk birimler hastalıkları önleme veya planlama ve uygulama, hastaların toplumsal uyumunu sağlamak... Ayrıca sağlıkta hemşire, hekim ve hasta ilişkilerini düzenlemek açısından mutlaka sosyolog bulunduruluyor.

Geçen hafta ODTÜ'den Sibel hoca gelmişti Bolu'ya. Şeyden bahsetti! Bilmiyorum haberiniz oldu mu? İş-Kurdan (İş ve İşçi Bulma Kurumu) dört bin civarı danışmandan bahsetti. Yeni bir şey bu. İş-Kur'a müracaat etmiş bayanlara-kadınlara yönelik onların meslek edinmelerine, onlara danışmanlık etmek üzere bir şeyden bahsetti. Galiba dört ila altı ay içerisinde bir kurs almaları düşünülüyor. İlk uygulamanın Malatya'dan başlatılacağından bahsetmişti. Şunu sordum hemen; 'kimler istihdam edilecek bu alanda?' Olabilirse sosyologların düşünüldüğünü söyledi. Düşünce aşamasında bu. Daha bizden başka maliyeci var, işletmeci var, hemşire var. Hemşire 'aile danışmanı' olarak atandı. Onu da söyleyeyim. Aile danışmanlığı var. Hocam bahsedecek! Hemşire var, maliyeci var, halkla ilişkiler var, öğretmen var... Bir şey de yok. Bütün bir alan bir alt birim, aile sosyolojisine ayrılmış ve aileyi toplumun temel birimi olarak alıp dört yıl boyunca hemen hemen her türlü desteği dilinize dolandırılıyorsunuz. Sıkıntı yok! Hemşireler var! 'Hemşireler niye var?' bilmiyorum da. Ebeler vardı. Zaten evlere gidip danışmanlık yapıyorlar.

Hocam, şöyle toparlayalım o zaman! Danışmanlık ajanslarında çalışıyorlar kamu ve özel şirketlerin insan ve insan kaynakları yöneticisi ve danışmanı olarak çalışıyorlar. Emniyet teşkilatında suç, etnik azınlıklar, herhalde bu toplum polisi uygulaması vardı bildiğim kadarıyla. Bunlara yönelik mesela onları organize edecek onlarla birlikte çalışabilecek sosyologlar yok. Kent ve kırsal kalkınmayı modernize etmek ve yaygınlaştırmak noktasında, toplumsal kalkınma bölgesi alacaklar bu da yeni yeni başladı. Türkiye'de alınıyor bildiğim kadarıyla. Şurada mesela 'Çevre ve Şehircilik Bakanlığı' bünyesinde (hocam bunu düşünmek gerekiyor!) kent planlaması, toprak yönetimi, teknolojik gelişimlerin çevresel etkilerinin araştırılması ve sürdürülebilir kalkınmaya teşvik konusunda... Ayrıca çevre duyarlılığı, tüketim konusunda ve tüketicinin korunması için programları yönetmede yararlanılıyor. Mesela tartışma konusu olan 'din sosyologları'... Hocamla arada konuştuğumda bahsetmiştik. Diyanet İşleri Başkanlığı'nda 'din sosyolojisi' konusunda uzmanlaşmış olanlar Diyanet İşleri Başkanlığında ulusal veya yerel düzeyde sosyal refah sunan diğerk kuruluşların tamamında istihdam ediliyor. Avrupa'da mesela, görünür toplum örgütleri var. Unicef'te, Kızıl Haç'ta.

İster bizdeki Kızılay dersiniz ister Kızıl Haç diyebilirsiniz. Benim konuşmam burada bitti! Hocam, sürem doldu galiba. Vehbi Hocamın bu konuda çok geniş bilgi sunacağını bildiğim için çoğunu atladım. Sağ olsun işimi kolaylaştırmış oldu. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim efendim.

Prof. Dr. Sami ŞENER: Yapmış olduğu konuşmadan dolayı Yahya Hocama çok teşekkür ederim ve sözü Malatya İnönü Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkan Yrd.. Doç. Dr. Vehbi Bayhan Hocamıza bırakıyorum.

Yrd. Doç. Dr. Vehbi BAYHAN (İnönü Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı) : Teşekkür ederim Hocam. Bütün katılımcıları sevgi ve saygılarımla selamlıyorum. Ben Türkiye’de sosyologların hali hazırda ‘de facto’ olarak istihdam durumlarından bahsedeceğim. Öncelikle Türkiye’de sosyologlar -aslında sabah oturumunda bahsetmiştim- felsefe gurubu öğretmenleri olarak atanıyorlar. Aslında felsefe grubu öğretmenliği üst kimliğinde sosyoloji dersi değersizleştiriliyor. Seçmeli ders olarak okutuluyor. Bizim önerimiz Sosyologlar Derneği’nin bu konuda Talim Terbiye ile görüşüp (çünkü biliyorsunuz Milli Eğitim yeni bir yapılanmaya gidiyor 4+4+4 sistemiyle) bu derslerin bağımsız olması, özellikle lise bir ve iki de sosyolojiye giriş ya da aile sosyolojisi gibi bazı dersler verilerek düşündürülür çeşitlendirilebilir. Bu derslerin zorunlu verilmesi için -yine bahsettiğim gibi- sayısal olarak hazırlanan doktor olacak, mühendis olacak öğrencilerin de sosyoloji dersi alması gerekiyor. Onların önce kendilerinin farkında olmaları için de çalıştıkları toplumun farkında olmaları açısından gerekli. Bu şekilde gerekçelendirilebilir. Yine sosyoloji dersi almakla, demokratik geleneklere uygun olmak, vatandaş olmak da bizim temel sorunlarımızdan birisi. Bu konuda da bir katkı sağlayacağını düşünüyorum. Sosyoloji mezunları özel dershaneler ve özel öğretim kurumlarında felsefe grubu öğretmenliği yanında, rehberlik alanlarında çalışıyorlar. Ancak çoğu; geçici, güvencesiz ve iş garantisi olmadan düşük ücretlerle istihdam ediliyorlar. Tabiri caizse sömürülüyorlar. Dolayısıyla o konuda önemli. İlköğretim ve liselerde rehberlik öğretmenleri açığını kapatmak için -2011 yılı için geçerli- bir karar çıkartıldı. Bu kararı sivil toplum örgütleri önermişti ve bu konuda Kaliteli Eğitim ve Rehberlik Merkezi Derneği kuruldu. Ankara’da onun başkanlığını yapan benim eski öğrencim şu anda rehber öğretmen olarak çalışan Kadir İrsin de aramızda. Onun katkıları oldu ve iki dönem rehberlik öğretmenleri olarak sosyoloji mezunları atandı.

Tabi bu yeni sistemde (4+4+4 sisteminde) rehberlik uzmanı öğretmenlere ihtiyaç çoğalacak. Bu aslında geçici bir çözüm. Benim önerim (yıllardır bunu öneriyorum) rehberlik sistemi çok eksik işliyor. Türkiye’de okul sosyologu kadrosu ihdas edilmesi ve rehberlik birimlerinde rehberlik mezunları dışında, okul sosyologu da ihdas edilirse eş güdüm içinde çalışırlarsa, daha kapsamlı bir rehberlik hizmeti sunulacağını düşünüyorum. Lisedeki öğrenciler için rehberlik sistemi Türkiye’de çok yetersiz işliyor. Sosyologlar -rehberlikte çalışan sosyologlar- bu konuda bütüncül olarak olaylara bakıyorlar. Bireyi ailesiyle sosyal çevresiyle değerlendiriyorlar. Mesela Siirt’te yaşanan çok vahim bir durum vardı. ‘YİBO’da tecavüz’ vakası vardı. Biliyorsunuz onu ortaya çıkartan sosyolog, orada rehber öğretmen

olarak çalışan sosyologdu. Dolayısıyla daha farklı daha mesleklerinde iyi çalışıyorlar. Daha doğrusu mesleki rehberlik daha fazla yapıyorlar. Rehberlik alanında çalıştıkları zaman, uzun vadede okul sosyologu, belki Talim Terbiye Kuruluna önerilebilir. Zannediyorum sosyologlar derneği bu konuda görev yapacaktır. Devlet Planlama Teşkilatı ve Türkiye İstatistik Kurumu'nda uzman yardımcılığı ve uzman olarak görev yapıyor sosyologlar. Üniversitede bildiğimiz gibi akademik kariyer yapılıyor. Bahsetti hocam yeni kurulan bölgesel kalkınma ajanslarında sosyoloji mezunları alınıyor. Yine 'Gençlik ve Spor Bakanlığı' yeni kuruldu. Biliyoruz ki oraya yüz seksen sosyolog kadrosu ihdas edildi. Aslında bu kadroların ihdas edilmesi için gençlik şuraları yapıldı. Kayseri Bölgesinde yapıldı. Biz Malatya olarak gitmiştik. Orada gençlik merkezlerinde sosyologların çalışması gerektiğini ben o şurada belirttim. Hem yazılı hem de sözlü olarak müsteşar yardımcısına ilettim daha sonra. Yani farkındalığı arttırmak adına sesimizi duyurmamız lazım. Suskunluk saflarında kalırsak bizim farkımıza varmıyorlar. Yani ağlamayan çocuğa meme yok gibi bir kavram var biliyoruz ki. Bu anlamda sesimizi duyurmak zorundayız ve oradaki bu görüşmelerim olumlu sonuçlandı ve yüz seksen kadro ihdas edildi. Henüz bir alım yapılmadı ama önemli olan bu kadronun ihdas edilmesi idi. Tabii ki bu sadece gençlik şuralarında değil. Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun bir sürü yurdu var biliyorsunuz ve burada çok sorunlar var. Yani intihar vakalarından tutun diğer problemlere kadar o anlamda da sosyologlar burada istihdam edilebilir diye önerebiliriz. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nda genel idari hizmetlerden teknik hizmetler sınıfına alındı. Çorum Millet Vekili Cahit Bağcı'nın ve Sosyoloji Derneği'nin o dönemdeki çabalarıyla. Ama yine şu anda bir sorun var. Onu Sami Hoca tekrar görüşüyor. Çünkü Maliye Bakanlığı tekrar YÖK'e yazdığı yazıda teknik hizmetler sınıfı mı? diye tekrar tekrar soruyor. Aslında alay ediliyor. Yayınladığı halde böyle bir uygulamada problemler var. Sami Hoca'nın o konuda çalışması var. Dolayısıyla böyle sorunlar yaşıyoruz. Adalet Bakanlığı'nda 'Denetimli Serbestlik Yardım Merkezleri' koruma kurumlarında görev yapıyorlar. Yahya Hoca da bahsetti.

2005 yılında aslında sosyologlar kamuda, sosyolog unvanı ile çalışmaya başladılar. O çalışma alanlarından birisi de 'denetimli serbestlik' mesela. En son çıkan 5 Nisan 2012 tarihli kanun ile kabul edilen yönetmelikte 1050 sosyolog 950 psikolog ve 950 sosyal çalışmacı ve 1150 öğretmen kadrosu ihdas ediliyor. Ama bunlar daha alınmadı, teorik olarak ihdas edildi. Ceza evlerinde sosyolog kadrosu yoktu. Bu konuyla da ilgili Urfa'da yapılan bir çalıştayda - Avrupa Birliği'nin ceza izleme kurulundaydım ben- yine orada farkındalığı arttırmak adına ceza evlerinde sosyologun gerekliliğini hem yazılı olarak hem sözlü olarak ifade ettim ve daha sonra aralıktaki alımda ilk defa ceza evlerine sosyolog alımı yapıldı. Aile Mahkemesi mesela sosyologu alıyor. Aile Mahkemesi çok önemli. Tam bizim laboratuvarımız aslında. Ama maalesef orada da yine diğer sosyal bilim uzmanları var. Psikologlar var, sosyologlar yoktu.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına 'sosyal yardım ve inceleme görevlisi' olarak sözleşmeli atanacak. Yeni yeni alımlar başladı. İlanlar başladı. Daha doğrusu kaos olsa da bu konuda. İstanbul Büyükşehir Belediyesi 'sosyal hizmet' alanında sosyologlar istihdam

ediyor. Aslında yerel yönetimlerde de bunun kurumsallaşması lazım. İçişleri Bakanıyla görüşmek lazım bu konuda. Mesela belediyelerde de aile danışma merkezleri var. ‘Kadın Sığınma Evleri’ var ve diğer sosyal işlerle ilgili birimleri var. Burada sosyologlar görev yapabilir. Sosyal Güvenlik Kurumu’nda uzman sıfatıyla sosyoloji mezunları istihdam ediliyor. Sağlık bakanlığında istihdam edildi sosyologlar ama bunu yine Yahya Hocanın örnek verdiği gibi Amerika ve Avrupa’dan verdiği örnek gibi bütün hastane ve sağlık kuruluşlarında sosyal hizmet uzmanı nasıl görev yapıyorsa sosyologların da görev yapması gerekiyor. Çünkü halkın içinde faaliyetini yürütebilir. Doktor hasta ilişkisini ve diğer ilişkileri, organize ilişkileri araştırabilir. Tarım Bakanlığında -biliyorsunuz- sosyologlar istihdam edildi. 2012 yılında da sürecek bu istihdamlar. İçişleri Bakanlığında veri hazırlama birimine sosyolog alındı. Bu, aslında bütün emniyet müdürlüklerine nasıl psikologlar alınıyorsa, sosyologlarında istihdam edilmesi lazım. Gerçekten de polislerimizin sorunları var. Yani hem onlarda da intihar oranları fazla ve diğer açıdan sosyal danışmana ihtiyaçları var. Bu da aslında İçişleri Bakanlığıyla görüşülebilir. Yine bahsedildi. Aile Danışma Merkezlerinde maalesef sosyologun adı yok. Yine ilk defa sosyal hizmetler kurumuna 2005 yılında sosyolog atandı. Onunla ilgili yeni bir uygulama var; Aile Sosyal Destek danışmanı. Burada sosyoloji mezunları sosyologlara öncelik verilmeli bence. Aile çünkü sosyologun işi. Konuyla ilgili bir sürü ders alıyorlar. Bu konuyla ilgili (Sami Hoca bahsetti açılış konuşmasında) Bakandan randevu talep etti. O görüşmeler sürecek zannediyorum.

Yine bu durum yanında sabah bahsettiğim üzere aslında kendimizi bilmek adına, Türkiye’deki 55 sosyoloji bölümünde 4186 öğrenci alınmış. Buna karşılık Açık Öğretim sosyolojide ise 15.000 öğrenci alınmış. Dolayısı ile bir an önce açık öğretim sosyolojinin kapatılması gerekiyor. Evet tabi onu da vurgulayalım. Aslında zaman yetmediği için es geçiyorum. Açık öğretim sosyoloji için taban puan 157 tavan puan 476 aradaki farkı düşünürsek dolayısıyla toptan bir paradoks, trajik komik bir durum. Çünkü onlar da mezun olduğu zaman aynı hakları alıyorlar ve kapatılması lazım. Çünkü önceden yaşadık biz bunları. Bir açıldı kapatıldı şimdi tekrar kapatılması lazım. Türk Dili Edebiyatı bölümü kapandı. Hatta ivedi olarak Sosyologlar Derneğinin bir an önce YÖK Başkanı ile görüşüp yeni hazırlanacak olan kılavuzda önceden kapatılırsa karar alınırsa kılavuzda yer almayacağımı düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Sami ŞENER: Yrd. Doç. Dr. Vehbi Bayhan’a teşekkür ediyorum. Ve son olarak genç bir sosyolog ve genç bir üniversiteli. Bartın Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı sayın Yrd. Doç. Dr. Ali Öztürk’e sözü veriyorum.

Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK (Bartın Ü. Sosyoloji Bölüm Bakanı) : Teşekkür ediyorum sayın başkan. Öncelikle bizi burada ağırlayan Karabük Üniversitesi Sosyoloji Bölümüne ve Bölüm başkanı Sayın Hür Mahmut Beyin şahsında emeği geçen tüm herkese teşekkür etmek istiyorum. Bizi dinleyenlere de derin saygılarımı sunuyorum. Tabi ben programda yoktum aslında. Hocalarım beni gördü: "gençleri temsilen gel bir iki kelam et" diyerek teveccüh buyurdular. Dedim, "hani ben çok sağlıklı konuşmayı beceremem.

Usulsüzlükler yapabilir, birtakım yanlış anlamalara sebebiyet verebilirim” diye. Bu konuda kendilerinden peşinen icazet aldım. Nihayetinde netameli ve gergin konular masaya yatırılmaktadır. Onun için hata ve kusurlar işlersem hoşgörün lütfen.

Sabah da birtakım çok tartışmalı konuşmalar oldu. Kimi yaklaşımlarda bazı tespitler ya da sosyoloji veya sosyal bilimler adeta fen bilimlerine benzer-ki bu da artık tartışılmaktadır- bağlamsız disiplinmiş gibi bir algı çok öne çıktı. Bütün bu sorunların içerisinde bence hayatiyet kesp eden temel sorunlar var. Öncelikle yapısal sorunlara değinmek gerekir. Bu yapısal sorunlar; evvela sosyolojinin çıkışı, gelişimi ve bu güne gelmesiyle ilgilidir. Bizim gerçeğimiz ve mümkün zihinsel düzeneklerimiz ile bu sorunlar arasında asimetrik birbiriyle uzlaşmaz bir takım süreçler var. Örneğin; özellikle sosyolojinin çıkışının Batı menşeli olmasının anlaşılmanın ötesinde birtakım postulat ve veri-tabanı muvacehesinde kıymeti var. Daha demin, hocam örneğin bazı sorunlara işaret ederken ister istemez zemin belirleniminde bulunma ihtiyacı hissetti. Örneğin İtalya'da böyle İngiltere'de böyle filan denmesinin kendi başına medeniyet uygarlık savıyla ilgili bir boyutu var. Çok uzatmadan bir slogana dönüşebilecek formülle diyebilirim ki, aslında epistemoloji dediğimiz şey de büyük ölçüde budur. Yani epistemoloji tamamen olmasa da esasen Batı Uygarlığının bir hikâyesidir ve Batı'nın kendisi üzerinde düşünmesinin bir sonucu olarak doğmuş sistematik bir düşüncedir. Buna mukabil bizim uygarlığımızda bilgi üretme biçimi olarak toplumun doğrudan bilimin konusu yapılmadığı söylenebilir. En azından pek yapılmamıştır. Tamamen yapmaz anlamında değil ama daha çok, belki değerler üzerinden birtakım dönüşümler vardır. Mesela sabahleyin de sosyolojinin anlaşılmasında ayırt edici bir kavram olarak 'özgürlük' kavramı geçti. Ama o haliyle bir talihsizlikti çünkü 'özgürlük' kavramı geçerken; bir Batılı için özgürlük kavramı, bizim anladığımız manada ayine-i sabite biçiminde anlaşıldığı bilincinde olmaksızın geçti. Çünkü biz özgürlüğü doğrudan semantik bağlarıyla anlıyoruz. Yani özgürlük ne kadar, kimin için, nasıl falan...gibi. Oysa Batılı bir birey için bu tartışmalar çok geride kalmış ya da doğrudan spesifik felsefi tartışmalardır. Bunun böyle tartışılması söz konusu değildir. Bu bağlamda artık özgürlük sosyo-epistemolojik bir değerdir ve mesela kavram konu olduğunda içeriği tarihsel süreçle doğar. Kadın hakları, kiliseyle olan mücadele, diğer haklar vs. yani kendi sorunlarının tecrübelerinin kavramsallaşması olarak bir anlam kazanır. Neyse, o sorunlar üzerinden perspektife edici, kavramlaştırıcı ve sistematik bir algı üzerinden doğar. Yani kavram kendi gerçekliklerinin algılandığı ve sistematize edildiği özgünlükle anlamlılık kazanır. Dolayısıyla örneğin sizin için hayatiyet kesp eden bir sorunuza, bir batılı tarafından folklorik bir önemle algılanabilir. Çünkü onların kendi kişisel/tarihsel hikâyesinde sizin o tecrübenizin veya sorununuzun yeri olmamış olabilir. Bu yüzden öncelikle bu bilimin doğuşunun ve gelişiminin hikâyesini bilmeden burada sonuçları üzerinde bir çözüm üretmeye kalkarsak ki çoğu kez böyle yapıyoruz, bu konularda herhangi bir çözüm üretmeyiz ve bunun akabinde bugün gelişen dünyada ve Türkiye'de sosyolojinin yeri önemli çıkmazlara sürüklenebilir. Ki esasen Türkiye'de hala sosyoloji nedir ve ne işe yarar sorusunun cevabını bu kadar merak etmemizin en büyük sebeplerden birisi de budur.

Sosyoloji bilim olarak ortaya çıktığında büyük sorunlara cevap bulmaya çalıştı. Bunları uzun uzun anlatmanın imkânı yok. Ancak teknik bir tanımlama üzerinden diyebilirim ki modern dönemi tanımlayan iki büyük faktör sosyolojinin de karakterini belirledi: bunlar yeni devletin ortaya çıkmasıyla siyasal kadraja alınmış insanın kaostan kurtulabileceği bir sistem üzerinden tanım bulması ve büyük ekonomik değişmelere bağlı olarak ekonomi algısı üzerinden bilimsel bilincin odaklanmasına dayalı gelişmelerdir. Bu da sosyolojiye özel bir hizmet alanı açıyordu. Sosyoloji çıkışı itibarı ile öncelikle devlete hizmet etmek, çıkar guruplarına hizmet etmek ve kısmen de muhalif ve yıkıcı örgütlere söylem üreten bir bilgi alanı olarak görüldü ve büyük ölçüde de modern dünya görüşünün ajandasını üreten çatı bir bilim formu olarak kendini gösterdi. Sabah ki tartışmanın da aslında kısmi boyutu bundan kaynaklanıyor. Çünkü bu bilinç kaymasının temelinde sosyolojinin rollerinden birisinin de modern insanın seküler dinini ifade ediyor olması yatmaktadır. Yani bu basit bir çalışma alanından doğmuş zihin kayması değil aslında. Ancak elbette ki anakronik ve uygulanamaz bir arbitraj sansasyonudur. Fakat buna karşılık az taraftar bulmuş değildir. Uzun süreler ve büyük bir kitle için neredeyse tek meşru hareket noktası bu nakısaydı. Ama sosyolojinin bize gelme sebeplerinin elbette başka bir hikayesi de var.

Biz de tabii bir o manzarayı seçmiş kümede bulunan insanlar olarak sosyolojiyi başta çok önemsedik ve ilk kurulan sosyolojilerden birisinin de İstanbul Sosyoloji olması, yani Darülfünun'un olması tesadüfi değil. Ancak şunun şurası kesin ki; derin konular üzerine yapılmış teorilerin (burada teorilerle pratik ayrımı çok ısrarla vurgulandı) uygarlıkla ve medeniyetten bağımsız bir şey değildir. Teori sizin o sorunları -yani Batı Aydınlanması- bize şunu söylüyor: Kendi gerçeğimi gözümüzün gördüğü şeyi aklımla sistematize edeceğim. Yani buradan bir hikaye çıkar. İşte siz eğer kendiniz için böyle bir hikâye çıkaramıyorsanız, sosyoloji falan yapıyor değilsiniz. Öyle olduğu içindir ki sosyoloji bir dönemin sınırlılıkları içerisinde kalmış gibi bir izlenim veriyor ve nitekim Batı için sosyolojinin krizi son dönemlerde inanılmaz bir tartışma konusudur. Çünkü Batı kendi açısından bir uygarlığın kriziyle karşı karşıya. O uygarlığı garanti altına alacak çatı sistemi çökmeye doğru yüz tuttuğu için, bir parçalanmaya doğru yüz tuttuğu için, onu en iyi ifade eden sosyolojide de böyle bir kriz yaşadığını fark etti.

Peki bunu böyle anlamamız bize neye mal oldu? İşte bütün bu yaşananlardan sonra biz daha çok kendi kurumsal yapılarımızı böyle bir şeye ihtiyaç var diye yapıyoruz. Bu transfer zihne bağlı olarak örneğin dağdaki çobanı alıyoruz getiriyoruz, ben seni adam ettim diyoruz. Ya da baba diyor ki "git oğlum benim gibi olma". 'Benim gibi olma' diye başlayan babasının, oğluna öğüt olarak verildiği bir eğitim sistemi yaşayabilir mi? Yani onun üzerine birçok şey, daha birçok tartışma konusu var. Bunların hepsine uzun uzun değinmek mümkün değil. Bu tip yapısal sorunların acilen masaya yatırılıp yeniden bir sosyoloji ifadesi kuramına doğru yeninin, gerçekçi bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Ama bunu tek başına sınırlı bir metodolojik alanda değil; belki, uygarlık temelinde de insanı yeniden anlama üzerine inşa edeceğimiz bir bağlam üzerinde yapmalıyız. Böylece gerçekten kendi sorunlarımızla, elbette

bu bilicin de katkısıyla, uygarlığımız arasındaki bağı dayalı olarak yeni çözümler, kavramlar ve sistematikler üzerinden bilimsel bir faaliyet yapabiliriz.

Aslında benim kanaatim; gerçekten sosyoloji, pür-devlete, pür-çıkarcı gruplarına ve yıkıcı muhalif güçlere bir söylem üretme alanı dışına çıkararak yeni bir alana ihtiyaç duyuyor. Çünkü bunlarda artık tek başına bugünü ifade edecek şeyler olmadığı gibi sorunlarımızı da çözmekte yetersiz bir perspektif ve veri tabanı. Yani bugün birçok tartıştığımız kavram ve kuramın tarihi geçmiş, anakronik kavramlar üzerine kurulup tartışılıyor. Bu çok müthiş bir sapma. Bunu yeniden tartışmalıyız. Bu anakronizmin dönemsel olarak karşılığı var. İkincisi ise uygarlıklar arasında epistemolojik sapmaya dayalı olarak bir boyutu var. İşte benim kişisel kanaatim; biz, bugün yeniden bir sosyoloji yaparsak ki ('bu sosyoloji de neydi?') o konu medeniyete hizmet eden sınırlı, lokal bölgeye değil elbet medeniyete hizmet eden bir sosyoloji olursa, medeniyeti dönüştürücü veya medeniyeti anlayarak değiştiren ve onu rafine eden boyutlarıyla birlikte anlamlı bir boyuta taşınacak. Böyle bir sosyoloji üretebilirsek bugün, Batının kendisi açısından yükselişinin sınırlılıklarına doğru ilerlemesiyle bir takım düşüşler yaşamasına karşın, insanlık savunusunun yeni merkezler arayacağı bağlamında farkındalık sahibi olursak, biz de kendi uygarlığımızdan sosyolojiye bir çıkış yolu bulabiliriz diye düşünüyorum. Aksi takdirde tamamen üçüncü-dördüncü sınıf kahve tartışmaları (ama belki bunlar entelektüel kahve tartışmaları) bağlamında bir sosyoloji, günümüzü ilgilendirmeyen, gerçekten insanlığı da ilgilendirmeyen sıkıcı fantezilerden mürekkep bir sosyoloji. İşte bu kısır döngüden kurtularak 'sosyoloji nedir?' 'ne işe yarıyor?' dendiğinde, bir karşılık olmalı elimizde.

İşte bu minvalde sosyoloji meslek ilişkisini de ele almak durumundayız. O yüzden ikinci bir sorun olarak, mesleki tartışmalara kısaca değinmek istiyorum. O da şu, bugün dünyada mesleklerin kendisinin veya okulla meslek arasında ya da eğitim sisteminin verdiği meslek arasında da ciddi bir tenakuz var. Yani şunu ifade etmek istiyorum. Bugün biz insanları iş bulmak için mi okutuyoruz? Üniversitenin işlevi bir bütün olarak bu mu? Açık söylüyorum! Üniversitenin işlevi başka bir sosyal hayat bağlamını üretmenin imkânıyla da ciddi anlamda alakalı bir dönüşüm sergiledi, sadece bunu görmek bile yeni bir tartışma alanı. Yani üniversiteler artık başka bir sosyal gerçeğin bir parçası. Bu değişimi görmeksizin bizim kafamızdaki klasik manasıyla ilmiyenin merkezi gibi algılama, başlı başına bir sorun. Artık üniversiteler öyle değil, gerçekte zaten bizde 'öyle miydi bunlar?' da ciddi anlamda tartışılması gereken şeyler. O yüzden eğer nitekim pratiğe döndüğümüz an birçok konuda iflas ediyorsak, bu beslendiğimiz paradigma ve yaşadığımız realite ve bu realitenin dönüşümü içerisinde bir çözüm bulamamızın bizim veritabanımızla alakalı olduğunu düşünüyorum. O zaman sosyolojinin yeni işlevinden başlayarak, üniversite ve sosyal gerçekliğimizin tüm bu dönüşümleri arasında mümkün simetrik modeller önerebiliriz. Bunları daha uzun imkânlar olursa tartışırız diye ümit ediyorum. Ve vaktinizi çok fazla almak istemiyorum. Çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Sami ŞENER: Küçük dedik ama büyük laflar ettin. Arkadaşımıza çok teşekkür ediyoruz. Güzel bir sunum yaptı. Kendi adıma da teşekkür ediyorum. Şimdi herkes bugün konuşmaları arasında sosyoloji ve sosyolojik kelimesini kullandı. Yani demek ki bir anlamda topluma girmişiz ama hangi noktada girmişiz?

Demek ki 'sosyolojik bakış' gerekli. Toplumda bazı hususların anlaşılabilmesi için 'sosyolojik perspektifin' bir dersi olduğunu bu şekilde anlıyoruz. Peki o zaman üniversiteyi neden toplumdaki uzaklaştırıyoruz. Yani üniversite topluma ışık saçmayacaksa, eğer topluma faydalı mesleki bir eleman yetiştirmeyeceksek, sadece entelektüel yetiştirmesinin ne anlamı var. Ha 'yapmayacak mı?' Tabii ki yapacak! I. oturumda -Muammer Hoca'nın kaygılarını gidermek bakımından ve Aynur Hoca'mda açıklamalarla biraz destekledi- elbette üniversitelerden bilimsel bilgiyi, bilimsel düşünceyi, bilimsel bakışı insanlarımız gençlerimiz alacak. Ha bunlar özgürleştirici, öncü, yeni fikirler üretici insanlar haline gelecek. Ama diğerleri de meslek adamı olacak. Dolayısıyla bunları birbirinden ayırmamız mümkün değil. Nasıl ki bilimde pratiği teorikten, teorigi pratikten ayıramıyorsak, her metodoloji kendi uygulamasıyla kendini ispat eder. Yani metodolojinin doğru mu-yanlış mı? Eksik mi-fazla mı? olup olmadığını uygulamada ortaya koyduğu bir takım gelişmelerden anlama imkanına sahibiz. Yani onları birbirinden ayırma hakkına sahip değiliz ve doğru da değildir. Yani bir nevi metodolojiyi uygulamayla onarmaya çalışıyoruz. Bu sürekli devam edecek ve hiçbir zaman birbirinden ayrılmayacaktır.

Birinci oturumda kendi soruyla birlikte kültür ve değer alanları konusunda biraz temas etmeye çalıştım. Yani hiç bir bilgi kültürden bağımsız olamaz. Yani bilginin şekillenmesi ve bilginin pratiğe aktarılması o kültür ve hayat felsefesi doğrultusunda gerçekleşecektir. İşte bütün sosyoloji tarihine baktığımızda -Ali Bey arkadaşımızın da dediği gibi- Batıda ki problemler çözüm yolu bulmak için bilimsel teoriler geliştirdi. Ama bu da neden ideoloji ve değer yargısı noktasında tereddüdümüz oluyor? Çünkü Batıda parçacı bir anlayış var, çatışmacı bir anlayış var ve dolayısıyla ideolojiler üretildi.

Medeniyetler kolay kolay üretilmedi. Üretilmezdi de! Medeniyetler sosyal bir mühendislik olarak ancak oluşturuldu. Çünkü değer yargıları ortak değildi. Batıda ideolojiler nasıl ki bilimlerin veya teorilerin temeli olduysa o zaman bizde de bizim medeniyetimizde de hakim kültür ve değer yargıları olduğunu düşünüyorum. Özellikle tabii kültürü oluşturan en önemli öge olarak değer yargılarıyla şekillendirilmiş yeni bir sosyal bilgiler anlayışının - sadece bizim medeniyetimiz için değil- dünya medeniyetleri için de bir ufuk açıcı olacağını düşünüyorum. Ali Askar'nin 'Büyük İnsan' Tipi, Arnold Toynbee'nin 'doğu-batı insanından oluşacak yeni bir insan tipi', efendim Maurice Duverger'nin 'üst insan' açılması. İşte ideolojilere ve değerlere fazla takılmayalım. Yani hepsini ortaya koyalım şeklindeki bir takım anlayışlar korkularımızın yersiz olduğunu ve eğer sağlam bir teori oluşturuyorsa ve bu teori toplumda karşılığını görebiliyorsa, bundan hiçbir endişe duymamıza gerek yok. Yani dolayısıyla sosyoloji kendi yol haritasını oluşturduktan sonra ve bu yol haritasını da kendi özellikle de yakın toplumsal problemlerimiz üzerinden oluşturduğu müddetçe ben ciddi bir

problem olabileceğini düşünmüyorum. Ve sosyal bilim sakın ola ki seçkinlerin bir uğraşı olmasın. Sosyal bilimlere mümkün olduğu ölçüde toplumun her katmanında yer vermeyi gerekli görmekteyiz. Bir zamanların, belli bilim dallarının entelektüellerin arasında tartışıldığı bir nesne gibi görülmesi noktasına da gelmemek durumundayız. Çünkü sosyoloji toplumu bir yere taşımak zorundadır. Elindeki metotlarıyla, bir takım bilgi kaynaklarıyla, bir takım değer kaynaklarıyla, gelenekleriyle toplum bir seviyeden alınıp daha güçlü seviyeye götürmek gibi önemli bir görevi üstlenmektedir. Ben şahsen sosyoloji bölümü öğrencilerimize diyorum ki: Çocuklar öğretmenliği düşünmeyin. Her 100 kişiden beşi öğretmen olacak. Kamuyu da çok fazla düşünmeyin diyorum. Kendinize yeni sosyal hizmet alanları oluşturun ve bunu düşünün. Yani bu bir toplumsal grupta olabilir, vakıfta olur, bir şirkette olur... Yani nerede açık varsa... Dolayısıyla hani üniversite eğitiminin eleştiren, analizci, bir takım sistemleştirici düşüncesi dediğimiz hadiseyi bu toplumsal yapı içerisinde aramaya çalışmalıyız. Bunu teklif ediyorum. Ve böylelikle onları o klasik bilginin dışına çıkarmaya gayret ediyorum. Yani toplum bize çok alanlarda ışık verebilir. Toplumsal sistem birçok iş ve araştırma alanları ortaya koyabilir. Yani bunu iyi görebilsek, iyi izleyebilirsek, iyi gözlemleyebilirsek bunları rahatlıkla elde edebileceğimizi düşünüyorum.

Ben kendimden örnek vermek istiyorum biraz da. Bu konuyu biraz yere indirmek istediğim için. Biraz daha pratik örnekler üzerinde durmak istiyorum. Alan dışılık konusu geldi. Uludağ Üniversitesi'nde yüksek lisans sınavına çağrıldım. İki tane polis vardı ve tez savunmalarında sordum; 'Neden bu alana girdiniz?' Dediler ki "toplumumuzu öğrenmeden toplumun suçu, suça iten nedenlerini bilmemiz mümkün değil. Dolayısıyla bizim sosyoloji yapmamız lazım dediler. Sosyoloji de bilgi sahibi olmamız lazım" dediler. Sakarya da bir tarihte iki tane mühendis öğrencim bizim bölümümüzde doktora yapmak istedi. Biri makine mühendisi diğeri endüstri mühendisi. Dedim ki çalışacağınız kaynaklar bunlar. Bundan sınav yapacağız eğer kazanırsanız sizi alacağız. Bu ikisi de girdi doktora. İki de doktora öğrencisi oldu. Geçen yıl bir tanesi Konya da büyük bir şirketin yönetim müdürü olarak - endüstri mühendisi olarak- fabrika müdürü olarak tezini bitirdi. Tezi de sanayi işletmelerinde insan kaynakları yönetimi. Ve öyle enteresan bulgular çıktı ki. Şimdi alan dışılık aşlında sosyologların çekinmemeleri gereken bir konu. Zaten birçok alanın içerisindeyiz. Şunu söyleyeyim endüstri mühendisliği bölümünde hocalık yaptım. Makine mühendisliği bölümünde ders verdim. En çok seçilen dersler benim derslerimdi. Yani biz sadece sosyal bilimlere değil, aynı zamanda mühendislik bilimlerinin derslerini sunmamız ve onların ufuklarını açmamız lazım. Bu anlamda da böyle bir vazifemiz var. Tabi bunu sosyoloji milliyetçiliği bağlamında değil ama Türkiye'de sosyolojinin anlaşılması sebebiyle bir vurgu yapmak düşüncesiyle bu işi yapmak gerekir. Yani kaybedilmiş bir takım haklar var, bu hakları elde edinceye kadar sosyolojiden yana olacağız. Ama bu haklar normale geldikten sonra da sosyal bilimci perspektifimizi genişleteceğiz. Artık sosyal bilimler arası çalışmanın belki de yanında olacağız.

Şimdi bizzat yaklaşık 6-7 yıl boyunca piyasa da yapmış olduğum işlerden birkaç tane örnek vermek istiyorum. Bir sosyolog olarak insan kaynaklarının sosyal boyutu projesi

yaptım. Yeniden yapılanma projeleri yaptım. Yaklaşık 10-15 tane ‘eğitim ihtiyaç analizi’ araştırması yaptım. Bunların hepsi özel ve resmi kurumlarda olmuştur. Müşteri araştırmaları yaptım. Motivasyon araştırması yaptım ve çeşitli kurumlarda da yönetici personel ve bir takım insan kaynakları birimlerindeki elemanların eğitimlerini sürdürdüm. Şu anda da kentsel dönüşümle ilgili bir araştırma yürütüyorum. Dolayısıyla bu benim sosyoloji bilgimi daha köklü bir biçimde gözden geçirmeme ve beklide birtakım ilkeler oluştururken daha sağlıklı bir takım bir kararlar almama yardımcı olmuştur. Dolayısıyla biz -geçen çalıştayda bir arkadaşımızın söylediği gibi- yani biz sırf sosyal hizmetlere kaynakmısz gibi bir niyetimiz yok. Bundan dört ay önce, üç ay boyunca ABD de kaldım ve ABD deki sosyologların yaptığı, sosyal hizmet denilen o çalışmalar hakkında yüzlerce örnek topladım. Dolayısıyla önceki tecrübelerimi (İngiltere deki ve ABD deki tecrübelerimi) topladığım zaman ve birde bazı ülkelerde ki Avusturya, Çekoslovakya ve Polonya gibi ülkelerdeki tecrübelerime baktığımda sosyal hizmetler diye önümüze konan bilim dalının dünyada başka bilimlerle beraber olduğunu, başka bilimlerin şemsiyesi altında bir uygulama alanı olduğunu görüyoruz. Peki niye böyle oluyor? İşte açılış konuşmasında bahsettiğim gibi bir takım bürokratların Türkiye’de bilim adamlığına soyunmaları ve bir takım toplumsal sistemi sosyal mühendislik mantığı ile yeniden biçimlendirmek istemelerinden kaynaklanmaktadır. Bu gerçekten çok tehlikeli bir konu. Dolayısıyla biz Sosyologlar Derneği olarak bu konuda elimizden gelen bütün çabayı göstermeye kendimizi adadık. Bu açıdan tüm sosyologların desteğini bekliyoruz. Sosyologlar -gerek bilimsel anlamda gerek pratik anlamda- kendilerine iş alanı açamadıkları müddetçe kendi bilimsel varlıklarının da sona ereceğini kabul etmek zorundadırlar. Çünkü yarın bize ihtiyaçlar olmadığı zaman, insanların bu işe ihtiyaçları olmadığı zaman ne sosyoloji bölümüne giden öğrenci bulunacak ne de sosyologlar kendilerine iş bulabilecekler. Ben bu çalıştay toplantılarından şöyle bir sonuç çıkardım. Biraz önce Beril Hocamla da konuşmuştuk. Bizim aslında artık konu başlıklarını bırakıp bir takım detay çalışmalarına başlamamız gerekiyor ve Sosyologlar Derneği olarak önümüzdeki yıl belki de önümüzdeki yıla varmadan İstanbul da bir toplantı düzenleyip, yani hiç olmazsa 3 gün toplantı yapıp grup çalışmaları oluşturmak suretiyle ve daha sonra bu grup çalışmalarından çıkan sonuçları tartışmak suretiyle; ‘artık sosyolog ne yapar?’, ‘sosyoloji ne yapmalı?’, gibi tartışmaları en azından ortak bir görüş birliği içerisinde şekillendirmenin faydası olacağına inanıyorum. Bu anlamda da bir çalışma içerisine ben girmek istiyorum.

Ben teşekkür ediyorum ve artık soru faslına geçiyorum.

Prof. Dr. Beğlü DİKEÇLİGİL: Gerçekten de her bir konuşmacıyı kana kana dinledik diyebilirim. Her birinden ayrı ayrı istifade ettim. Çok teşekkür ediyorum toplantı için. Benim bir sorum olacak. Sadece bir şeyi soracağım. Genel olarak katılıyor musunuz diye? Olumlu da bir yorum yapacağım kısaca. Bu anlatılanlardan ben şunu anlıyorum. Yani biz aslında talebi yaratmalıyız, arzı biçimlendirmeye çalışırken. Bu tür nerede kadro var? Şu var-bu var... Bu çalışmaları yaparken ona olan talebi de en iyi şekilde sunmak gerekiyor. Bu işinde gerçekten sosyolojik düşüncenin ne olduğu, artık o paradigma temelinde ancak uygulamalı sosyolojinin yapılabileceğini ve bunun içinde teorik bilgilerin yanı sıra yöntem derslerinin çok önem

kazandığını düşünüyorum. Eğer çok iyi araştırmacılar yetiştirirsek onlar sosyolojinin herhangi bir alanında, gittikleri her yerde o değerli kitaplardan okur ve daha fazla bilgi edinir ve orada bir şey üretebilir. Ama bizce önemli olan bir araştırmacının nasıl yapıldığını, sorunun nasıl üretildiğini, teorinin nasıl geliştirildiğini bilen araştırmacılar yetiştirilmesinin gerekli olduğunu düşünüyorum. Kısmet olursa biz bu sene lisansa öğrenci alacağız. Hangi sınıfta olduğunu bilmiyorum ama öğrencilerimize akademik yazı yazma dersleri koyduk müfredata. Bu derslerde raporun nasıl yazılacağını makalenin nasıl yazılacağını, akademik çalışmaların nasıl yapılacağını öğrencilerimize öğreteceğiz.

Teknoloji çağındayız. Sunum nasıl yapılır bunların da öğretilmesi gerekir. Lakin bazı hocalara fazla iş düşüyor. Eğitim programlarımıza çok sık bakmamız gerekiyor. Hocaların genel başlıklarla ödev verme alışkanlığından vazgeçmeleri gerekiyor. ‘Ailenin değişimi’ gibi çok geniş kapsamlı ödevler verip, okunmayan ödevler üzerinden not verme alışkanlığından vazgeçmeleri gerekiyor. Hoca eğer ödevi okuyup da geri bildirim yapacaksa yapsın, yoksa o yanlışlar tekrar edile edile öğrenci artık o yanlışı doğru zannediyor. Ben doktora danışmanlıkta bunu yaşadım. Niye düzeltme yaptın hocam diyerek bana bozulan öğrencim oldu. Dolayısıyla en uygun talebi oluşturmaya çalışırken ilk yapacağımız iş iğneyi biraz kendimize batırmak olmalıdır diye düşünüyorum. Ben bunları ifade etmek istedim. Bu konuda da sizlerin yorumlarınızı duymak isterim. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Sami ŞENER: Sosyologlar derneğinin açılışında ben bir cümle kullandım. Dedim ki sosyologlar diyorlar ki ‘hep işlerimiz yoğun’. Ama yarın bir iş verilirse acaba bu işi nasıl yapacaklarını biliyorlar mı? Ha bu konuda tabiri caizse iğneyi başkasına çuvaldızı kendimize batırmamız lazım. Yani nasıl problem çözeceğimizi, hangi metotla olaylara bakabileceğimizi elbette bu teoriler doğrultusunda ki -Muammer hocamızın da belirttiği gibi- biz teorilere karşı değiliz. Yani teorilerin bizim problemlerimizi çözüp çözmediğini sorgulamak zorundayız. Yani bu sorgulamanın sonucunda da o teoriler içerisinde bizim problemlerimizi çözebilecek olanlara da sahip çıkıyoruz. Yani bu konuda bir ayırım yapmak gibi bir lüksümüz yok. Dolayısıyla her bilgi saygıya değerdir. Uygulama da uygularız. İyi netice görürsek ona sahip çıkarız. Benim söyleyeceklerim bu kadar.

Prof. Dr. Müzeyyen Güler: Ben burada bulunanların hepsinden kendimi daha kıdemli olarak görüyorum. Ve birçok arkadaş benim 50 yıl önce Durkheim’dan, Agust Comte’dan objektif olarak yaklaşma konularına ilişkin dersler aldığımı ve yahut ta bu yaklaşımı öğrenmiş olduğu bilmesini isterim. Yahya Mustafa Hoca görüşlerimi subjektiflik olarak anlattı veya açıkladı. Ben orada dediğim gibi objektifliği çok yıllar önce öğrendim. Kendi toplumuma bakarken ben objektif olma kaygısını yaşamışımıdır. Dinin gereklerini yerine getiren bir kimse olarak ama bazı şeylerin aşırılığa kaçtığını görerek ve de objektif davranmak suretiyle, bu şekilde değil de daha ayrıntılı ve yahut da daha dengeli olması benim isteğim ve dileğim şey olduğu şeklinde dile getirdim. Aslında Sami Şener hoca sosyoloji alanının dışına çıkmak, sosyolojiye zenginlik katar derken, ben de toplumdaki tek-tiplik yerine toplumdaki insanların daha değişik etkinliklerde bulunmasının topluma zenginlik katacağı anlamında subjektif olduğumu

söyledim. Yani subjektifim şöyle ki; toplumda tek tiplikten yana değilim çok yönlülükten çok kültürlülükten yanayım. Onun için subjektifim evet ama böyle bir gerçek varsa be bunu göz ardı etmek söz konusuysa ona karşı çıkıyorum. Yani herkes aynı şekilde mi olmalı? Yani aynı şekilde mi düşünmeli? Normalin olan şeyin, sosyolojinin diğer bilimlerle desteklenmesi halinde zenginleşeceğinin kabulünün yanında, toplumda sadece dinsel kimliğin değil başka kimliklerin de başka özelliklerinde katılması halinde daha da zenginleşeceğini düşünüyorum. Eğer bu düşünme subjektiflikse evet subjektif yaklaşıyorum olaya. Mesela Mustafa Hoca dedi ki; 'artık küçük üniversiteleri kabul etsinler'. Yani büyük ve eski üniversiteler küçüklere itibar etmiyorlar. Biz, biraz da bundan almıyoruz. Peki bu da bir ön yargı değil midir? 'Büyük üniversiteler bizi kabul etsinler' derken, o zaman büyük üniversiteler ön yargılı. Eğer 'küçük üniversiteler bizi niye kabul etmiyorlar? Biz de burada varız' diyorlarsa bu da bir ön yargıdır. Yani toplumu daha çok yönlü, farklılıklarıyla dikkate almaktan yanayım. Ve bu dünyanın da gidişi aslında tek-tipleştirmenin gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası düzeyde yanlış olduğu kanaatindeyim. Kapıda bir yazı vardı "Türkçe konuşulsun artık her yerde, dergâhta, sokakta, pazarda" falan diyen yönetici bugünün Türkçeye karışan sözcüklerine itiraz ediyor. Birde dünya eğer tek-tipleştiriyorsa bazı sözcüklerde ulusları ve uluslar arası bir geçiş söz konusuysa bu da yanlış. Kendimizi hem koruyacağız hem de çokluktan yana olacağız. Ben bunu söylemek istemişim. Teşekkür ediyorum

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin KOÇAK: Ben soru sormayacağım. Korsan bildiri de sunmayacağım. İki konuda ekleme yapacağım. Mustafa ve Sami hocama anlamların etkileşimi konusunda katıldığımı bildirmek istiyorum. Bilgilerimi de sunacağım onu da söyleyeyim. 1993 ODTÜ Sosyoloji mezunuyum. Ama ondan sonra Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinde Kentleşme ve Şehir konusunda yüksek lisans ve doktoramı yaptım. Şu anda yine sosyoloji bölümünde öğretim üyesiyim. Bölümümde 'çevre ve kentleşme' ile ilgili dersleri yürütüyorum. Ve ben sosyoloji bölümünde Ankara Siyasalda yüksek lisans ve doktora eğitimi almanın çok faydalarını gördüm. Zenginlik olduğunu düşünüyorum. İlk girişimlerden korkmamak lazım. Ben Karabük Üniversitesine teşekkür ediyorum. Çok verimli olduğunu düşünüyorum.

Kadir İrsin: Aslında ben -affınıza sığınarak- sosyoloji mezunlarının, daha doğrusu işsiz kalan mezunların, bizlerden istihdam alanlarının geniş tutulmasına yönelik çalışmaların beklediğini ve bunların daha fazla konuşulmasını istediklerini düşünüyorum. Ve bugün buna yönelik adımların atıldığını düşünüyorum. Burada yapılacak şey temel şeylerden biri olarak bütün derneklerimizin aynı anda tek bir adım atarak hedefe doğru yürümesi gerekiyor. Farklı sesler mutlaka olacaktır ama bizim esas amaçlarımızdan bir tanesi de sosyoloji mezunlarının iş sahalarını genişletilip iş bulmalarına yardımcı olmak noktasıdır. Eğer bunu başaramazsak sosyoloji öğrencisi kesinlikle göremeyeceğiz. Bir taraftan bunu kesinlikle kabullenmemiz gerekiyor. Hangi dernek olursa olsun aynı adımı atmamız gerekiyor. Birbirimize destek olmamız gerekiyor. Bugüne kadar belki de bunu başaramadık. Ben bundan sonra başaracağımıza inanıyorum. Başaramadığımız için aslında bu şekilde hala istihdam problemiyle ilgili konuşuyoruz. Ben bundan sonra birlik olacağımıza ve istihdam çalışmalarına hız vereceğimizi düşünüyorum. Çok teşekkür ederim.